

RESPONSIO
ad
CALVINUM ET BEZAM
Pro
FRANCISCO BALDUINO
CUM
REFUTATIONE CALUMNIARUM
DE
SCRIPTURA
ET
TRADITIONE.

atum di-
sed &
quæ-
veniret,
latinum
steriscos
itudinis
Luctus.

ON-

RESPONSIO
AD
SERMONUM ET BEAM
FRANCISCO BALDUINO
REPUTATIONE CALVINIANUM
SCRIPTURA
ET
TRADITIONE

FR. B.

multa
re adm
Aliud
ter, &
bus fo
etiam
manè
aliqui

FR. BALDUINUS JO. CALVINÓ
S.

Nunquam ad te scribo, Joannes CALVINE, nisi provocatus, atque etiam coactus: neque unquam ad te scribere instituo, quin statim mihi in mentem multa veniant abs te scripta, quæ, ut me, & te admoneam, imprimis repetenda esse sentio. Aliud alio tempore occurrit: nunc familiariter, & bonâ tibi dicam fide, quid superioribus fortè diebus, cùm mihi ad te scribendum etiam invito esset, sese obtulerit. Soleo manè, antequam civilibus studiis me dedam, aliquid ex Sacris Literis delibare. Cùm le-

gerem Michæam Prophetam, primum occurrit, quod fulminat adversus eos, qui *edificant* (ut ait) *Sionem in sanguinibus* * : deinde cum reliqua persequeretur, recordatus sum, non temerè te in unâ, aut alterâ ejus Prophetæ prælectione admonuisse, *Eum* (ut ais) *docere, non armatâ manu, neque vi gladii subigendos esse populos; sed verè esse, & penitus reformatandos, ut se Deo subjiciant; ut coalescant in corpus Ecclesiæ, & fiant unus populus cum filiis Abrahæ.* Tum addis: *Nullus est verus Evangelii profectus inter nos, nisi vigeat charitas, & benevolentia, & studium etiam exercendæ beneficentiæ.*

Item: *Apud nos Hypocritæ jactant nomen reformationis; interea hæc mera sunt ludibria, quibus prophanatur nomen Dei, ubi non viget in cordibus sincera pietas.*

Et ad OSEAM Prophetam annotâsti, eos quidem *rideve aliorum superstitiones, sed interea esse Cyclopes, in quorum cordibus sit mera barbaries.*

Hæc tu verè profectò, atque ingenuè. Sed hoc tempus flagitabat, ut paulò diligentius exponeres, quid sit, quòd non modò ille Propheta Michæas, sed & ipse Isaias, toridem quidem verbis primam veræ reformationis veluti regulam, aut significationem hanc describit: *Contudent gladios suos in lig-*
nes,

* C. 3. v. 10.

nes, au
falces,
lio assue

No
dem v
atque i
format
tionem
sentim
dixit:

Et

Ai
mentu
inisia
deliba
rum
pietat
cipia
animi
que
quam
reco
tanqu
cula
qui f
ora C
dicer
signi

*

nes, aut vomeres, & lanceas, hastasque suas in falces, neque ultra aut bellum addiscent, aut prælio assuescent. *

Non temere est, quòd duo Prophetæ iisdem verbis significant, talia fore principia, atque insignia Regni Christi, sive *Ecclesiæ* Reformatæ. Nunc autem, quam tu vis reformationem existimari, cùm audimus, videmus, sentimus, illud potiùs fieri, quod nobilis Poeta dixit:

Et curvæ rigidum falces curvantur in ensem:

Ais, non esse in terris quærendum complementum superioris prophetiæ: satis esse, si ejus inisia degustemus. Sed ne hæc quidem nobis delibanda propinas, cùm in istâ tantâ gladio- rum licentiâ, atque impunitate, non modò pietatis, sed & ipsius humanitatis omnia principia tolluntur; & crudelissimis odiis ardent animi, oculique singulorum; & cædibus, atque sanguine manus madent; & bellis plusquam civilibus cives commissi sunt. Imò etsi reconditi gladii essent, tamen ubi ipsi styli, tanquam mucrones exacuuntur, & calami spicula sunt, atque hastæ; & sicarii sunt libelli, qui se de Religione contendere mentiuntur, & ora Concionatorum sunt classica, qualem esse dicemus profectum Evangelii? qualem significationem reformationis? Hæc tibi dico,

* Jes. C. 2. v. 4.

Calvine, non quòd tibi, tuisque tantùm ob-
 jicienda sint, quæ & nobis sunt inculcanda:
 sed quòd tu, qui imprimis meminisse debe-
 res, magis tunc eorum oblitus esse videaris:
 ac ne quidem tuarum in hoc genere concio-
 num feriò recorderis; quas tamen reipsâ ur-
 gere oportebat, ne, cùm verba de pietate
 fecisti, verba dedisse dicaris: néve, quam no-
 minis Divini profanationem cum mero ludi-
 brio conjunctam esse pronuntiaasti, veram, &
 Christianam esse reformationem, nunc agno-
 scere existimeris.

Juvat autem nunc adjicere, quod apud
 eundem Jesaiam Prophetam legebam de con-
 ditione Ecclesiæ Christianæ, C. II. : ibi præ-
 dicit, Christum ità regnaturum esse, ut ejus
 sceptrum non in manu, sed in ore sit, ut tu
 ipse annotasti: *Quia (ut ais) non armorum po-
 tentiâ, sed doctriâ Evangelii dominabitur.*
 Prædicit deinde, in populo Christiano nul-
 lum (utar tuis verbis) *affectum nocendi, nullam
 ferociam, nullam inhumanitatem fore; & cùm
 antea fuerint veluti Leones, ac Pardi, instar
 Ovium, & Agnorum futuros esse, omnem in-
 humanitatem, bellinimque affectum deposituros.*
 Quinimo *Puer parvus* (inquit Propheta) *eos
 ducet, atque veget.** Quo loco admones, pue-
 ris comparari Ministros verbi, quòd vim nul-
 lam exterius adhibeant. Obsecro, an hanc
 pro-

---

* Jes. Cap. II. v. 7.

prophetiam in tuis potiùs. quàm in veteribus Christianis impletam esse dices, ut nunc triumphant? De bello Germanico aliquando & dixisti, & scripsisti, nullam cladem tam metuendam esse, quàm nimis triumphale Evangelium, quod nos ad insolentiam efferret. Quid nunc? An magis, quàm unquam, elata insolentia signum est triumphantis Evangelii? An principium, fundamentumque Ecclesiæ Reformatæ? Quid igitur inane nomen reformationis, quod merum (ut ais) ludibrium est, tam inflatis buccis, tantòque supercilio nunc jactari pateris?

Fateor, non posse te præstare factum alienum. Verùm cum non solùm pateris, tam speciosum titulum obtendi tam indignæ deformitati; sed ipse etiam eum prætexis; an nullam Christo injuriam, nullâ bonorum, atque religiosorum hominum fraude facis? Liberè, & familiariter, sicuti soleo, tecum agam; & cum tria potissimùm esse sentiam, quæ curare debeas, si es, qui vis videri, rogabo, nè tui officii obliviscaris. Primum illud, ac præcipuum, quod veluti est substantia Religionis, & sinè quo non est Religio, sed hypocrisis, ad animos hominum regenerandos, atque intus reformandos pertinere non ignoras. Ex eo dependent alia duo, quæ exteriora sunt, dico modum Religionis propagandæ, atque defendendæ, & ipsius Ecclesiæ formam. Ut autem in illo primo capite, sic in duobus istis,

minimè jam aut curare, aut præstare videris, quod imprimis debes, ut veræ, & legitimæ reformationis titulum evincas. Regibus, Principibus, Magistratibus suum jus gladii, ut debemus, linquimus: Sed qui sunt Religionis Administræ, & solo verbo, ac voce Evangelium propagaturos se esse professi sunt, neque armatâ (iterum dico) manu, neque (ut ais) vi gladii suam reformationem obtrudere debent. Quid enim minùs esset Apostolicum? quid magis esset Arianum? Quid igitur tu de postremis tuorum actis tandem judicas? Nam diutius connivere non est integrum. Certè cum nuper in tui MELANTHONIS Chronico legerem illud de Pseudopropheta, ex Alcorano repetitum: *ἐκ ἧλθε διὰ θαυμάτων, ἀλλὰ διὰ ξίφους, δέναι τὸν νόμον* *, statim judicavi, docendi exemplum, quod moribus Christianis planè contrarium esset, describi: neque non veritus sum, ne hoc tempore quidpiam tale fortè dici posset de quibusdam, qui Christo nomen dederunt: simul autem venit in mentem, quod narrant de Ismaele Sopho, Persarum Rege, & ejus Prophetâ Tiehelle, cujus præposteram, funestamque reformationem (si reformatio dici debet) Patrum nostrorum memoriâ, infelix Oriens vidit. Ità est fanè: ille sive Ismael, sive Tiehelles, uterque crudelis

---

* Non venit, per miracula, sed per gladium legem dars.

deus impostor, malam causam malè egit, hoc est: Mahometanam superstitionem (cujus aliquam fortasse speciem externam mutabat, ut alteram, & novam ejusdem insaniam formam substitueret) more Mahometano reformabat, simul & propagabat.

Sed scis tantò magis talem morem, & agendi exemplum tale, alienum esse abs Religionis veræ conditione. Quinimò nostros olim (ut vocantur) Maccabæos causam bonam malè egisse pronuntiasti: cur ita? Credo equidem, quòd non solùm cum Regno Sacerdotium conjunxerint; sed etiam, quòd in armis minùs sibi temperârint; quibus tamen alioqui injustam vim tyranni Antiochi repulerunt, & cultum Dei restituerunt, & Templum purgârunt, ut ipsemet ais. Ac quidem ferre non potes, quòd Judas Sacrificium pro peccato mortuorum fieri procurârît *, quia id Lege Mosaicâ mandatum non fuisse dicatur. Encænia tamen festa ab eodem instituta **, præter illam Legem improbare (credo) non audebis, cum & ea Christus observâsse videatur. Ceterùm illius renovationis exemplum velim alioqui observares, quò magis nunc simplex reformatio instituatur, quæ tantum antiquæ formæ restitutio sit. Nam & quemadmodum Templum Hierosolymitanum, rursus extractum, non

A 5

discessit

* 2 Maccabæ. C. 12. v. 43.

** 2 Maccabæ. C. 10. v. 8.

discessit ab effigie prioris: sic & abs Judâ repurgatum, quod antea fuerat, fuit: ac licet ille lapidibus pollutis uti ausus non fuerit ad holocausti altaria rursus extruendum; saltem lapidibus, juxta legem, integris extruxisse aram novam, quæ tamen priori similis esset, historia illa disertè refert, *. Sanè ut alias Maccabæorum actiones non probare te dicas; tamen non dubitas eorum auxilium prædici, prædicari, atque commendari abs Daniele & obiter notas, quod ille addit, multos in blanditiis accessuros, hoc est, hypocritas multos Judæ illius castra secuturos esse. *At inter nos (inquis) qualis est mixtura?* Sed, priusquam Maccabæorum exemplo utaris, CALVINE, necesse est, ut dissimilitudinem, quæ inter vos maxima est, nullam esse ostendas.

Tu, cum in Danielem præfaris, tuos in Galliâ Ministros præmonens, ais, improbos, & perfidos, fallaci zeli jactantiâ, Judæ, & ejus fratribus se adjunxisse; eoque artificio Satanam infamiâ aspersisse manum à Judâ collectam, ac si latrunculorum turba esset. Sed si vis similem esse causam, conditionemque tuam, majorem dare operam debebas, ut nihil simile, aut commune cum talibus Zelotis Tui haberent: ut se ab iis segregarent: ut eorum Societatem fugerent. Atqui homines religiosos, qui abs talibus se se sejunxerunt, clamas

---

* 1 Maccabæ. C. 4. v. 47.

clamas, perfidos esse Apostatas; cur non & Antiocho servire clamas? vel etiam colludere cum Menelao, & Alcimo, perfidiosus, non Pontificibus, sed proditoribus, qui cum Antiocho, vel Demetrio conspirabant? Sed hæc convicia sunt, quæ in te recidunt, & quibus aliam potius factionem ornare deberes. Illud modo vide; si (ut ais) non possis planè excusare Maccabæorum fratrum actiones; quæ poteris hoc tempore non solum defendere, sed etiam laudare acta Tuorum?

Nam & si laudare soleant exemplum illius Jehu, qui trucidavit Baalaticos sacrificos, & evertit domum ipsius Achab*; tamen tu eum non reformationem, sed latrocinium instituisse pronuntiasti, & propterea Hosæam Prophetam factum illius detestari admonuisti; ubi & cum illo Jehu comparasti Henricum Angliæ Regem: Sed iterum vide, nè domi tuæ habeas Reformatores, qui cum eo potius conferendi sint: nam & olim, cum in Jesaiam scriberes, scripsisti, pios Principes sequi debere illum Jehu. Adeò, cum vis, variè loqueris.

Equidem lubentius aliquando audivi, quod tuæ reformationi prætexebas exemplum Nehemiæ, dantis operam instaurandi Templi, atque urbis Hierosolymitanæ**, cum architecti
altera

---

* 4. Reg. C. 10.

** L. 2. Esd. C. 4.

alterâ manu trullam versabant, alterâ gladium (sed quo tantùm depellerent hostes incurrentes) vibrabant fortiter. Verùm quàm magnam rursus dissimilitudinem putas nunc notari inter vos, actionésque vestras posse? Ociosa esset hæc quoque comparatio. Ergo faceffat.

Videamus verò de Ecclesiæ formâ, quæ restituenda sit; cùm hoc tempore omnes passim de reformatione loquantur. Scimus, & lubenter fatemur, interiorem quoque, & spiritalem ejus esse quandam pulchritudinem, quam Mundus non videt. Sed de eâ nunc quæritur, quæ sit aspectabilis: tu quodam in Jesaiæ loco agens de Ecclesiæ ornatu, allegas ex Psalmo *: *At gloria Filie Regis ab intus est*, tametsi cùm Psalmos interpretaris, id aliò referri, atque pertinere significes. Nos modò quæramus de formâ, quæ exterior est, & est instituta ad homines in Religione continendos; cùm hi, ex quibus Ecclesia colligitur, non spiritu solo, & animo, sed & corpore constant.

Mirum verò, cùm olim de Religione, & ejus doctrinâ, fideique, ut vocantur, Capitibus tam magna essent certamina; tamen formam Ecclesiarum, alioqui dissentientium, eandem semper, & consentientem fuisse. Olim, siquis Arianorum cœtum spectâisset, existi-

---

* Pl. 44. v. 14.

existimare potuisset, esse Catholicorum: nam iidem ritus, eadem erant ceremoniæ. Hodie cum talis non sit in ipsâ doctrinâ dissensio, quæ sit, ut formæ dissimilitudo, atque diversitas tam magna sit, quæ populos imprimis perturbat, ac veluti committit? Cujus partis culpâ id fiat, alii judicabunt.

Sed apud te dissimulare non possum, quod ad te pertinet. Cùm AMBROSIUM, CHRYSOSTOMUM, AUGUSTINUM lego, Ecclesiæ toto tunc Orbe diffusæ quædam meis oculis effigies obversatur: eam ipsam non occurrere in tuâ reformatione, profectò miror: & vereor, ne tanta diversitas, atque differentia in multorum animis cieat suspiciones, quas nollem. Memini, cùm ad CAROLUM V. Imp, & Imperii Germanici Principes scriberes de necessitate reformandæ Ecclesiæ, ne quis miraretur, omnia confusè hoc tempore disjici; spem dabas, fore, ut non manerent tales ruinæ: dicebasque, cùm domus, quæ instauranda est, diruitur, lapides integros simul, & vitiosos pariter quidem dejici, sed postea seligi, repetitive eos, qui instaurationi utiles sunt. Atque ita loquebaris, ut te hæcenus tantùm dejecisse, postea verò instauraturum esse, significares. Atqui ab eo tempore ne lapidem quidem unum apposuisti, cùm tamen in tuo Regno tibi, quod lubet, liceat. Itaque, quas antea profitebaris tantùm esse veluti parietinas,

nas, ruderibus cumulas, jam pro integro, perfectoque ædificio habere videris. Hinc nostra dissensio: de quâ tamen Verbum non fecissem, nisi tu me tẽrque quaterque provocando respondere coegisses. Nunc si verbosior sim, scito, metu quodam id fieri, ne meam sententiam Calumniator aliquis detorqueat; dicam tamen verbo uno, transigi inter nos posse, si (ut debes) Reformationem males, quàm Transformationem: & cum duæ, ab Orbe condito, potissimum fuerint aspectaciles formæ, tu ad secundam redires potius, quàm tertiam aliquam effingeres.

Hic, bonâ tuâ gratiâ, mihi licebit, quod te optimè scire minimè dubito, jam repetere, ut me, & alios commonefaciam: formam Ecclesiæ Judaicæ Moses præscripserat Annis propè quingentis, antequam Salomon eam, extructo Templo (cujus etiam effigies in Mosaisico Tabernaculo delineata fuerat) numeris omnibus perfectam expresserit: sic enim multis interea certaminibus Ecclesiam exerceri, & multorum Sæculorum ærumnis prius affligi Deus voluit. Ut autem Salomon lineamenta, veluti à Mose ducta, religiosè secutus est in suæ Ecclesiæ constitutione, neque minùs in ceremoniis describendis, quàm in ipsius Templi structurâ: Sic & deinde, ut ut populi Judaici varia jactatio fuerit, & fuerint illius Reipubl. multiplices casus, ad eandem tamen
formam

formam instauratione revocata est; ut, licet ab aliis Templum secundò, aut tertio extructum esset, tamen Salomonis semper esse diceretur.

Christo exhibito, necesse fuisse omnes illas ceremonias facessere, totamque illam veluti umbram evanescere, ut altera Ecclesie forma, & species substitueretur, audio. Quid igitur? Prophetæ antea acerrimè quidem fulminaverant adversus abusus, corruptelas, vitia; sed longius progressi non erant, neque aliud tentaverant; Apostoli verò senserunt, interea dum alia vis Templum ipsum everteret, se se ceremonias illas abolere debere, ut alteram Christi Ecclesiam & colligerent, & erigerent. Neque sanè in illà abrogatione persuadendâ minùs laborârunt, quàm in Gentium Vocatione (ut appellatur) afferendâ. Sed neque minùs in subrogatione novæ (ut ita loquar) formæ sudatum est: nam & trecentis annis pugnavit potestas Romani Imperii: Tandem post multa certamina, CONSTANTINO Imperatore, Ecclesia Christiana non solùm libera, sed etiam Victrix cepit cum aliquo splendore, externoque decore attollere gloriam, & decus novæ suæ constitutionis.

Si CONSTANTINUM propterea cum Salomone compararem, facerem, quòd veteres Christiani, & gravissimi inter eos Scriptores fecerunt. Et tu, quòd Jesaias prædixerat, fore, ut Reges tandem essent veluti nutritii Ecclesie,
tum

tum (spero) fateberis de CONSTANTINO rectè intelligi, quòd AMBROSIUS de VALENTINIANO suo id interpretatur. Sed illud modò dico: ut, quod Aggæus Propheta pollicitus erat, novi templi gloriam majorem fore priori, ad Ecclesiam Christianam pertinere fateris; sic, quam hujus Ecclesiæ majestatem, magnificentiam, splendorem, ordinem Jesaias prædicat potissimum prodiisse, atque extitisse toto illo sæculo, quod fuit abs CONSTANTINO usque ad AUGUSTINUM, aliquando confessus es.

Scio etiam sub cruce speciosam esse Ecclesiam, cujus interior, & spiritualis est decor; tantum abest, ut ejus dignitatem alligem alicui externo splendori. Sed ubi in pace, & libertate quæritur de aspectabili specie, & formâ, non avertam oculos ab illâ, quam dixi, effigie; neque somniabo fallacem tantum larvam fuisse: neque profectò hanc imaginem quisquam repudiabit, qui modò credit, aliquando conspicuam Ecclesiæ liberæ faciem in hoc terrarum Orbe floruisse. Nunquam suis eam nævis caruisse fateor: sed pro intolerabili deformitate habere non possum illam ejus constitutionem, quâ non est olim alia in Orbe nostro visa illustrior. Non audeo dicere, quod AMBROSIUS aliquando significavit, Ecclesiam similem esse Lunæ nascenti, quæ indies splendescit: quanquam si, quorsum id dixerit, meminierimus, rectè dictum videri possit. Cæterum

terùm nè longior sim: aut nulla in hoc Mundo conspecta est Ecclesia, quo tempore maxime speciosa spectata, agnita gloriosa palàm fuisse dicitur; aut certè illa fuit, quam AMBROSIVS in Italiâ, HILARIUS in Galliâ, CHRYSOSTOMUS, & BASILIUS in Oriente, AUGUSTINUS in Africa, CYRILLUS in Ægypto, suâ ætate gubernarunt, nobisque descriptam reliquerunt.

Et verò tu ipse aliquando scribens ad SA-DOLETUM, visus es agnoscere, quod dico, cùm scriberes, si veterem illam Ecclesiæ faciem, qualem horum, quos dixi, Scriptorum monumenta exprimunt, & deinde ruinas, quæ supersunt, contemplemur, posse videri illam fuisse Ecclesiam, qualis sub Davide, & Salomone floruit; hanc verò, qualis sub Sedeziâ, & Joacim vitiata erat. Et quidem tu eodem loco hæc adjicis: *Falsò opinaris, ab eâ Dei colendi ratione, quam semper observavit Ecclesia Catholica, nos abducere velle Populum Christianum &c., Scis, nos nihil aliud conari, quàm ut instauretur aliquando vetusta illa Ecclesiæ facies.* Ergo, CALVINE, si jam sententiam non mutâsti, consentimus.

Apertiùs etiam postea mihi dictâsti, quod nunc urgeo. Nam non solùm, cùm de scandalis ageres, dixisti, ubi suos fasces Christi Regno submitit Imperium Rom., Ecclesiam in beatâ quietis, & gloriæ sede collocatam fuisse videri, nisi Hæretici turbas excitâssent.

B

Sed

Sed & in *Præfatione ad Iesaiam*, cùm Angliæ Regem alloqueris, *primum*, ais, *singulare Domus Dei ornamentum fuisse*, cùm *Romani Imperii Celsitudo se Christo summisit*: postea Sponsam Christi tam pretioso, ut loqueris, habitu nudatam, tantâ dignitate spoliatam, tanquam splendido decore privatam, fuisse redactam in miseram deformitatem. Hic ergo rursus consentimus: sed cùm ad rem ventum est, tibi non constas. Quid enim? si jam exponam, quo habitu, quâ dignitate, quo decore prædicta Ecclesia fuerit, cùm Imperatores, exemplo CONSTANTINI, facti sunt Christiani, an talem reformationem admittes? Utinam faceres! facilè tunc inter nos conveniret.

Atqui tu me ferre non potes, cùm te ad illud Sæculum revoco; quod quàm insipidum esset, Auditores tuos etiam considerare iussisti, cùm Zachariam Prophetam iis prælegeres. Fuerint sanè semper aliqui omnibus Sæculis insulsi homines: vel etiam in singulis alioqui hominibus & præstantissimis, & doctissimis fuerit aliquid vanitatis, aut ineptiarum; sed ut propterea nullum in his salem fuisse, dicere non debes, sic sæculum, quo vix ullum unquam fuit illustrius, eruditius, religiosius, insulsæ fatuitatis damnare minimè deberes. Ego quidem alterum nescio, ad cuius admirationem magis te revocare possim. Itaque, velis, nolis, ad illud ut subinde respicias, sæpius rogabo.

gabo. Atque ut Iudæi, ex Babylone reversi, instante Zachariâ, cum suum Templum instaurarent, secum reputabant, qualis structura Salomonis fuisset; si quid meâ voce possim, instabo, ut in eam, quam dico, formam beati sæculi, non adumbratam, sed expressam, propiùs intueantur nostri Instauratores, & tu diligentius tecum reputes, num oporteat tertiam potiùs tanquam idæam novam effingere.

Habet doctrina Religionis suam (ut Apostolus vocat) Hypotyposin; habet & suam ipsa *ἑνταξία* * Ecclesiæ. An nulla olim fuit, cum maximè esse poterat, quæ nunc digna sit, quam imitemur? An tu potius ad eam formam delendam, quæ secunda fuit, facere potes & debes, quod necessariò semel fecere Apostoli ad inducendam ** primam, hoc est, Mosaicam? An rursus alteram & abrogationem, & subrogationem tali exemplo tibi mandatam esse dices? Patere, ut rem eandem pluribus verbis inculcare sæpius possim. Scio, neque dissimulo, quænam, post Christum exhibitum, sit libertas Religionis, ceremoniis minimè alligatæ. Scio, ceremonias Mosaicæ, antea necessariò observandas, postea necessariò abolitas fuisse: scio, ceremoniarum Christianarum aliam esse rationem. Sed illud modò

B 2

quæro-

* Bona ordinatio.

** Induco aliquando accipitur pro aboleo, & lituram facio.

quæro, cum aliquibus utendum sit, an non eas, quæ & olim apud Christianos in usu fuerunt, & nunc commodè esse possunt, neque sunt alioqui abrogatæ, retinere debeamus potius, quàm novas excudamus? Cumque exemplum reformationis requiritur, num omnino effingendum sit veluti cujusdam novæ Ecclesiæ tertium quoddam genus potius, quàm ad illud, quod ubi integra constituendi libertas fuit, pulchrè expressum est, & cujus etiam una lineamenta supersunt, restitutio nostra revocetur; an potius patieris cælum terræ misceri?

Memini, cum in Epistolam ad Galatas scriberes, quàm, non dico severè, sed morosè damnes Christianos veteres, quos suspicaris parùm animadvertisse, cur Deus ceremonias Mosaicas abrogaverit, & aliter populum Judaicæ, aliter Christianæ Ecclesiæ regendum, atque continendum esse judicârit; ut, quæ illi Pædagogicæ * necessaria fuit, huic eam non esse utilem evincas. Equidem discrimen, quod Apostolus indicat, observo! sed vide tu, ne, cum observare non vis, quod etiam invitus experiris, confusè, intemperanter, & temerè non solum misceas, quæ discernenda sunt, & recta judicia veterum depraves; sed etiam ineptè fingas, Angelos quosdam esse planè spirituales, quos scis, & sentis in populo quoque tuo

---

* Institutio.

tuo nimium homines, nimiumque corporales esse.

Non esse Iudaismum abs Christo abrogatum, rursus erigendum, ut imperitis confutatur, ais in tuâ Institutione: fateor. Ais, Christum notâsse hoc discrimen veterum, & novorum cultorum, cùm alloquitur mulierem Samaritanam: fateor. Addis tamen, omnino esse utile rudioribus etiam Christianis adminiculum aliquarum ceremoniarum, sed eas pauciores faciliores, simpliciores esse debere. Rectè: Sed quæritur, tuæne sint demum illæ? Saltem definito modum, quem solum probas, si non putas eum, qui probari possit, posse in eâ Ecclesia, de quâ loquimur, inveniri, etiam si rectus usus, & religiosa ingenuitas accedat.

Ais, AUGUSTINUM in Epistola ad Januarium jam suo tempore conquestum esse, Ecclesiam, quam Dei misericordia liberam esse voluit, sic premi, ut tolerabilior fuerit Iudæorum conditio. Cur non bonâ fide recitas ejus querimoniam? Loquitur de quibusdam (ut vocat) humanis præsumptionibus, quæ (ut ait) *neque sanctarum scripturarum auctoritatibus continentur; nec in Conciliis Episcoporum statuta inveniuntur; nec consuetudine universæ Ecclesiæ roborata sunt: Sed diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur.* Atqui ejus generis servilibus (ut etiam vocat)

oneribus premendam esse Ecclesiam, quis jam dicit? Tu verò cur ex eadem ad Januarium Epistolâ non repetis definitionem, de qua nunc quæritur? Cur hac in re saltem AUGUSTINI iudicio non stas? Cur & eum repudias modum, quem non solùm ille valde probavit; sed & ejus temporis Ecclesia libera vehementer laudavit, & lubentur amplexa est? Quid multa? Ut ut concedamus, in ratione gubernandæ Ecclesiæ, & religionis (sicuti loquuntur) liberum esse, sequi, quod jam placet: dicemus tamen, cavendum saltem esse, ne Ecclesiam Christianam, quæ olim fuit, cùm esse optimè constituta diceretur, repudiare videamur, ut priorem Judaicam. Hæc ita cautio libertatem illam quodammodo constringit. Non affingo præcisam (ut vocant) aliquam servitutem: At semper rogo, num, ut serviamus unitati; & antiquitati, quod debetur, deferamus, debeamus, possimúsve sequi vestigia, quæ dixi: ubi quidem nulla satis idonea causa est (sicuti non esse in eo, de quo loquor, exemplo existimo) cur illa tam valde refugiamus, malimusque nostro dissidio dissolvere harmoniam Orbis Christiani, & novitatis studio veluti conspicere, atque conculcare faciem veteris Ecclesiæ Christianæ, & eam conculcando, nostram Religionem in multorum animis labefactare, aliarumque gentium ludibrio exponere.

In tuis quidem Scandalis * cautè significas, te non nisi mille ab hinc annorum consensum oppugnare; superiorum verò sæculorùm Ecclesiam revereri. Sed hanc distinctionem, cùm ad rem ventum est, minimè sequeris. Quid juvat tot uti circuitionibus? Non sunt omnes homines tam fungi, tam stipites; non adeò rerum, temporùmque imperiti sunt, ut nesciant, te verba dare, cùm ità loqueris. Feceris quidem certè magis ingenuè, si apertè fatearis, te confusè convellere, quæ abs mille quingentis annis, ut quæ ab annis mille, invaluere.

Magnum verò, & difficile est hoc opus, quod suscipis; sed veterem Christi Ecclesiam novi Judaismi ream nunc facere, facinus est multò majoris audaciæ. Molestus fortasse tibi sum monitor, & videbor ineptus: Sed non possum satis rogare te, ut diligentius cogites, ecquo tandem res evasura sit; neque temerè audias eum, qui te in Ecclesiâ non modò Dictatorem, sed & Cancellarium quendam esse dixit; & posse te quidvis cancellare, ut unâ tantum literâ sit opus: atque etiam adjecit, tam te formam olim ab Christianis editam omnino expungere debere, quàm Apostoli expunxerunt Judaicam. Quid non audet projecta audacia τῶν νεωτερικῶν **? Longiùs etiam excurrit, &

B 4

plus

* Tractatu de Scandalis.

** Horum Neotericorum.

plus sibi licere putat. Certè ipsi Apostoli, etsi mandatum accepissent inducendæ *. Informationis Mosaicæ; tamen magis sibi videntur interdum temperâsse, quàm nunc Tui faciunt, qui penitus eradent alteram, cujus iis inductio alioqui mandata non est.

Non recusò Battologus ** videri, modò te obtundendo, & rem eandem inculcando, utilis sit expositio mea. Ergo repetam iisdem verbis, quod nuper ad te scripsi. Ipsi (dicebam) Apostoli, etsi necessariò abrogarent ceremonias Mosaicæ; tamen bono consilio ex Synagogâ ad suam Ecclesiam transtulerunt multos, qui utiles erant, ritus, multasque Judæorum formulas retinuerunt, quibus etiam Christiani uterentur, & uti per suam Religionem poterant. Et tu nullam in antiquis formulis actionum Ecclesiasticarum reperisti, quâ uti dignareris, ut tantillum deferres & Antiquitati, & pacis studio, atque unitatis? Ipsos Novatianos, Donatistas, Pelagianos, non ausos esse in illis formulis quidquam mutare, tamen sentirent sibi esse adversarias, ex CYPRIANO, OPTATO, AUGUSTINO didicimus. Ariani, & Macedoniani fuere audaciores; sed quàm acriter tunc repressi statim sunt? Cur hoc tempore audai-

---

* Abolendæ.

** Qui idem verbum sæpius repetit, sicut Battus ille Poëta in Hymnis suis idem repetens.

audaica major est? Faceſſat fanè ἡ κακοζηλία*: ſi majores noſtri, qui vel ex Judæis, vel ex Ethnicis Chriſtiani primùm facti ſunt, veterem (quod ajunt) ſalivam nimiùm retinuerunt, & iis, quibus antea aſſueverant moribus, deinde addicti nimiùm fuerunt; ſed, ut iis temerè non eſt impingendum crimen τῆς κακοζηλίας: ſic nos religioſæ imitationis, quæ noſtræ ſucceſſionis teſtis ſit, pudere non debet. Nam & quæ in iis καινοτομία **. virtus fuit, cùm nova ſemel Eccleſia eſſet informanda; in nobis eſſet crimen, ſi alteram rurfus transformationem inſtituamus. Itaque illis novum opus nuntiarı jure non potuit, nobis poſſet: non enim dicere auſim illos ceſſaſſe, aut quod abolere & volebant, & debebant, aliã viã invexiſſe: ne dicerè videar (quod dictu nefas eſt) hæcenus & Synagogam perdurãſſe, & Eccleſiam Chriſti nullam fuiſſe.

Memini, apud Danieleſ conjunctim prædici & Templi Hieroſolymitani, quod everſum fuerat, ante Chriſtum exhibitum, neceſſariam inſtaurationem, ejusdem poſtea neceſſariam vaſtitatem, atque everſionem cum ſuis & ſacrificiis, & ceremoniis. Illos (de quibus loquor) veteres Chriſtianos (nam de barbarâ, & degeneri poſteritate non loquor) id

B 5

etiam

* Mala æmulatio.

** Novarum rerum molitio.

etiam non ignorâsse planè existimo : neque mihi persuasero , imprudentes quodammodo fuisse , quòd Julianum Apostatam conari dolebant , ut aliquod Judaicum Templum cum Leviticis ceremoniis restitueretur. Imò verò iterum dicam , his abrogatis , eos substituisse formam , quæ Christianismo , non Judaismo conveniret ; quò magis in eâ observandâ consistamus. Ae ubi hæc effigies conspurcata , contaminata , obsoleta erit , reformationis peneccillum potius , quàm inductionis spongiam arripiamus. Quid multa ? Ego licèt nævos , ut dixi , & rugas deleri optem ; tamen illud Ecclesiæ (de quâ loquor) corpus , cujus perfectò caput fuit Christus , & in cujus societatem atque communionem vocatæ sunt gentes , nunquam existimabo , aut fastidioso divortio repudiandum , aut hostili schismate discerpendum , atque dilacerandum , aut tanquam profanum cadaver , sempiternâ cum ignominiâ nominis Christi sepeliendum , atque conculcandum esse. Non existimabo (inquam) illius , de quo loquor , temporis Ecclesiam , ad quam tot in Scripturis promissiones , tot elogia etiam pertinent , nihil fuisse aliud , quàm quandam veluti chimæram.

Habes , mi CALVINE , sententiam in hoc genere meam , pluribus fortasse , quàm res postulabat , verbis expositam , sed quam visum fuit exponere paulò verbosius , ut Ad-
versa-

versariis præciderem ansam calumniandi. Te porro monere non audeo; sed, si pateris, tantum rogabo, saltem ut memineris, quod aliquando in Pygium scripsisti, *tuam conditionem similiorem esse Prophetarum, quam Apostolorum conditioni, & illorum, quam horum certamina tuis esse similia.* Si ita est, vide, num te magis, quam nunc facias, continere deceat; & reputa, quid sibi velit, quod in tuâ *Institutione* scripsisti, licet Hierosolymis Religio partim contempta, partim contaminata esset, tamen Prophetas neque novas propterea Ecclesias sibi erexisse, neque nova Altaria extruxisse.

Neque verò si admoneri nolis, ipse recusem abs te moneri, si quid erro. Verum ut bonâ fide mecum agas, postulo, neque aut aliò me trahas, aut causæ nostræ statum perturbes. Magna profectò hæc causa est, quam nunc agimus, & omnium, quæ esse possunt, maxima. Ergo te per omnia sacra obtestor, atque etiam per Sacrosanctum Æterni, viventisque Dei, ac Domini Nomen adjuro, ut serio, ut sedatè, ut graviter, ut religiosè etiam agas: minimè verò ut eludas, extra id, quod quæritur, confusè alia miscendo, atque tumultuando, excurras. Nam & ne id facias, jam te sæpius admonui, calvam esse tuam sive frustrationem, sive cavillationem, cum, ubi de Reformatione rogati, laudamus veteris

ris Ecclesiae formam, tu nobis exprobras deformitatem, quae nunc est, quasi eam exosculareremur, quam exhorrescimus; neque non callidè ad nostri temporis faecem exagitandam te confers, ut, cum in hujus aetatis corruptione multa sint, quae jure reprehendas, illam innocentem, atque religiosam antiquitatem, veluti per latus degeneris posteritatis perforas. Si haec non est intentio tua, nihil est, cur me petas.

Si antiquitatem (dico iterum) illam bonam revereris, consentimus. Castiga modò tuorum audaciam, insolentiam, insaniam, qui omnem illius memoriam abolere volunt; castiga multorum levitatem, vanitatem; *εωλοκρασίαν* *, qui odio sui temporis, illam Ecclesiam, cujus tanta semper fuit reverentia, tam valde oderunt, fastidiunt, repudiant, ejus ut nomen ferre vix possint; nihilque magis metuere videantur, quam nè quid ex ejus formulis, ceremoniisve retinere, aut quidquam commune cum eâ, vel simile habere dicantur, praesertim quòd vel in oculos incurrat, vel auribus insonet.

Quid? eò res (ò tempora!) recidisse videtur, ut nunc quaeratur, num aliqua ab Apostolis relicta superstes sit Ecclesia Christiana,

---

* Pridianam, vel exoletam mixtionem, h. e. veterum rerum confusam narrationem.

na, quæ & testis veritatis, & custos Religio-
nis, utriusque index fidelis esset? An verò ea,
statim atque nata, & condita fuit, interierit,
aut in Apostasim degenerârit? an denique tota
nihil aliud fuerit, quàm vanitas, impostura,
somnia, ludibrium, superstitio, fabula? Et
quid superest, quàm ut illam cum *Ægeriâ**
quâdam conferant, qui hoc tempore audent
veterum Christianorum Sacra cum deliriis
Numæ Pompilii comparare? Qualem totius
Religionis sive irrisionem, sive labefactatio-
nem, sive etiam everisionem, eamque sive
apertam, sive occultam, & subtilem qui ti-
tulo *Reformationis* venditant, quomodo tibi
tolerabiles, atque ferendi esse videantur, nes-
cio. Sed mihi, qui talem indignitatem con-
coquere non possum, minùs succensere pro-
fectò debes; præsertim cùm non magis feren-
dos esse sentiam, qui illos adjuvant, cùm se
repugnare clamant: hoc est, qui res depra-
vatas præfractè, & confusè tuendo, rerum
bonarum integritatem permiscent, & propè
obruunt. Sic non modo nocent, qui Eccle-
siam veluti depositam jugulant; sed & qui
morbum nullum agnoscendo, nullam admit-
tunt medicinam.

In

---

* *Aegeria* Nympha fuit, cum quâ *Numa Pom-
pilius* & connubium, & colloquium se habe-
re simulavit de cultu Religionum.

In hac vero tanta rerum desperatione, quid me aliud facere vis, quàm quod facio, cùm interea Deum vindicem & appello, & expecto? In horum quidem certè temporum confusione, & certaminum fluctibus, & diffensionum tumultibus, quodnam meum votum sit, jam pridem legisti: legisti, quod jam pridem sum professus, omnibus votis me optare, tandem aliquando, tandem ut illam, quæ cælum, & terram olim recreavit, & nunc iterum, iterumque recrearet, vocem CONSTANTINI nòstri ad Alexandrinos, illum (inquam) verè Evangelicum, nuntium audire, priusquam ex hâc vitâ migremus, liceat: τὰς διχονόιας, τὰ σκώματα, τὰς θορύβους, κατὰ τὴν τῆς χριστοῦ κέλευσιν, ἢ τῆς ἀληθείας ἐνίκησε λαμπρότης*.

Tum verò etiam sperabimus; iterum nos illam Ecclesiam in integrum restitutam visuros esse, cujus ipsos quoque Angelos non solùm Custodes, sed & Auditores, & Discipulos quodammodo esse, Apostolus significavit. Illam dico, quam idem ait esse Domum Dei, Columnam & basin veritatis, quamque tu interpretatus es propterea ita appellari, quia fida sit custos veritatis, ne hæc in Mundo intercidadat. Interea quid est, quod in meo desiderio requiris?

---

* Perplexas sententias, cavillationes, tumultus, contra Christi præceptum, veritatis vicit splendor.

ris? Si hanc miserè deformatam abs Barbaris
 fuisse, clames, justissimum clamorem tuum lau-
 do: Si deplores, seriam ejus restituendæ cu-
 ram multis jam annis nullam fuisse, jungam
 meos gemitus: si cum Apostolo, Deum irri-
 deri non posse dicas, tamen multos ei illude-
 re velle, tibi succinam: Si, quod & AENEAS
 SYLVIVS suo tempore conquestus est, multò
 magis conqueraris, Ecclesiam (ut ait) jactari,
 sicuti pila jactatur, volviturque à pueris luden-
 tibus, tecum exclamabo, intolerabile esse hoc
 ludibrium, & propterea pios omnes vel dolo-
 re contabescere, vel indignatione disrumpi de-
 bere. Denique, si erumpas in illam, quam
 sæpe in ore habes, Prophetæ indignantis gra-
 vem quærimoniam: *Quousque Domine? religiosi
 Zeli vehementiam prædicabo*: sed, cum de re-
 formatione agetur, fremas licèt, recurram
 ad illam, quam dixi, effigiem, & iisdem, qui-
 bus antè fuerat, coloribus nunc renovandam
 esse contendam, atque cum prioribus linea-
 mentis, fundamenta priora repetenda esse di-
 cam; ut & olim Jeremias Propheta prædice-
 bat, Hierusalem rursus ædificatam iri in suo
 acervo, vel suorum ruderum cumulo *. De-
 nique, ut antea ad te scripsi, redivivo potiùs,
 quàm novo Saxo, Templum hoc nostrum re-
 parandum esse, rogabo, ut ex ipsis ruinis la-
 pides antiqui repetantur, atque seligantur, qui-
 bus

---

* 2. Esd. C. 4.

bus hoc ædificium in integrum restituitur; eos semper dico, qui recti, atque integri sunt.

Hic ergo pro coronide mihi liceat erumpere in illam Psalmi vocem : *Exurge Domine, & miserearis Sion* *. Servi tui diligunt lapides ejus, & pulveris ejus miseret eos. Interea vero consolatio quænam nostra erit? Ut, cum olim instaurabatur Templum, quod minùs accedere videbatur ad splendorem, atque majestatem structuræ Salomonis, pios homines propterea mæstos consolatus est Propheta, pollicitus, fore, ut aliquando surgeret Ecclesia Christiana, quæ longè superaret gloriam prioris Templi ** ; Sic jam cum hujus Ecclesiæ instauratio talis non esse videtur, qualem optarem; spes illa nos consoletur, fore, ut aliquando in cœlis conspecturi simus multo excellentiorem, quàm in Orbe terrarum unquam fuerit; neque tamen interea desinamus persequi qualemcunque instauracionem, quæ, ut ut potest, utcunque se se refert ad formam priorem.

Quod ad Rempubli. attinet, quam mirificè concutis, & labefactas, CALVINE, nihil dico.

---

* Ps. 101. à v. 14.

** Aggx. 2. v. 10.

dico. Quæcunque tandem ejus forma placuerit, non repugno. Sed neque eam Romanis Legibus (has licet prædicare, & interpretari soleamus) neque magis, quàm Mosaicis, alligatam esse contendo: dissimulare tamen non possum, in hoc quoque genere injustam quandam esse tuam intemperantiam. Cùm hodie, in gratiam tuam, relegerem Maccabæorum historiam, cujus paulò antè memini, legi tuum illum Judam fœdus cum Romanis feruisse: & in eadem historiâ observavi, non temerè laudari Senatûs Romani pro Republ. curam, continentis Populum in honestâ moderatæ vitæ ratione; sed, cùm eodem tempore tuos in Daniele Commentarios percurrerem, miratus sum, te illi tam laudatæ Reipubl. supra modum maledicere: nam, cùm Cyneas, ille sapiens Pirrhi Legatus, olim dixisset, tot videri posse Reges, quot Roma viderat Senatores, tu exclamas, multò meliùs dicturum fuisse, totidem esse latrones, & Tyrannos. Ais, nullam in iis fuisse micam æquitatis: Ciceronem vocas impurum rabulam; Catonem, nebulonem; totum illius Imperii Corpus fuisse horrendam colluviem; in totâ illâ gente fuisse immanem barbariem; non fuisse Rempubl., sed confusum, nescio quid, monstro simile. Hæc, inquam, cùm legerem tam intemperanter, & iracundè abs te dicta, scriptaque; equidem propè attonitus obstupui; & Jurisprudentiæ nostræ odio quodam

dam in ea te erupisse sum suspicatus; neque talem injuriam facilè potui concoquere.

Religionis veræ & contemptores, & adversarios, & imperitos fuisse illos Sapientes Romanos, meritò vociferaris: & ego jam pridem accusavi profana eorum judicia, & laudavi AUGUSTINI * censuram de Varronis libris Rerum Divinarum, atque Humanarum. Sed Civilis Justitiæ, atque Æquitatis nullam in illo Senatu, in illâ Gente, in illâ Republ. fuisse aut scientiam, aut curam, quî tecum dicere possem, cùm ex Juris, & Legum Roman. libris quotidie longè aliud percipiam? An jam tibi liceat, quod illi olim non licuit, qui in veteri Satyrâ laudatur, quòd Cicero-nem Allobroga dixit, videris. Vereor enim, ne Literatos omnes propterea habens infestos Adversarios, & ipse tuus filiulus Ciceronico-la multò magis, licèt clam, tuo convicio maledicat, qui, honoris ergò, *Ciceronis Orationes* istic excusas tibi donavit, dicavit, consecravit. Sed Catones, Fabricios, & similes habere pro Nebulonibus, grave est, & ipse ZWINGLIUS tuus, si viveret, hoc convitium tuum minimè ferre posset, qui etiam illis plus tribuit, quàm Religio nostra permittat. Quid MELANCHTONEM tuum tibi opponam, qui
unus

---

* De Civ. Dei. L. 6. C. 2.

unus & Rempubl., & Senatum, & Jurisprudentiam Rom. magis prædicat, quàm quidquam nostrum? Neque mei nunc instituti, neque hujus loci est, vel hanc causam agere, quæ sæpè acta est, vel dignitatem Jurisprudentiæ Rom., cui operam damus, vel artem Æqui, & Bòni, quam profitemur, vel ejus Authores defendere, quod factum aliàs satis, superque fuit.

Ceterùm ut tibi rursus satisfaciam, iterùmque iterùmque profiteor, causam Religionis veræ, quam illi impiè pessundare voluerunt, longè præferendam esse & Rebuspubl. omnibus, & cuicunque dignitati Civili. Quinimò libenter audio, quod ex Jesaiâ refers, propter Ecclesiam & conditum esse, & consistere hunc terrarum Orbem, qui in novum alioqui Chaos recideret. Sed neque ipse ignoras, toties me hoc egisse, studium ut Religionis cum studio Juris Civilis conjungendum esse, & illud huic præire debere, probarem, ut hoc meum desiderium profanis quibusdam Leguleiis, in tuo etiam sinu latitantibus molestissimum fuerit; neque tu illi fueris æquior, qui nihil rectum putas, quàm quod ipse facis, & præscribis. Imò verò ut illi suaviter irrident, me ista curare, cùm neque Theologus sim, neque in Ecclesiâ quidquam habeam muneris; neque meâ privatim intersit, etiamsi omnia perturbes, atque pessundes: mihi que

propterea objiciunt illud ex Comædia: *Tantumne est abs re tuâ otii tibi, aliena ut cures, eaque, nihil quæ ad te attinent:* Sic tu, qui tantò magis laudare deberes sollicitas piorum hominum (tui licet ordinis non sint) de Religione cogitationes; tamen eos magis ferre potes, qui aliis literis addicti, planè abjiciunt, atque respuunt studia Religiosa, quàm qui, ut his operam aliquando dent, res alioqui suas negligunt. Vale.

Ex Urbe IX. Kal. Novemb.

1563.

Eidem.

Eidem.

Quo die superiorem epistolam scri-
 bebam, & alteram, quæ Libris
 OPTATI MILEVITANI * præfixa est,
 jam ad te dederam, eodem fortè die & acce-
 pi, & legi literas de me tuas, quas, honoris
 causâ, præfixisti quibusdam Theodori tui
 BEZÆ sive Maledictis, sive Conviciis, quæ tu
 mihi pro triplicatione nunc demum reponis,
 toto post meam duplicationem sesqui anno.
 A quo Judice talem ampliationem impetrâris,
 nescio; sed videbo, te nullam juris nostri ra-
 tionem habere in hâc totâ actione tuâ. Nam
 & illud iniquum est, quòd non solum jam
 mihi substituis alium Adversarium, ut te scil.
 liti eximas; quòdque hominem infamem pro
 te postulare, & accusationem abs te inchoa-
 tam persequi velis: sed etiam quòd astutè,
 relictâ principali quæstione, ut primam cau-
 sam eludas, insidiosè captas nescio quæ diver-
 ticula: & ex multis tamen, quæ occurrebant,
 non nisi in ea ingrederis, quæ abs re propo-
 sitâ magis aliena sunt. Sed quò magis hæc

C 3

fugæ

---

* Epistolam hanc reperire est in Editione S.
 Optati, quam celeberrimus DUPIN curavit,
 pag. 113.

fugæ tuæ, & offensionis signa quædam esse videntur, tantò minùs Victoriæ spem oblatam aspernari debeo. Neque, si per alios causam inter nos cœptam peragi velis, magnopere recusem : Cognitorem quidem certè talem das, ut tam turpe, atque ignominiosum tibi futurum id sit, quàm mihi propterea etiam expetendum, præsertim si lubeat, exemplo tuo, non in rem, sed in Personam agere.

Sed (crede mihi) tam me non delectant desultoria hæc tua certamina, quàm minimè etiam terrent. Nam & tuas hujus generis infinitas, sive digressiones, sive excursiones cur reformidem, nondum video. Quid enim? cùm in alterâ responsione meâ curiosè aliquid diu investigâsses, quod potissimum arroderes, & in quo me pungeres, nihil jam aliud reperisti, quàm quòd ego fortè, cùm me mirari nuper dicerem, te antiquæ Ecclesiæ formulas tam facilè delere, licèt in tuis novis ne verbum quidem mutari velis, admonitionem hanc adjecerim: Cùm amici tui te verecundè monerent, multos mirari, quòd in novâ tuâ precandi formulâ præscripsisti, posse Christianos melius fœdus, quam sit illud, quod cum Abrahamo ictum fuit, allegare; &, ut àmbiguum, captiosúmque verbum tolleres, te rogarent, nequis diversa esse hæc fœdera periculosè putaret, tu seditiosos esse hos Monitores exclamâsti, qui vel unum apicem deleri

in tuis libellis vellent. Quid jam tu? factum confiteris; de jure litigas. Fateris, inquam, te ab amico illo, qui tuam formulam reprehendebat, admonitum esse, eumque propterea abs te esse castigatum. Sed contendis eum temerè, & inscitè fecisse, qui sparserat, non esse dicendum *Melius*, quòd esset *iaem*. Jam hæc altera est quæstio, quæ ad me propriè non pertinet: neque tamen tu in eâ tantus Theologus valde habes, quòd triumphes: & verò si ille, qui & Juris Consultus, & Senator erat, nunc viveret, fortasse tibi responderet.

Promptum (inquis) fait, producto Apostoli testimonio, hominem pudefacere. Quonam tandem? Procurator tuus BEZA indicat, in Epistolâ ad Hebræos fieri mentionem κρείττονος (κρείττονος ab optimo ejus Librario cur excusum sit, nescio) Διαθήκης *. Sed, obsecro, quid hoc ad rem? Tu ipse annotâsti, eo loco comparationem veteris, & novi Fœderis, ad formam potiùs, quàm ad materiam referendam esse. At cùm in precibus allegatur fœdus, non de ejus formâ, aut ceremoniâ, sed de substantiâ potiùs, cui fides innititur, profectò agitur. Tunc ergò cur non pateris simpliciter dici idem fœdus, quod revera idem esse fateris? Omnino autem vis dici esse

* Melioris fœderis.

multò melius, cum tamen alioqui nolis quæquam cogitare, aliud esse? Quid (putas) tua plebs cogitabit, quàm esse alterum, & planè diversum, cum tantùm audit hæc verba, *multò melius*; neque audit, unde tu ea repetiisse te nunq̄ demum narras? Ubi id tractabis, quod tractat Epistola ad Hebræos, verbis iisdem rectè utêris: Sed, ubi aliud agis, & populo simplicem precationem dictas, annon iis abuti videberis, præsertim cum, nequis fallatur, nullam expositionem addas? Quid? non patere-
ris, spirituales filios Abrahæ (Christianos dico) laudare fœdus ietum cum Abrahamo? Non est mei instituti in hanc tecum disputationem nunc descendere; neque mihi arrogam magnam harum rerum scientiam: sed magnam scilicet habet causam tuus BEZA, cur hic exclamet, me in manifestâ inscitiâ, impudentiâ, blasphemîâ esse deprehensum. Quantò meliori jure dixerim, hic non minùs, quàm aliis in locis, deprehensam teneri manifestam vestram arrogantiam, atque pervicaciam, quâ dum mordicus, quidquid temerè semel arripuistis, defenditis, nihil non fingitis potiùs, quàm aliquid in vestris dictatis notari posse fateamini; qui tamen in veteris Ecclesiæ formulis tam & temerè quidvis calumniâmini, & facilè omnia deletis, atque inducitis.

Alterum, in quo tu me exagitare vis (sed ego te tuis verbis constrictum teneo) diverticulum,

culum, quod delegisti, non minùs te premit. Ego te verecundè aliquando admonueram, ut meminisses, non temerè abs BUCERO tuo castigatum fuisse te, quòd judicares, prout amares, amares autem, prout libet. Hoc me improbissimè finxisse, exclamasti, Deum, & Angelos testatus; & diram imprecationem addidisti, si quid unquam tale audieris. Ego & manum, & scripturam tuam, & verba protuli, quibus BUCERO ita respondes: Judicare me scribis, prout amo; amare, prout libet. Addidi & alia ex eâdem Epist. quæ graviora sunt. Quid tu nunc? BUCERI (inquit) verba hæc fuerint: *Judicamus, prout amamus &c. Dexter Interpres Balduinus, quòd sit odiosior expostulatio, mutatâ personâ, id in me torquet.* Atqui tu ipse, CALVINE, id ita interpretatus es, & in te, ac de te dictum illud esse disertè scripsisti: neque aliunde, quàm in tuis libris, quid illud esset, rescivi; tua enim, non BUCERI, verba legi. Neque ad rem pertinet, quòd Epistolam tibi surreptam esse fingis; quanquàm ne id quidem probabiliter fingere etiam possis, cùm Epistolam ad alium ipse miseris, & ab aliis legi volueris, & ille, quibus voluit, communicare suo jure potuerit. Itaque putidum est, quod hic de monedulâ furace, & ablativo nescio quo Patruale fingis: & potiùs cogitare debueras, quid replicari possit de domesticis tuis, Vulturibus, atque Harpyis, deque Fratrem minimè dativo, deque affine, & focero, aliarum

mercium, quàm chartarum spoliis onusto; imò verò de totâ illâ societate, ad auferendum, & rapiendum potiùs, quàm dandum comparatâ. Sed hæc ab aliis audies, si pergas.

Illud modò, ne aliud agam, abs te quæro: ecquâ tandem fronte neges, BUCERUM suâ admonitione te pungere voluisse, cùm iisdem literis multò acerbiora ad te ab illo scripta esse professus sis, cùm quidem te (ut ipse narrasti, & scripsisti) appellaret canem rabidum, fratricidam, maledicendi morbo infectum, & quid non? Tu hæc jam suaviter dissimulas. Cautè: sed indè repetere vellem tuam defensionem, laudésve tuas, non est hominis profectò sani. Et tamen hic etiam ille locus est, in quo tuus BEZA, tibi de more succinens, rursus suos Pæanas magnificè canit, perinde atque si omnibus hominibus cerebrum jam eruisset, & oculos confixisset. Quid verò pluribus opus est? Fingamus, te jam non temerè negasse, BUCERUM de te illud scripsisse, quod tamen scripsisse antea affirmâras: fingamus, de præpostero tuo iudicio nihil dixisse: fingamus, quod de mulieribus dici solet, de te, viro renato, neminem unquam dictitasse: nullum aut in amore, aut in odio modum esse tuum. At tota etiamnum & consuetudo, & actio vestra clamat, id ab omnibus de vobis & dici, & scribi debere: addendum etiam esse, *vos & amare, & odisse; & iudicare, & loqui, & agere semper, prout expedit*: adeò & rege-

regenerati, & reformati sunt omnes vestri affectus. Neque verò testimonium longiùs repetendum est. Ipse, ipse tuus BEZA in hac actione fati, superque id exponet. Ergo & tu jam illi in decursu lampada tradis, & cum singulari elogio hunc præstigiatores producis in proscenium, professus, te non parùm oblectari concinnâ, & simul omni fucò purâ ejus optimi, & integerrimi (ut ais) fratris tui responsione, in cujus (ut narras) sincerâ, ingenuâque defensione veritas ita splendeat, ut vitrix supra omnes BALDUINI nebulas emineat. Quænam sit hæc illius optima integritas, quam prædicas, & concinnitas, & sinè ullo fucò puritas, & sinceritas, & ingenuitas, & veritas vitrix, splendens, eminens, paulo post alii liquido intelligent, & de tuo testimonio judicabunt.

Sed illud nunc scito, multos mirari, tam suaviter complexum esse te illud funestum animal, ex nefariis stupris, ex civili cruore, ex omnium scelerum importunitate, & flagitiorum impunitate concretum. Scito & illud, quicumque illi responsurus sit, responsurum esse hominis furiosi non orationi, quâ ille uti non potest, sed convicio, cujus exercitacionem cum intolerabili petulantia, tum etiam diuturnâ impunitate munivit: Juvat enim nunc te etiam oblectare verbis Ciceronianis. Cùm ego, quidquid ille tecum nunc miscuit, fortè legerem, quo tempore AUGUSTINI adversus Donatistas scripta relegeram, venit in mentem,

tem, quod Petiliano AUGUSTINUS objicit, *cum nec dicere, nec tacere, potuisse*: Imò vero, quod Donatistarum Antistiti Gaudentio respondit, simpliciter nunc respondendum tibi esse: *Accepi*, inquit, *Gaudenti, responsionem tuam, si tamen responsio dicenda est, quam mihi propterea referre voluisti, ne, si tacuisses, diceremus, te esse convictum. Sed hoc non est respondere, quod non est tacere: nam si hoc est, respondi planè: verum etiam hi, qui de te aliquid possent sperare, noverint, te non invenisse, quid respondere deberes, & tamen respondi, ne taceres. Itaque cum caveres, nè victus dicereris, fecisti, ut ostendereris.* Hæc ille. Quæ an de te, tuoque subsidiario Declamatore nunc jure dici possint, alii ex re ipsâ æstimabunt: qui & de te (ut credo) aliquando rogabunt, ut, si quid habes, quod ad quæstionem principalem pertineat, dignum publicâ cognitione, illud fedatè proferas, & per alium, quàm Theodorum tuum agas, si de Religione agere vis: nam BEZAM qui noverit, non putabit de eâ feriò agi, si agat ille. Ludum potiùs aliquem esse existimabit; atque etiam indignè feret, ab homine infami, & incesto contaminari causam Sacrosanctam: tibi-que postremò objiciet, quod ipse *Cap. ad Hoseam*. Prophetam annotasti, *talem hominem totâ vitâ latere potiùs debere, quàm suscipere munus Propheticum.* Sed, licet forè aliquid rectè ille diceret, optandum tamen esset, id ab alio potiùs dici, ut olim Lacedæmonii sententiam bonam

bonam, quam homo improbus dixerat, iusserunt abs viro bono, & honesto recitari, ne mali Auctoris infamia obesset sententiæ bonæ.

Quod attinet ad convitia: quidvis aliud tibi respondeam, quàm quod eundem AUGUSTINUM eidem Petiliano respondisse, hodie quoque relegeram. Si (inquit) & ego tibi vellem pro maledictis maledicta rependere, quid aliud, quàm duo maledici essemus? ut ii, qui nos legerent, alii detestatos abjicerent sanâ gravitate, alii suaviter haurirent malevolâ voluntate. Sed tu jam pridem aliorum iudicia contemnere didicisti; & factionis tuæ præsidium maximum est in tuâ excellenti arte maledicendi, non minùs, quàm mactandi: neque tamen non miratus sum, te Theologum tantum, tamque Reformatum, tuam nunc Declamationem exorsum esse, & abs Poëtica fabulâ, & abs Canino convitio, atque latratu: neque interea cogitasse, quid statim audire posses, cum non solum simul fatearis, irritabilem tuam esse naturam; sed & in eâdem propè paginâ agas de Literis BUCERI, in quibus abs ipso te canem rabidum appellatum esse alibi scripsisti. Sed & metuere debebas, ne, quod de alio tuo familiari ambusto scripsisti, tibi objiceretur: *Canina illa mordendi, latrandique rabies, quam ebulliunt omnes scriptorum ejus paginae, satis testatur, qualis hominem spiritus instiget.*
Turpe

Turpe profecto est hoc totum, & miserum, & inhumanum, & abhorrens abs ingenua, liberalique consuetudine. Et verò imprimis indignum hominibus Christianis loquendi genus; tantòque propterea magis ab iis alienum esse deberet, quòd Barbara illa Turcarum Colluvies hâc potissimum phrasi utatur, ubi de iis agit, qui Christo nomen dederunt.

Sed tua Rhetorica, Religionis, quam prætexit, oblita, tuos docet novum hoc, & insolens maledicendi genus; quod, nescio quo modo, etiam inviti addiscunt, qui tecum sæpius conflictari coguntur. Debueras potius, CALVINE, cùm Hecubæ fabulam narra-
bas, & deflere rerum humanarum ærumnas, quas illa in Tragœdiâ deplorat, & illustres de illis sententias, quas eadem Regina fundit, perinde atque si oracula ederet, graviter recitare. Sed te (ût video) tam oblectant tales miseriæ, atque confusiones, quàm Tragicis imprecationibus etiam delectaris. Neque tamen me, vel si, quod Euripidi, qui à canibus dilaniatus esse dicitur, accidit, ferendum fit, deterrebis tuis minacibus convitiis: quin aliquam consolationem ab eodem etiam Poëta, Hecubam exprimente, aliquando repetam; & interea, quod apud eum illa mulier de ingrato Ulyssæ, qui Polyxœnam, unicam miseræ Reginæ filiam, ad mactationem poscebat, meritò conquerens, exclamavit de hoc
toto

toto genere τῶν δημηγόρων *, subinde ob-
 ciam tui generis Declamatoribus, καὶ δημηγό-
 ροις, ac justissimam hanc quoque meam que-
 remoniam esse, palam ostendam, neque in
 gemitu meo emittendo periculum ullum,
 quod impendere scio, reformidabo. Id olim
 minimè reformidavi, cùm tuam sectam, quo
 eam tempore putabam esse Religiosam, secu-
 rus sum, quam alii periculo deterriti refugie-
 bant. Nunc, cùm rectam non esse video,
 quamvis eam sequi jam quæstuosum sit, &
 propterea (ô excellentiam humanæ vanitatis!)
 affectentur multi, refugere me non dissimu-
 labo, vel si abs te dissentire tam periculosum
 nunc sit, quàm erat antea consentire: ac si
 fortè hæc ætas, suis factionibus fascinata, &
 dissidiis implicata, nihil discernat, spero ali-
 quando sapientem Posteritatem liquido judi-
 caturam esse de nostro, & aliorum factò, ubi
 (inquam) adsit vel Religio, Conscientia, gra-
 vitas, pudor; vel factio, improbitas, levi-
 tas, impudentia.

Interea, si quando tu, olim malos Antisti-
 tes castigans, non temerè usus es quâdam
 comminatione, vide, num tuos Actores iis-
 dem verbis terrere, liceat. *Ne sibi (inquis)*
nimiùm blandiantur, quòd nunc magno applausu,
& secundis, magnâ ex parte, admurmuratio-
nibus,

---

* Oratorum, Concionatorum.

nibus, fabulam suam agunt: cogitent, nondum ad Catastrophem se pervenisse, in quâ certè non habebunt Theatrum, ubi suos fumos impunè vendant; ubi credulas mentes illaqueent: Sed unius Dei arbitrio stabunt, vel cadent; cujus iudicium non ab aurâ populari, sed à suâ ipsius inflexibili æquitate pendeat: qui non modò de cujusque factis inquiret; sed de reconditâ cordis sinceritate, vel nequitiâ, quæstionem exercebit. Jam verò si ex eâdem Epistolâ ad SADOLETUM tuâ, in quâ, quantulumcunque in te fuit ingenuitatis, olim ostentare voluisti, vellem repetere conclusionem meâ, tuis verbis dicerem: Non æquis modo Lectoribus iudicare, sed tibi quoque reputare promptum est, quot, & quàm justis rationibus in hoc certamen descenderim; si tamen certamen dici meretur simplex, & moderata innocentia meâ adversus calumniosas tuas criminationes defensio.

Sed faxit Dominus, CALVINE, faxit Deus ille noster (quem non esse Deum τῆς ἀναστασίας * scripsit Apostolus) omnes ut rerum privatarum, & inanium contentionum obliti, serio procuremus, ut sancto Ecclesiasticæ unitatis vinculo Christus, qui nos Deo Patri reconciliavit, in corporis sui beatam societatem nos omnes ab istâ miserâ dissipatione recolligat: ut ejus Verbo, & Spiritu in cor unum, & animam unam coalescamus. Ego, quod
suo

---

* Tumultuationis.

suo tempore GREGORIUS NAZIANZENUS Eccle-
 siæ, funestissimo Arianorum schismate, dissectæ,
 conditionem deplorans, præcari solebat, non
 desinam summis, & assiduis precibus orare:
 ἵνα, dicebat pius ille Antistes, κοπάσῃ μικρὸν
 ἡμῶν ὁ πόλεμος, ἵνα γενώμεθα ἡμῶν αὐτῶν,
 καὶ ἀλλήλους ποτὲ γνωρίσωμεν, ἵνα μηκέτι ὤμειν
 ἀντ' ἐνὸς τῆ Ἰσραήλ, καὶ Ἰουδαίας, καὶ Ἰσραήλ,
 μηκέτι Ρόβοām, καὶ Ἰεροβοām, μηκέτι Ἱερουσα-
 λήμ, καὶ Σαμάρεια, αἱ ἐν μέρει διὰ τὰς ἀμαρ-
 τίας παραδιδόμεναι, καὶ ἐν μέρει θρηνηόμεναι *.
 Utinam verò, utinam hoc tempore & ejus
 precatationis, & ipsius, cujus illa meminit, hi-
 storiam magis meminissent, qui de Religione
 nimium lubenter litigare, & dissensionis, dis-
 sectionisque cupidores, quàm unitatis esse vi-
 dentur: & verò altare contra altare attolli
 (quod antea semper visum fuerat esse nefas)
 quàm & Reformationem primùm, & deinde
 conformationem ullam urgere malunt. Sed
 hic quoque cumulus esse debuit nostrorum
 malo-

---

* Ut cesset brevè nobis bellum, ut nos ipsi con-
 veniamus, & nos invicem aliquando recogno-
 scamus; ut non amplius simus pro uno Israë-
 le; & Judas, & Israë; nec jam Roboam, &
 Jeroboam; nec jam Hierusalem, & Samaria,
 quæ tum in peccata traditæ, tum miserius
 afflictæ sunt.

malorum, qualem & Majores nostri (veteres dico Christianos) in suorum temporum schismate pertulerunt.

Accedit autem & altera confusio, cum tantò magis scinditur incertum studia in contraria vulgus, quia controversum in hac partium altercatione nunc etiam sit, ubi hodie sit Roboam, vel Jeroboam: ubi Juda, vel Israël; ubi Jerusalem, vel Samaria. Ac tu quidem, CALVINE, nimiùm (ut soles) audacter, atque confidenter in tuâ contra me primâ declamatione pronunciasti, non posse partes, tibi adversarias, meliùs comparari, quàm cum Israële, hoc est, cum decem illis Tribubus, quæ secutæ sunt Jeroboam, & abs Davidis Stirpe, Templòque Salomonis descivere; simulque non obscurè significasti, velle te, partes tuas conferri cum Regno Juda, sive cum illis duabus Tribubus, quæ non defecere. Non objiciam iterum, ipsos quoque olim Donatistas eadem comparatione usos, sic egisse, sic locutos esse, cum alios omnes, præter se se, clamarent esse Apostatas. Sed ut illos non dubitas inversâ comparatione abusos esse, cum se, & suos fallerent; vellem etiam, magis hîc tibi caveres, ne nimiùm præceps, atque in isto æstu iracundiæ præposterum in tuâ causâ judicium te, multosque fallat, & aliis gravem injuriam faciat.

Neque

Neque non vellem, diligentius quoque curâsses proximis hîsce aliquot annis, ne jure dici posset de tuâ Hierapoli, quod HOSEAS *Cap. 6.* de Galaad, Oppido Levitarum, & nobili (ût scis.) Aſylo dixit, interea dum simul & Israëlem accusaret. Verbum intelligenti sat esse dicitur: itaque in odiosâ exprobratione verbosior non ero. Sed cùm eum Prophetæ locum ex tui quoque Tremellii sententiâ interpretaris, quid jam domi tuæ agatur, observare debebas, ne longiùs exempla repeteres; neque aliò te excurrere oportebat, cùm paulò antè idem Propheta negat, ibi esse Dei notitiam, ubi mendacium, & furtum, & parricidium grassatur, & (ût loquitur) sanguines sanguinibus contigui sunt. Est hoc quidem ingeniosæ cujusdam artis, in alios semper derivare, quod de te dici posset; & tua peccata dissimulare, dum aliena exaggeras; sed cogitare etiam deberes, alios aliquid & videre, & sentire, & judicare; neque omnes abs præpostero tuo judicio pendere, cùm & te ipsum absolvis, ubi Reus es; & simul, ubi es Accusator, alios condemnas. Falleris, mi CALVINE, falleris, cùm tantùm tibi sumis; neque, quid tibi objici jure possit, curas.

Nobile (fateor) & illustre est vetus exemplum Judæ, atque Israelis, cùm quæritur de Apostasiâ, aut Schismate Ecclesiæ; sed in applicatione (ût loquuntur) claudicas. Vitiosa

faltem (ut scis) est collectio, ubi pro confesso
 sumit, quod est controversum; ubi (inquam)
 est illa (quam vocant) petitio principii. Ergo
 non possum non mirari, quæ temulenta con-
 fidentia tam valde te inebriet, ut statim quod-
 vis efficere, atque evincere te posse in re tantâ
 putes vel solo sibilo, vel confuso aliquo cla-
 more. Nihil est, cur labores in exemplo expli-
 cando, quod est notum, atque confessum: sed
 cum ad aliorum temporum usum referre id
 vis, tum verò laborandum tibi est, ut nihil
 detorquere, nihil invertere, nihil depravare vi-
 dearis, atque ut præstes, probesque, quod scis
 requiri, ut te eripias, adversarium constringas
 saltem; notatis etiam temporibus, liquidò im-
 primis ostendere debebas in historiâ Ecclesiæ
 Christianæ, quod in Iudaicâ legimus, ut certa
 sit similitudo defectionis. Debebas & Hypo-
 thesin tuam in collatione ita pingere, ut etiam
 (cum voles) *Feroboam* pro *Roboam*, & rursus
Roboam pro *Feroboam*, & *Juda* pro *Israële*, &
Samaria pro *Hierusalem*, atque è diverso, ha-
 beatur, agnoscat, salutetur. Nam vereri
 alioqui debes, ne exemplum, quod laudasti, in
 te retorqueatur, & te premat potiùs, quàm li-
 beret, si homines simplices singula propiùs
 excutiant. Quid enim? Audimus, Judaicam
 Tribum, ut ut multis & superstitionibus, &
 vitiis contaminata sit, tamen quia perstat in
 Templo Salomonis, & in eâdem successione,
 haberi pro Ecclesiâ Dei: alias verò Tribus, ut ut
 maje-

majoꝛem ſive pietatem, ſive Religionem ſimulent, & majori gloriâ elatæ ſint, tamen, quia novum Altare erexerunt, damnari defectionis: utrumque quidem Regnum multorum ſcelerum accuſari; ſed hoc poſteriùs multò magis, quia (ut ipſemet fateris) in externâ quoque ſpecie Religionis peccaret, hoc eſt, abs Templo Salomonis defeciffet.

Sint fanè non diſſimilia noſtra tempora (quod cum lacrimis confiteri cogimur) ſed (iterum dico) cum inſtituentur παράλληλα*, verendum tibi eſt, ne in collatione offendas, & ex comparatione aliud, quàm putas, Judices ſani, cordatique colligant: neque etiam exemplum ipſius Jehu, quod repetunt tui Reformatores ex Regno Iſraëlis, te liberet: neque rurfus tibi proſit, quod tu in eâdem illâ tuâ declamatione primâ mihi objicis: Uriam ſacerdotem altare ſimile Damasceno erexiſſe, atque extruxiſſe in Templo Salomonis. Nam cur illud tandem mihi exprobras? Cur non potiùs caves, ne, cùm Tribui Juda tuam Tribum compares, ſimile quidpiam de tuis novis ſubſtructionibus dici poſſit. Equidem laudo Ezechiam Regem, ſi eum dicas Damascenum illud Altare evertiſſe, & Templum purgâſſe. Sed tam obſervare deberes, eum ſimul non dejeciſſe Altare abs Salomone extructum, quàm, quia confregit ſerpentem æneum, abs Moſe erectum,

---

* Parallela.

existimare non debes, tibi licere, quidvis in Ecclesiâ tollere, abrogare, abradere. Memini etiam, te in eâdem declamatione objicere, quòd non solum Hoseas, sed & Malachias fulminant adversus malos Sacerdotes; Rectè, & fortiter. Sed observare rursus debueras, Malachiam, ubi probavit, eos non stare pactis, & conditionibus Levitici Sacerdotii, tamen hoc alioqui non invadere.

Scis, minimè meâ interesse, quantum tibi sumas, vel non sumas; & ineptè propterea mecum eâ de re litigas. Rei pedibus trahantur, per me licet, ut ille olim Romanus dicebat. Sed tuâ interest, aliquo fræno admonitionis vehementiam tuam, atque intemperiam reprimi. Neque tamen nunc illud suscipio, ut te potius, quàm me, admoneam, aut, quidquid ex illis Sacris, quæ tu interdum contorquendo profers, exemplis colligi fortasse rectius posset, quod quidem etiam tuâ interesset abs te non negligi, inculcare nunc velim.

Sed præterire non possum, quod bonus tuus Apostolus BEZA, in Posiaco Conventu interrogatus de ratione sui Ministerii, protulit exemplum Eliæ in Carmelo sacrificantis. Sciebat factum hoc singulare, & extra ordinarium multis modis fuisse. Non ignorabat, legem non nisi Sacerdotibus ex Stirpe Aaronis permittere, ut sacrificent; neque alibi, quàm

in Templo Hierosolymitano, hoc permittere :
 at neque quidquam est, quod Prophetæ magis
 reprehendant in Israëlitis, quàm quòd alibi sa-
 crificarent. Cur igitur BEZÆ placuit novum
 illud Eliæ exemplum? An quia Deus singulari
 quoque signo testatus est sibi placuisse? mini-
 mè: non enim BEZA aliquo tali testimonio
 suum Ministerium tueri potest. An potius,
 quia Elias tunc extraordinariâ potestate usus,
 sacerdotes Baaliticos trucidârit? Quàm vereor,
 ne id nimiùm placuerit tuo BEZÆ, qui hoc se
 imitatum sedulò esse gloriatur: neque sibi
 nunc objici patitur, quòd Christus respondit
 discipulis, aliud non dissimile factum Eliæ ali-
 quando imitari temerè volentibus. Amabò,
 mi CALVINE, qui *περι κακοξηλίας* * concionari
 soles, ecquid de tui hujus boni Prophetæ ve-
 faniâ judicas? obsecro, quidvis potius in Pro-
 phetis seligito, quod imiteris. Alia præclara
 sunt Eliæ facinora in Israële, quæ imitari possis.

Ego in nostri temporis schismate tantùm
 adjiciam, si, quod jactas, Prophetas sequi vel-
 les, multò religiosiùs facturum esse te, si ad
 eorum modum & liber esses, & continens: si
 plus tibi non arrogares: si, quod illi non oc-
 cuparunt, non occupares: si non esses dux, aut
 assentator sanguinariæ factionis: si sanctæ con-
 ciliationis potius, quàm cruenti dissidii horta-
 tor esses: denique si, cùm hodie quoque vides,

D 4

prodi-

De malo fervore, seu æmulatione.

prodigiosum, & horrendum, & plusquam civile illud bellum in Ecclesiâ, quod ZACHARIAS describit, *Juda* (inquiens) *pugnabit contra Jerusalem*: hoc est, alterum in illâ etiam unâ, quæ sanctior esse videbatur, Tribu dissidium, atque schisma, quo nullum posset esse in ipsis visceribus funestius, ita cohorrescas, ut nihil, nisi de faciendâ concordîâ cogites. Interim studio partium minùs te dares, &, iis de principatu, & titulo certantibus potiùs, quàm de emendatione, magis imiteris Hoseam, atque Amos, quos scis non minùs in impietatem Judæorum, quàm Israëlitarum detonare. Imò verò Amos, tametsi adversùs Israëlitas potissimum missus esset, priùs in suos Judæos invehitur, & imprimis exclamat, eos sprevisse legem Jehovah: Sed & eos accusat, qui non dolent propter afflictionem Joseph. Quid & hoc exemplum te moneat, atque, ut ut interpretando eludas, abs te nunc exigat, non ignoras. Mihi modò liceat, in hâc tam tristi rerum, temporùmque confusione, illam etiam precationem edere, atque repetere, quam dicitur Psalmus octogesimus: *O Domine, qui pascis Jerusalem, ausculta, tu, qui Joseph tanquam ovem ducis, qui sedes inter Cherubim, affulge coram Ephraim, Benjamin, & Manasse: excita potentiam tuam &c.* tum verò, tum etiam non solum sperabimus, iterum fore, quod omnibus votis optamus; sed &, collectâ rursus Ecclesiâ, & post miseram dissipationem iterum

unum

unum corpus coalescente, oculis cernemus, quod olim promisit *Hoseas* Propheta: *Congregabuntur filii Juda, & filii Israël unâ, & constituent sibi caput unum.*

Non est meum, CALVINE, de hujus unitatis restituendæ, schismatisque tollendi ratione differere. Non enim tantum mihi arrogo, non tribuo tantum: neque nescio, quanta sit intelligentiæ meæ, hisce præsertim in rebus, imbecillitas, vel potiùs caligo. Sed ubi nihil præjudico, rogo, liceátne liberè te consulere (quâ de re idoneos hujusce quæstionis Judices lubenter rogavero) ecquid, inquam, placeat, quod hisce diebus ab homine docto, atque religioso audiebam: dicebat, *dissidium Religionis inter Judæos Hierosolymitanos, & Israëlitas Samaritanos, magis de formâ, quàm de substantiâ fuisse; neque tamen de formâ totâ, sed tantùm de loco adorationis.* Dicebat, *Christum postremò hanc litem ita direnisse, ut, quamvis Judæorum causam meliorem esse significet, tamen neutri parti addicat: imò verò utrâque rejectâ, pronunciet, venisse tempus, quo neque in monte Hierosolymitano, neque in Samaritano adorandus sit Deus; sed ubique adoretur, & quidem Spiritu, atque veritate.* Factum id esse in Ecclesiâ Christianâ, quæ, Apostolis abrogantibus Ceremonias Mosaicas, successit, affirmabat, cùm & ipse Christus tale tempus indicet: sed te inclamare, videri, nunc primùm tempus illud venisse, quo

id præstares; Judaïsmum verò in Ecclesiâ hætenus hæfisse. Hic se abs te dissentire, confitebatur: consentire verò posse, si tantùm diceres, postremis Barbarorum temporibus plures fortasse, quàm erat necesse, cumulatas rursus ceremonias fuisse, vel eas, quæ rectæ, & utiles erant, fuisse quodam abusu depravatas. Quid igitur tandem? ut lis finiatur, existimabat, neque eorum, neque tuo modo agendum in cultu Dei esse: neque tamen planè novam esse effingendam Ecclesiæ formam; sed legitimâ reformatione redeundum esse ad eam, quæ fuit meliori sæculo, hoc est, quam olim Ecclesia libera, & integra, & minimè barbarata, secuta, atque amplexa lubenter est, posteritati veluti præscripsit: quam certè commodè, & facilè imitari licebit, si tu in te, Tuisve, ut in aliis, naturalem illam, quæ obstat, ambitionem seriò castiges, quam, cùm de Samaritanis loquereris, castigandam esse scripsisti. Quia (inquis) in pretio esse cupimus, ægerrimè ferimus nos contemni. Adeoque hic est communis humanæ naturæ morbus, ut velit quisque sua vitia placere aliis. Si quis autem nos, & nostra improbat, statim sinè discrimine irascimur. Excutiat se quisque, & hoc superbiæ semen in animo suo reperiet, donec extirpatum à Spiritu Sancto fuerit.

Nihil verius dici posset; sed quod aliis dicis, tibi dici non vis. Imò, nequid hinc aliis concedere

cedere videaris, audes eodem loco dicere, statim ab Ecclesiæ exordio hâc in parte, quâ de nunc agimus, peccatum esse: Quia (ût ais) plus valuit stulta Iudaismi affectatio, quàm decebat. Vide, obsecro (si quid per iracundiam videre potes) & quos, & quid accuses. Scis, ne Petro quidem, cùm videretur *ιουδαϊζειν* *, aut pepercisse, aut indulgisse Paulum. Scis, non modò ad Galatas, sed & ad Hebræos Epistolam expungere totum Iudaismum. Scis, ne is invalesceret, Apostolos magno consensu cavisse in suo statim Concilio Hierosolymitano. Scis, etsi de festo die Paschatis diu litigatum sit, tamen eorum opinionem non prævaluisse, quæ ad aliquem Iudaismum accedere videbatur. Prætereo nostrorum non solùm acerrimas disputationes, sed & severissimas leges adversùs Iudæorum non minùs, quàm Paganorum sacrificia. Interea ecquo tu ore audes dicere, surgentem primùm Ecclesiam, quæ in Iudaismo abolendo tantopere laborabat, Iudaismum stultè affectâsse? Quid? si itâ sit, propè est, ut dicas, Ecclesiam Christi non fuisse. Si illa non fuit, neque aliam, quæ fuerit, ostendas, & ecquò res redit? quò ergò evasuram esse putas accusationem, quam instituis? Imò verò quâ eam probatione fulcies? Nihil enim egeris; etsi probes quædam semper in usu fuisse, quibus

---

* Judaizare.

quibus & olim Judæi usi sunt. Scis enim, non omnium veterum Rituum eandem fuisse rationem, neque discrimen nescis. Et multum etiam interesse, quo quid animo, aut fine fiat, non ignoras. Denique multa sunt in speciem similia; quæ tamen eadem non sunt. Neque non quædam sunt, quæ communia utrique Populo esse possunt, & sunt omnium Gentium, temporumque.

Exclamas quodam in Malachia loco: Quisquis Altare erigit, evertit Cruorem Christi. Hoc si nunc dicis de Judaico Altari Holocausti; fateor. Sed aliud fuit Altare Christianorum, quod cum Christi Cruore optimè convenire potuit; adeò ut & Ecclesia ipsa, & Ecclesiae Ministerium, Altaris potissimum verbo significaretur.

Exclamas alio in loco, veteres Christianos & voce, & ceremoniam sacrificii abufos esse. Tu abufum vocabis, quidquid voles: sed Augustini saltem interpretatio calumniam hanc depellit. Denique quia Judæi suum Templum habuerint, Christianos nullum habere debuisse non probabis: neque jam (credo) velles tuos Cærus sub dio complui. Sed neque si verum sit, quod quidam narrant, de Jacobo, Fratre Domini, propterea dicere potes, eum aut affectasse, aut ambiisse Sacerdotium Aaronicum.

Equidem

Equidem quò magis cogito, quò tendat tua
 nimiùm præceptio contentio, tantò magis ve-
 reor, ne ea te ipsum fallat, & eò impellat,
 quò fortasse alioqui recidere nolles. Cùm le-
 gis in Epistolâ ad Hebræos tempus (ût voca-
 tur) correctionis, agnoscis, illud cœpisse tem-
 pore Apostolorum. Atqui jam dicere vi-
 deris, nullum antea fuisse, & nunc primùm
 incipere, hoc est, ceremonias Mosaicas antea
 abrogatas non esse; sed abs te hoc tempore
 tandem abrogari. Neque minùs insolens est,
 quod extruis dictis alius colliget, nullam hacten-
 us fuisse formam Christianismi, cùm & pri-
 mos Christianos dicas stultè affectasse Judaif-
 mum. Quis non multùm obstupescat, cùm
 hoc ex te audit? Memineris si admiratio, quæ
 sæpius recurrit, etiam me reddat battologum.*

Sanè scis, jam indè ab exordio Ecclesiæ
 execrabiles Christianos fuisse Ebionem, atque
 Cerinthum, qui (ut inquit HIERONYMUS ad Au-
 gustinum) credentes in CHRISTUM, propter hoc
 à Patribus anathematizati sunt, quòd Legis ce-
 remonias Christi Evangelio miscuerint. Quo-
 modo igitur hos Patres affectati Judaismi reos
 facis? Fateor, inter HIERONYMUM, & AUGU-
 STINUM fuisse aliquando aliquid dissensionis, cùm
 quæreretur, an, Ecclesia nascente, licuerit Ce-
 remoniis Judaicis interdum uti: sed tandem eas
 fuisse

---

* Qui verborum redundantiâ, & ejusdem rei re-
 petitione imitatur Battonem Poëtam comicum.

fuisse abolendas, & suo tempore fuisse abolitas, consentiunt: sicuti & uno ore dicunt, eos, qui volunt & Judæi esse, & Christiani, nec Judæos, nec Christianos esse posse.

AUGUSTINUS fatetur, exordio Ecclesiæ interdum in iis, qui ex Judæis Christiani facti erant, quasdam Ceremonias Mosaicas utcunque toleratas esse; & ejus tolerantia rationem, quam improbare non auderes, etiam reddit. Sed postea abs Christianis omnibus irreparabiliter deferendas fuisse, pronuntiat: & laudat, confirmatque illam Hieronymi protestationem, qui, *reclamante* (sicuti scribit) *Mundo, liberâ voce pronuntiabat, Ceremonias Judæorum & perniciosas esse, & mortiferas Christianis: & quicumque eas observaverit, sive ex Judæis, sive ex Gentibus, eum in balthrum Diaboli devolutum esse.* Ac ne dubites, id factum esse, quod fieri debuit: idem AUGUSTINUS alio loco: *Judaica instituta* (inquit) *à Populo Christiano non fiunt, sed tantummodo intelligenda tractantur.* Si replices: Christianos quidem hoc putasse, sed imprudentes fuisse, quod nec facere se putabant, nec faciendum esse credebant: incredibilis eos fatuitatis accusabis, & eò tandem recides, ut indicare videaris, illam Christi Ecclesiam, reipsâ, tamen aliter & diceretur, & putaretur, nihil aliud propè fuisse, quàm alteram veluti Synagogam redivivam.

Sæpe jam testatus sum, me abusum, & superstitionem posteriorum Sæculorum minimè defen-

defendere: neque, quia, in primâ tuâ Declamatione quod improbè finxisti, contumeliosè objecisti, me ab omni ceremoniarum reverentiâ longissimè semper abfuisse, propterea, ut illud vitem, vitia in contraria curram: sed eum, quem non tenes, modum tenebo, ut ad optimæ Ecclesiæ reverentiam proximè accedam. Utinam verò, utinam, quàm religiosè, & amicè, & placidè inter Augustinum, & Hieronymum acta hujus generis causa, & agitata quæstio est, tam inter nos transigeretur! Sed tu, quamvis in eâ scripseris Epist. ad Galat. *Summos ab infimis jure reprehendi, & libertatem hanc minoribus erga majores permitti à Deo*, quia fortè legeras, AUGUSTINUM in eâ Disceptatione scripsisse HIERONYMO, *à minore quolibet non esse refugiendam, vel dedignandam correctionem*: tamen si bene te novi, talem nunquam legem accipies, neque eò te dimittes; & nimis indignum esse statues, ut Theologus, qui magnus, & maximus dici vult, cum Jurisconsulto, qui non recusat infimus videri, in tali arenâ committatur. Ego verò nihil etiam malim, quàm te cum alio congregari: neque ad eam, in quam Epistolâ superiori ingressus eram, quæstionem nunc sum reversus, quàm ut te interrogando excitarem ad secundas de re tantâ cogitationes, quæ sapientiores esse solent: utque etiam te, si possim, aliquando revocem ab aliâ, ad quam contra me excurris, & inani, & exili, & propè puerili disceptatione. Quæstio, quam nunc tibi propono, magna, & gravis, &

re

te digna est. Altera, ad quam digrederis, pū-
rida, futilis, atque inepta est. Ergo hanc fugi-
to; illi te dato. Ni feceris, sed, eludendi causâ
rursus captes in hujus, aut alterius vitæ illibe-
ralem aliquam, & aridam, & jejunam mate-
riam mendacis Satyræ; dolebo profectò, non
tam meâ tamen privatim, quàm Reipubl. causâ,
tali artificio te ab utili quæstione ad inanem
concertationem excurrere. Sed interea tu tam
frigidâ, calvaque frustratione nihil aliud con-
sequeris, quàm ut de fugâ, trepidatione, of-
fensione tuâ confiteri videaris, & Adversarium
ad novam recriminationem, quæ te profectò
punget, impellas. Equidem, si potero, &
quamdiu potero, comprimam justum dolo-
rem, præsertim ubi per tuas terribiles minas
ne mutire quidem licet; & prohibere potes,
ne ii, quos luctu afficis, lugeant (quod nul-
lum unquam in ullâ Scythiâ Tyrannum fecif-
se, aliquando dixit Cicero) sed non omnes ta-
men semper, & ubique obmutescere coges;
& aliquis tandem erumpet liberior gemitus,
qui tuæ & immanitatis, & injuriæ testis erit.

Ex Urbe Parisiorum. Kal. Novemb.

1563.

Michael

MICHAEL FABRICIUS

Lectori. S.

Cum superioribus annis editus in Germaniâ fuisset libellus de officio pii, & tranquillitatis verè amantis viri in hoc Religionis dissidio, notum est, quales, quantâsque propterea turbas in Galliâ excitârit CALVINUS, editâ famosissimâ, simul & furiosissimâ Declamatione in FRANCISCUM BALDUINUM, Jurisconsultum, quem illius libelli Auctorem fuisse, sinè ullâ vel causâ, vel conjecturâ probabili fingebat homo nimium indulgens intemperanti suæ melancholiæ, & simul incitatus partim Bezano spiritu, partim Ottomannico flabello: ut hi Lucianici irrisores seni Magistro lubenter illudunt, & quem adorant, dant præcipitem.

BALDUINUS miratus, se peti, cum neque in talibus scriptis versaretur, neque illius libelli Auctor, subscriptorve esset, modestissimè respondit, eum nihil ad se pertinere: itaque gravem sibi injuriam fieri. Cujus etiam injuriæ quodnam judicium esse deberet, ex Jure Civili ostendit, prolato Commentario ad Leges de Calumniatoribus *: De ipsâ aliòqui re principali,

---

* Commentarius hic: *Ad Leges de famosis Libellis, & de calumniatoribus* inscriptus, & Parisiis Anno 1562. impressus, quem favente cælo proximè pariter dabimus.

cipali, de quâ libellus ille tam agebat temperanter, quàm importunus Castigator infideliter, agere noluit, quia talem actionem relinquebat Authori, cujus hæ partes erant. Hâc verò admonitione, tantùm abest, ut CALVINUS, manifesti peccati sui convictus, ad aliquam vel pœnitentiam, vel erroris deprecationem revocatus sit; ut multò etiam magis fuerit tumultuatus; neque in BALDUINUM modò magis atque magis debacchatus sit; sed etiam in GEORGIUM CASSANDRUM, à quo libellum illum scriptum, editumque esse jam sciebat. BALDUINUS hominis furiosi rabiem rursus miratus, iterum ei respondit & acriùs, & apertiùs: neque modò in Personam, sed etiam in re agere visus est: eamque deinde suam actionem confirmavit tertiâ quâdam responsione, quam LIBRIS OPTATI, ut occasio fortè ferebat, nuper præfixit.

Interea ipsius quoque GEORGII responsio, defensioque in Germaniâ edita, in Galliam allata est: quâ quidem vir & doctissimus, & modestissimus, magis, atque magis Adversarii intemperiam, non dicam representavit, (non enim reprimi potest indomitæ feræ furor insanabilis) sed saltem sanis hominibus ostendit, nimium esse intemperantem. Ac principio quidem, ut Calumniatoris in Personam temerè agentis, flagitium patefaceret, sanctè confirmavit, atque protestatus est, BALDUINUM neque Auctorem fuisse, neque adju-
torem

rorem illius, de quo quæritur, libelli: imò nè
 conscium quidem ullo modo fuisse, prius-
 quam in lucem emissus esset: ac nè tum qui-
 dem de Auctore quidquam, præter suspicio-
 nem habuisse. Itaque eâ in re non simplici
 errore, sed multis, & gravibus modis abs con-
 tumelioso calumniatore peccatum esse; sibi
 quoque non minorem injuriam fieri ab hoc
 homine, ad calumnias (ut videtur) & contu-
 melias, convitiave nato, factoque.

Tandem iis, quæ ad Personas pertinent,
 relictis, de re ipsâ cæpit agere, ut libelli sui
 sententiam defenderet, & importuni Castiga-
 toris fumos discuteret. Quia verò hæc Dispu-
 tatio de re magnâ est, & est hoc tempore im-
 primis necessaria, & verò in Galliâ desidera-
 tur, visum est, Reipubl. interesse, ut ea re-
 cuderetur, ac, relictis nunc aliis Capitibus,
 quæ ad Personas magis referuntur, simplicis-
 simè, & optimâ fide exponeretur summum
 Caput principalis quæstionis, & veluti utrius-
 que partis Acta, quæ ad rem, causâmq; per-
 tinent, sola recitarentur, atque committeren-
 tur; de quibus deinde iudicium sanis, corda-
 tisque Lectoribus relinqueretur. Id verò cum
 agi intelligeret CALVINUS, & de se actum fore
 sentiret, si ita ageretur: neque aut dubium,
 aut obscurum esse sciret, quin eâ ratione, ut
 calumniæ damnatus est in primâ quæstione fa-
 cti, sic in alterâ, quæ Juris est, statim damna-
 retur,

retur, fecit, quod homines perdit in desperatione solent. Excitavit aliquem *Davum*, qui interrumbaret omnia, & tumultuando rursus involveret, atque permisceret statum causæ, & eum abs re in Personam rursus transferret insidiosâ aversione. Hæc enim est ars Impostorum, ut, cum deprehensi tenentur, eludant, & veluti sparsis nebulis, offusisque tenebris, effugiant. Sed & tantò magis CALVINUS impulsus est ad invitandum aliquem perturbatorem, quia jam audiebat, BALDUINUM Regiis literis ex Patriâ revocatum esse, ut interesset placidæ cuidam, & religiosæ Collationi de Controversiis hujus temporis, si qua fortè tandem conciliatio iniri posset.

Hic ergo rursus percussus CALVINUS tumultuatur, ut illa olim Athalia, furiosa mulier exclamabat, Conjuratio, Conjuratio. Quid igitur? quia neque primâ impetitione BALDUINUM dejecerat; neque secundâ impressione depulerat, plures licèt *συνμάχες* *. tunc coëgerit; nunc ut tertio effundat vim majorem, advocat principalem suam Furiam, & conjunctis cum eâ viribus in Balduinum iterum, iterumque incurrit; & quam principio Fabulam de alieno libello temerè sparserat, nondum abjiciendam esse statuit. Mira est insania hominum ἀπειληγνότων **: sentiunt, se se palàm offendisse, atque

---

* Belli Socios.

** Sic vocat S. Paul., qui dedoluerunt, seu dolere deserunt.

atque impegisse in limine; cum hanc litem primùm moverunt; & fortasse vellent initiò cautiùs egisse; sed quidvis nunc faciunt potiùs, quàm errorem confitendo victi videantur.

Non ignorant eruditi Calumniatores illud QVINTILIANI: *Nocet diu pugna in his, quæ obtinere non possis: nam ubi vinci necesse est, expedit cedere: culpam, quæ deprehensa præsertim est, pertinaciter tueri, culpa altera est.* Verùm etsi culpam conduplicent, impune id se facere posse putant. Sciunt, sese in hâc lite jam duobus Judiciis, Calumniæ damnatos, & bis, tёрque depulsos actum agere, præsertim tertio nullo jure posse. Verùm istis hominibus ad omnem audaciam, impudentiamque projectis persuasum est, se se nullis legibus teneri, præsertim legionibus armatos, & uti jam pridem, Jus oppugnantes. Nam & hoc habent tanquam principium suæ (ut vocant) Reformatæ Religionis, aliis quidem, quibus insultare volunt, per ludibrium concionari de pœnitentiâ, sed se ad eam nunquam demittere.

Ergo reducem suum, five Satellitem, five Bellatorem, BEZAM nunc subornavit CALVINUS, ut BALDUINUM tertio impeteret, & prioris causæ statum perturbaret. Equidem mirabar, Dictatorem tam & naturâ biliosum, & duplici jam offensione irritatum, toto propè sesquianno tacere potuisse, cum antea, nemi-

ne eum attingente, tam importunam declamationem tantâ contentione exorsus esset. Jamque veniebat mihi in mentem, quod Ejus primarius Discipulus scripsit, *hanc esse istarum bestiarum naturam, ut, si fugias, Leones, non Onagros dixeris; sin persequaris, nihil fugacius, etiamsi inter fugiendum subinde restitent, & aërem calcibus feriant.* Sed concionator exhaustus, atque defatigatus cùm in rotâ suâ cohorte Domesticâ, in qua tot sunt impudentes malarum partium Patroni, non reperiret satis idoneum in hâc causâ Rabulam; absentem illum suum Triarium, qui deficienti succensuriretur, expectabat, aliis in Galliâ bellis gerendis, hoc est, sacrilegiis, latrocinis, paricidiis occupatum: qui ubi rem confecit, hoc est, evastato Galliæ Regno, summisit ficarium, qui conficeret invictum Principem, Regis Legatum, Regiique Exercitus Imperatorem, reversus est fugitivus furcifer ad suum Asylum, ut sua Trophæa ficariis etiam libellis cumularet. Neque verò dubium est, quin, cùm ovans exponeret suo Pontifici præclara illa sua Stratagemata egregius Flamen, non jam Dialis *, sed Martialis multis statim coronis donatus, audierit illud:

Macte novâ virtute, Puer: sic itur ad Astra**.

Et fortasse subjecisset ex eodem Peëtâ:

Tu,

* Jovis Ministerio dedicatus.

** Virgil. L. 9. Aeneid. v. 64r.

*Tu, Genitor, cape Sacra manu: . . . . .
 Me bello ex tanto digressum, & cæde recenti
 Attrectare nefas, donec me flumine vivo
 Abluero: **

Sed Lacum Lemmanum vidisse, ut se expiaret, fati esse putabat.

Ergo, aliis suis telis ad tempus sepositis, stylum, tanquam hastam, arripit, ut contra fulmina recoctæ maledicentiæ huc, & illuc ejacularetur: Sic enim, qui pistolicus miles paulò antè fuerat, probare voluit, se quoque Apostolicum Præconem, atque Declamatorem esse. Equidem putabam, hominem tot flagitiis infamem, præsertim perpetrato tam scelerato parricidio, hinc aufugisse, ut se abderet in aliquâ solitudine, vel in suâ lacunâ latitaret, indignus, qui lucem aspiceret: sed in Lustris educatus ganeo, nondum cum fronte amisit meretriciam proterviam; & in Castris deinde confirmatus lanista, quid non auderet, præsertim ubi induit Galerum, & larvam Reformati Concionatoris? Reversus ad suum Collegium, supplex suum Pontificem dicitur rogasse cum formulâ: *Jube Domine benedicere.* Tum verò sinè mysticâ benedictione jussus est Adversariis maledicere. Ludendo quidem profari nunc audet, se se in eâ urbe vivere,

E 4 in

---

* Idem, L. 2. Aen. v. 717. & seqq.

in quâ maledicere non liceat; sed subest tacita exceptio, nisi bonis. Nam tum nemo nescit, illam esse Officinam, & fornacem maledicentiæ maledicentissimæ; ne quis miretur, unde hic noster tantum convitiis hausserit. Ergo superiori mandato armatus, induit Tragicos Cothurnos, & plaustrum conscendit, quo in- vectus debaccharetur in Apostatas, hoc est, in eos, qui nefariæ conjurationis signa secuti non essent, & Religionem Christi anteferrent factioni sceleratæ: nam quos manu nondum potuit, linguâ, & stylo discerpere se posse putat.

Itane verò, CALVINE alium non habebas, per quem de pietate litigares? Cùm HOTTO- MANNUM, ejus fraterculum, priori actione ad- vocasse dicereris, rogatus es, ne elegantem Magistrum Ciceronianæ ἀθεότητος * nobis dares, tanquam Religionis idoneum Catheci- stam. Nunc cùm das, substituisque Venera- bilem BEZAM, an nostro desiderio satisfacis? Imò verò nunquam magis in suspensionem, nescio cujus turpis, & impiæ collusionis, apud bonos viros venisti, quàm cùm ii viderunt, tales duos Prophetas cingere tuum latus; esse tibi in deliciis, in sinu, in gremio, in ample- xibus; cùm tamen non ignores utriusque fla- gitia, & quid de altero Germania, de altero Gallia etiamnum ad te referat. Sed quando
itâ

---

* Ciceronianî Atheîsmi.

irâ vis, habeto sanè tales Contubernales magnâ
tuâ cum infamiâ.

Erras autem, iterùmque erras, si aut BAL-
DUINUM, aut alium, qui vos nôrit, reformi-
dare putas talium emissariorum tuorum canum
latratus. Viderint ii, quos tales viperæ, ti-
gres, aut lupæ laceſſunt, an aliquo responſo
dignas eſſe putent. Ego tales (utendum eſt
tuo verbo) Nebulones non voce, non verbis,
non diſputationibus caſtigandos eſſe ſentio, ſed
Legum minis, carceribus, ſuppliciis, ut Ci-
cero latrones, ſacrilegos, teſtamentarios: nam
Ciceroniano jure tui illi Procuratores utuntur.

Sed (quia tibi gratificari debemus) viſne, ut
breviter de altero nunc dicamus, quem tu
poſtremò delegiſti, ut in BALDUINUM incurre-
ret, ſi fortè plus præſtare poſſet, quàm tres
illi, aut quatuor, quos antea incitâras? Dici-
mus, non potuiſſe te advocare Patronum,
magis quidem idoneum ad maledicendum, ſed
magis etiam indignum, qui audiatur in reci-
minatione, in qua collocas ſpem tuæ defen-
ſionis. Certè multæ ſtatim Præſcriptiones ta-
lem Procuratorem repellunt, neque in judicio,
niſi in reatu, ſtare patiuntur. Nam, & licet
jus Civile contemnat, tamen non poteſt illud,
quod ait CICERO, *nihil eſſe, quod minus feren-
dum ſit, quàm eum rationem ab altero vitæ re-
poſcere, qui non poſſit ſuâ reddere.* Sit ſanè il-
liberalis exceptio, quâ nunc ejus effrænata

petulatiã statim coercebimus. Dignus est, qui audiat, quæ non vult, qui in alios dixit, quæ non debuit.

X Res (fateor) misera, & deploranda est, cùm hominis Litterati probra, quæ sepulta latere mallems, exponuntur. Sed cùm rabies hujus Furia, alios indignè laceffentis reprimenda sit, cogimur præscribendo profiteri, hominem tam infamem, tamque intestabilem, nullo vel Divino, vel Humano, vel Ecclesiastico, vel Civili jure posse admitti, ut non modò pro alio postulet, sed & alios criminet, & Ecclesiæ Reformatæ imperet, & det leges de Religione reformandâ: denique in cœtu bonorum neque ferendum, neque audiendum esse, donec legitimam egerit pœnitentiam, non dico omnium suorum flagitiorum, at saltem eorum, quæ & vulgatiõra, & insigniora, & turpiora sunt, ut Adulteriorum, Sacrilegiorum, Parricidiorum, quorum jam & convictus, & damnatus sit. Audio nunc tandem à CASTELLIONE coactum, ut illi fatifaciat, edidisse hanc flebilem Confessionem: *Me miserum! flens, & gemens agnosco, per quindecim annorum spatium, cùm aliis Justitiæ viam commonstrem, nondum sobrium, nondum liberalem, nondum veracem factum: sed in luto hærentem, & vix oculos attollentem, uno passu à Carceribus ad metam progressum. Quis tu non misereatur, o noster pœnitens, afflictissime BEZA, cùm hanc*
tuam

tuam audit Confessionem? Quis non dicat, eam
 nimium esse veram, proptereaque in ea vera-
 cem esse te, si ex animo loquereris? Sed ita
 te geris, ut nihil sentire minus videaris, quam
 quod dicis. Deinde cum ita generaliter loque-
 ris, tam cautè, & astutè loqui videris, ut non
 ingenuè se loqui, quod est, sed eludere velle
 videaris. Certè qui te nòrunt, exclamant ve-
 tus illud: *Non ita ageves, nisi fingeres.* Saltem
 dubitant, an, cum interea jacere debeas inter
 pœnitentes, supra Ecclesiam te attollere possis.
 Et præterea quærunt, an aliorum peccatorum,
 multò graviorum, quæ dixi, alia Exomolo-
 gesis necessaria non sit, priusquam aliis tam
 insolenter insultes prætextu cujusdam ventosæ,
 fictæque regenerationis, quæ te hominem fla-
 tuosum inflat.

Te nondum factum esse Sobrium, quia
 sanguinis, gloriaeque fitis te inebriat, non mi-
 ramur. Non esse te liberalem cur confiteris,
 qui in aliorum facultatibus diripiendis nuper
 tam prodigus fuisti? Veracem nondum esse
 te, verissimè profectò dicis: sed habes para-
 tam defensionem: quia omnis homo mendax.
 Ceterum tu tibi, quod BALDUINO objicis, sug-
 gerere debebas istud tui Martialis: *Dic de tri-
 bus capellis:* de tuis Adulteriis (inquam) Sacri-
 legiis, Parricidiis, si fortè aliquâ deprecatio-
 ne infamiam, quæ tibi os obstruere debet,
 delere possis.

Quod

Quod ad primum genus attinet, quod est turpissimum, castissime THEODORE, quia etiam tuis versibus gloriosè prædicasti, atque publicasti tuos illòs candidatos, vesandòsque amores, retràsque libidines, non requiris, opinor, aliud testimonium, quo convincaris. Sed ferociter excipis, quia hoc crimen obiter confitearis, & ultrò damnes, te justificatum esse. Atqui cùm alios revoces ad severam disciplinam Ecclesiæ Reformatæ, tu, qui huic præesse vis, quale, putas, edere exemplum deberes Exomologeseos, atque pœnitentiæ? & interea quàm te demissè gerere? & quo tandem antea privilegio tam confidenter cristas cum supercilio attollis, & Magistratum, quem vocas *ministrum*, in Ecclesiâ extraordinarium occupas, ut aliorum Censor fias? Certè excusatio, quâ hujus incesti peccati tui Confessionem nunc diluis, procul abest à legitimâ, vel Canonicâ satisfactione, cujus disciplinam repudiare, aut rejicere non potes.

Ais, te Adolescentem fuisse, & nondum Christianum, cùm ederes illud vesanum exemplum gloriosæ incontinentiæ. Adjicere debueras, te nunc etiam fuisse Protonotarium, & Poëtam. Nam quod de Adolescentiâ causaris, nimis est infirmum: eras enim Major annis, & nimiùm jam tum te fuisse virum ostendisti. Imò verò jam tum tam eras, quam nunc es, regeneratus, hoc est Genevensium
partium

partium: & , cùm talia Myſteria evulgares, jam Genevam mente, & animo migrâras, & iſtuc præmiſeras tua Pignora; & quod hîc edebas, tecum aſportare volebas, tanquam ſpecimen tui ingenii, cùm quidem id etiam conſecrâres cuidam in Germaniâ tuo Præceptorî, cui & CALVINUS, Parens, & Præceptor tuus alter, ſuos in Paulum Commentarios, tanquam Magiſtro ſuo dedicabat: quanquam non fatîs fortè obſervaveris, te talibus Scrip-tis, Epicureâ licentiâ, celebrare ἀποθέωσιν* Doleti, atque Rabelæſi, Sodalium quondam tuorum, quos eodem tempore CALVINUS, ſcribendo de Scandalis, referebat in Catalo-gum τῶν ἀθεῶν**. Neſcio, quid monſtri, & myſterii latere in eâ re dixerint naſuti ho-mines tui Ordinis. Sed non ignoras, quid de aliis nunc diceres, ſi quid iis tale expro-brare poſſes. Videris porrò, quid præſtare debeas, ut omnem ſuſpicionem eluas, quam profectò contemnere non potes.

Nam quod nunc ſcribis, HOTOMANNUM tuum ne reſponſo quidem dignum putare cri-men ἀθεότητος***, (quod neſcio quis illi aſper-fit, fortâſſe quia hoc fuit elogium Theodori illius, qui etiam olim dictus fuit ἀθεώτατος****)

abs

* Relationem inter Deos.

** Atheorum.

*** Atheiſmi.

**** Impiſſimus, aut qui maximè Deum negat.

abs THEOPHILO Alexandrino nostro) minùs in tuam gratiam, nominisque tui honorem id refugit. Sed cum securè permittis, hoc eum dissimulare, vereor, ne non satis illi caveas; tametsi magis ille possit istud negligere, qui quidvis esse hætenus maluit, quàm tui Prædicatorii Collegii quicumque. De Religione nequid scribat, sedulò cavet: & cui nondum persuasisti, ut tunc nomen suum edat; nisi si fortè excipias, illum, testandæ Religionis ergò, nuper præfixisse Epistolam Institutionibus Juris, in quâ Principis cujusdam Protestantis non Majestatem, sed Numen appellavit, ut aliquot Daleros emungeret. Quis ergo dubitaret, eum Divinitatis magnum esse Cultorem, qui etiam profitetur se se colere Numina Principum, si quid modò numerent. Sed ad rem.

Ais, te nondum fuisse Christianum, cum in Galliâ esses. An ergo in Lacu Lemano primum baptizatus es? & cum ad eum appelleres cum tuâ Deâ Catechumenus, an inter Pœnitentes fordidatus, vel potiùs Candidatus jacuisti? Tuâ profectò interest, te tuî meminisse, si fortè aliquis pudor reprimere possit hanc ferociam, quâ alios proculcas: ut, cum Pavo pedes suos intuetur, caudam demittit. Verùm difficile est cœercere furentem insolentiam, cum rabie fera corda tument. Ne centesimam quidem tuæ nequitiae partem scio; neque

neque inquirō, neque scire volo: Sed non-
nulla, quæ publicasti, nemo nescit: quæ cer-
tè sola te ita notant, ut obscurum esse non
possit, quàm sis Religiosus. Age, præterita
condonentur.

Sed quid? cùm Genevæ initiatus esses, ne
veterem hominem planè exuisse videreris,
aut Histrionicam, vel potius Lucianicam Per-
sonam deposuisse, statim istic edidisti lepidum
illum tuum *Benedictum Passavantium*. O Re-
ligiosum principium novi Christianismi, &
admirabilis regenerationis! Imò verò nunc,
ut BALDUINUM terreas, minabundus etiam ja-
ctas, te nondum desuisse esse Poëtam. Cre-
do equidem, non modò Poëtam etiamnum
esse te, sed etiam deterius aliquid, quòd ni-
miùm poëticè olim expressisti. Ita est sanè,
Sanctissime, atque Regeneratissime THEODORE:
ut scis illud vetus: Nemo repentè fit malus;
sic istud: Nemo repentè ex malo fit bonus;
multò minùs ex Pagano Christianus, ex Atheo
Theologus. Si miraculum alicujus repenti-
næ conversionis allegas, aliquod in te osten-
dito. Nam non satis est, fieri Allobrogem,
mutare vestem, erigere cristas, contrahere
supercilium, simulare Calvinismum, cantilla-
re Psalmos rhythmicos, verba dare, maledi-
cere sive Papistis (ut vocas) sive Papanis, &
non omnibus, at certè iis, qui tecum non col-
ludunt, & eos magis odisse, quàm Turcas
Otto-

Ottomannicos. An hæc certa signa, *Καὶ τῆς μῆτις* * sunt perfecti Christianismi? Ne ipsa quidem Sententia Religionis sola efficeret Christianum, præsertim Reformatum, & Reformatorem, nisi Conscientia bona accederet: Conscientiæ autem bonæ, & fidei *ἀνυποκρίτης* ** quænam indicia, argumenta, fructus, conditiones sint, non ignoras: Ergo sis licet sciens non minùs, quàm *δαίμων* *** aliquis, tantò tamen magis eris impius, si Religionem in solâ scientiâ constituis: neque minùs eris Filius ejus, qui à principio fuisse Homicida, & mendacii Pater dicitur, quamdiu homicidio, & mendacio pollues tuam scientiam. Ad populum phaleras, mi THEODORE: nos te intus, & in cute novimus.

Exclamas, BALDUINUM non intelligere prima Elementa Christianismi, nempe vestri: sic enim Christianismum vocare videris nova Mytheria tuæ Conjuratationis, sacramentique militaris. Sed vobiscum tamdiu versatus, qui posset illa ignorare, quæ nunc tam multi sciunt? Quod ad Christianismum verum attinget, magis ejus leges, & regulas intelligit, quàm velles. Sed, quantulumcunque est, quod intelligit, satis profectò est, ut ne principia quidem Religionis Christianæ satis reipsâ,

VOS

* Et manifesta indicia.

** Sincera, sinè hypocrisi.

*** Genius, seu bonus, seu malus.

vos colere, curarève intelligat: tantum abest, ut, esse te, qui videri, dicique vis, credat. Neque dissimile nunc est iudicium de te nostrum, & eò quidem securius, quòd statuamus, Reformationis singulare quoddam exemplum abs te requiri, qui aliis nunc esse vis norma, & lex nova vitæ; nè, cùm in tuam formam alios intentis oculis intueri vis, iis putes satisfacere, si solam cutem fucaveris.

Dura itaque est conditio Personæ, quam induisti, si eam tueri etiam velis: nam cùm in alios morosè etiam inquiris, illi in te multò magis. Ecce ut sunt multi nimium curiosi, atque molesti, principiò cavillant, Præfecto morum, Regeneratóque Censori, præfertim Lemannico parùm convenire, quam hinc istuc abduxisti Contubernalem, singularis tuæ continentiæ testem. Nam & quia cum Jurisconsultis, quos tam miserè odisti, interdum colloquuntur, dubitant, num legitimum esse possit Conjugium cum eâ, quam priùs per adulterium, quod glorioso Programmate publicasti, (ut loquuntur) maculaveris. Audiunt, quod ais, Episcopum, ut olim Flaminem, unius uxoris virum omnino esse debere; sed audiunt etiam, esse debere irreprehensibilem, καὶ ἀνεγκλητον*. An autem hæc tua consuetudo etiamnum reprehendi possit, dubitant. Non laudamus tales Inquisitores, qui

F

omnia

* Inculpatum.

omnia ad vivum refecant, vel in scirpo nodum quærunt: sed tu eos excitas, cùm tuî oblitus, alios traducis. Nos tamen, ne tibi diutius molesti sint, illud, quod in te primùm accusant, utcunque defendimus. Lege quâdam, quæ ait: *Illas non relinqui, charitatis hortatur affectio, quæ ante Sacerdotium maritorum legitimum meruere conjugium: neque enim Clericis incompetenter adjunctæ sunt, quæ dignos Sacerdotio viros suâ conversatione effecerunt.*

Ecce, habes etiam Iurisconsultos & amicos, & Patronos: tamen si ejus legis conditio etiamnum durior sit, quàm vellent, qui tuis deliciis favent. Tu verò aliâ defensione uteris: Nolui (inquis) illi Heliodoro similis esse, qui Chariclæam Christianismo prætulit. Pulchrè: tamen si non intelligo, cur hîc Christianismum dicas pro Episcopatu. Ceterùm, ut planè dissimilis sis illi Heliodoro, vellemus, in hoc genere AUGUSTINUM potiùs, quàm SYNESIUM imitatus esses. Intelligis, Vir accuratissime, quæ ab aliis intelligi necesse non est. Neque tamen divortium tibi quisquam imperat, quia multi verentur, nè hoc genus Missæ nimium tibi placeat, ut majori cum offensione multorum utaris novo jure, quod nunc nobis dictas, cùm *Antonium Calvinum*, qui, vivente priore uxore, quam repudiavit, alteram duxit, fortiter defendis, quia statuas, satis, superque esse, quòd ejus Frater, in sua
Insti-

Institutione, inter Papistica, & Afinina (ut vocat) Decreta refert Legem nescio quam, quæ id prohibet: quia Magnificus ille Dictator existimat, nos indoctos nunquam legisse AUGUSTINI Libros ad Pollentium de adulterinis conjugiiis.

Age verò, ut ad te redeas, Suavissime THEODORE, habes domi satis, quod agas, tamen si alienas familias non exagires: certè potius eos, qui te accusare possunt, placare deberes, quàm irritare. Ipse BALDUINUS vix sui Musæi fenestram aperire potest, quin etiam invitus videat locum, in quo adulter, & leno aperuisti salacissimum ludum turpissimæ impudiciæ, & ubi postea perduellis miles, hoc est, plusquam latro castra meratus es. Quæ putas de te in mentem veniunt, cum talis locus quotidie occurrit? Sed tu eos, qui tibi parcunt, etiamnum lancinas. Ille tamen & castis auribus, & pudori audientium parcendum esse obstinatè judicat, si per te aliquando liceat. Nam etsi his diebus ea scripseris, quæ significarent, rectius eos facere, qui accusant adulteria, & sacrilegia; imò, si taceant, Rempubl. exponere periculo iræ Divinæ; & allegaris exemplum unius Achan * Sacrilegi, propter quem non delatum, nec punitum ira Dei in universum Israëlem exarsit: hæc (inquam) cum multos movere possint, ut tua

F 2

scelera

* Ios. C. 7.

scelera non dissimulent; tamen non est nostri pudoris evulgare omnes tuas nequitas. Itaque alios missos facias, quos protervè laceffis: non erimus hac in re tibi diutiùs molesti; neque tam severi erimus, quin Theogeni scilicet Chariclæam, sinè quâ vivere se non posse professus est, cum novo Sacerdotio facillè relinquamus: atque etiam Canonice pœnitentiæ loco habeamus, quòd aliquando suaviter subridens, ab oculo sinistro lacrimulam fictam fortè elicueris, quâ defleres & prioris vitæ, & carnis infirmitatem. Nam etsi te dicas nondum fuisse Christianum, cùm ita amares; tamen eo ipso tempore Versibus expressisti Davidis de adulterio confitentis pœnitentiam, cujus aliquando formulâ usus scilicet esses. Ceterùm ut nullam des suspicionem veterum reliquiarum, in aliquo animi tui recessu relidentium, atque fumantium, ebullientiùmve, vellemus profectò, pudicior, etiam quàm sit, nunc esset lingua, stylusve tuus, præsertim cùm non ignores vetus illud:

Nihil interest, quibus membris Cynædus fias.

Atqui cùm in BALDUINUM, qui ista vetera arcana turpitudinis tuæ mysteria non intelligit, detonas, nescio quomodo & tuè oblitus, & prioris nequitiæ tuæ memor, sæpius Cynædus (ne quid turpius, quod adjicis, dicam) in ore habes, quàm conditioni nunc tuæ conveniat; nisi si, qui tonando vis videri Juppiter

ἐπίγδαρος * (ut in Heshusium ais) sic etiam loquendo Ganymedæus simul dici velis. Quid multa? quia non nisi Ciceronicolas amas, amabò, patere, ut istud Ciceronis tibi revocem in memoriam: Næ tu jam mecum in gratiam redeas, si scias, quàm me pudeat nequitiae tuæ, cujus te ipsum non pudet. Patere æquo animo, ut ex eadem Oratione audias quoque istud: Jam supra, & flagitia omittam: sunt quædam, quæ honestè non possum dicere: tu autem eò liberior, quòd ea admisisti, quæ à verecundo Adversario audire non posses. Quid igitur? Nos quidem certè adèd nullam in te maculam reliquam esse vellemus, quæ tuam Personam dedecorat, & minuit Authoritatem, & fidem detrahit, opinionémque tuæ regenerationis; ut & illam labem, quam tua (ut ajunt) nimiùm tibi assentata Venus, honoris causâ, tuo corpori inussit, deleri, si fieri posset, vehementer optaremus.

Sunt quædam vitia tanquam nævi, in quibus observandis, notandisque minùs severi homines sunt. Sed illud, quod in te nunc reprehenditur, tale est, ut occurrat statim, atque tu cum istâ tuâ Personâ, larvâque Censoriâ prodis in publicum, & aliis risum, aliis stomachum moves, quantumvis multa simules, ut non modò crimine, sed & suspitione criminis carere te probes: adèd te premit præ-

F 3

teritæ

* Valde, cum iracundiâ tonans.

teritæ vitæ, quæ naturæ tuæ testis est, assidua recordatio. Itaque ipse pudor, siquis modò in te reliquus est, (sed quis reliquus esse posset in Cynico Pseudolo?) inclutum te domi, aut in aliquâ latebrâ abditum (nisi fortè Lutetia malis includi Monasterio Filiarum, ut vocantur, Pœnitentium, earumque fieri Abbas) continere deberet potiùs, quàm cum isto propudio projecta audacia te extrudat in aliquam Censoriam Scenam severæ in alios animadversionis, præsertim ubi notus es, & Theatrum circumstant Alumni, Alumnæve veteris tuæ disciplinæ. Nam extra Galliam, ubi eris ignotus, fortasse minùs laborabis, ut etiam habearis pro Archi-Gallo Cybeles: utque facessant illi molesti intercessores, qui, quia fortè legerunt in Ethnicâ Græcorum Republ. hanc legem: *Ex meretrice natus nè concionetur*; putant in Ecclesiâ ferendam hanc esse: *Ex meretricis gremio egressus nè concionetur*: & somniant alioqui eventurum tibi esse, quod CICERO narrat evenisse, cum P. Clodius de Sacris Romæ concionaretur. Ceterùm, ô noster Hierophanta * (nam Sycophantam **, quo verbo alios ornas, dicere non audeo, ne quis putet, te non solùm ficus edere, sed etiam

ficos

---

* Sacrorum Antistes, qui Sacra, & Ceremonias docet.

** Calumniosus delator. Olim etiam dicebantur Sycophantæ, qui ex ficibus victum sibi comparabant.

ficos alere) alia Præscriptio est, quæ tibi obstat, nè leges feras novas de Religione, nève Ecclesiæ Sacrarium ingrediaris, ut alios excludas, & excommunices: dico crimen Sacrilegii, cujus jam tum, cum hinc propter Dolerantæ Religionis suspicionem, & vitæ impudicæ infamiam, & æris alieni molestiam fugeres, reus fueris propter eam, quam scis, sacrilegam nundinationem Beneficiorum (ut vocantur) quæ tam nullo jure possidebas, quàm malâ fide vendidisti; nè non cum Chariclæâ ex Aegypto aliquid asportares prædæ sacrae. Putârunt aliqui, factum id quoque esse religiosè, ut, cum istuc venisses, manum iteres sacrorum causâ, quemadmodum veteres loquebantur. Sed non convenit vetus formula: Puri probi, profani sui auri. Intelligis mysteria harum Antiquitatum.

Itaque aliam tibi defensionem pares, necesse est. Nam & crimen auxisti, quod litigiosi Monasterii mancipem, à quo repræsentata tibi futurorum annorum merces erat, indignè fefellisti, cum postridie alteri illud venderes: neque tamen minùs circumvenisti emptorem, cum venderes, quod tuum non erat, quòdque etiam paulò post fuit evictum. Quot, putas, propterea Legibus, Judiciisque etiamnum obnoxius es?

Fortasse negabis, te Simoniaë (ut vocant) reum esse, quia Magister tuis in Actis Apostol.

negat ita vocari debere. Sed voces, ut velis: si, quod abstulisti, Sacrilegium non est; nos, ut superstitiosi sumus, saltem nescimus, quo jure id feceris: & scire vellemus, ecquam istic statim absolutionem impetraris. Nam, quod nunc narras, laudandos nihilominus esse eos, quorum numero haberi vis, qui hinc istinc fugientes amiserint spem, quam habebant, impetrandorum hujusmodi Beneficiorum: saltem non erit legitima purgatio, si eam animo spem retinuerint. Vide igitur, nè iterum, iterumque pœnitens, cum tu nuper reversus es cum tanto Satellitio Equitum Beneficiorum, dicaris id fecisse novo jure Postliminii, ut, quod amiseras, magno cum scœnore, & multorum annorum reliquias. Imò verò ais, istic puniri Sacrilegos. Credo, si istic Sacrilegium fiat: sed quod alibi factum est, nescio, quo jure nunc istic invenit suum Sacrarium. Testem si requiris, non alium, quàm te citabo, si, quæ fiunt, potius, quàm quæ dicantur, observari velis.

Ignosce, Religiose Præsul, hominibus superstitiosis: non capiunt statim tuæ defensionis mysteria. Excusas direptionem Ecclesiasticorum Anathematum, quia multæ inclusæ fuerint Reliquiæ falsæ, & adulterinæ: quod tu etiam antequam inspiceres, ex Inventario, quod istic non temerè jam primùm editum est, fortasse sciebas. Sed thecas ipsas neque
auri

auri falsi, neque Gemmarum adulterinarum
fuisse suspicor : sed neque Jure Accessionis
fuisse commissas existimo : tamen nostrâ, vel
BALDUINI privatim non interfit, quid de iis
statueris ; & cum libripendem tibi adfuisse nar-
res, nihil præterea inquirimus. Illud modò
vereor, ne, cum multi Verrinas de Signis*,
quas Fraterculus tuus, & Commilito tibi dica-
vit, relegent, tu multis in mentem statim ve-
nias : aut, quia duos tantùm Brennos olim
Gallia protulerit, tu tertius fuisse dicaris :
tamen obtendas defensionem, quam olim
Dionysius Siculus ; nisi malis illam Poëticam :

Dicite Pontifices, in Templo quid facit aurum?

O te beatum, quem neque exempla, ne-
que versus unquam deficiunt, si quis te ur-
geat!

Sed de aliis spoliis, quorum reus es, ec-
quid dicis? Ne quid in eo genere abs te, &
iis, quibus præeras, factum fuisse dicatur sinè
sacris literis, & exemplo bono; en istinc nunc
allatus libellus est, qui defendens factum, al-
legat, sic ab Judæis discessuris spoliatos fuisse
Aegyptios. Pulchrè. Sic enim & superiori-
bus

F 5

bus

---

* Cicero in Orationibus Verrinis multa narrat
de statuis, signis pretiosis, injustè à Verre
ablatis, & aliò transportatis.

bus annis Anabaptistæ Monasterienses responderunt, cum interrogarentur, quo jure Urbem Episcopalem diripuissent. Sed tui fortasse cautiores sunt, Prudentissime THEODORE; nam eadem illa eorum defensio, quasi diffideret Exemplo ex sacris literis repetito, profert præterea quandam Constitutionem Civilem, quæ significat, aurum Barbaris & eripiendum, & furripiendum esse. Pape! quanti est sapere! Et Legum Professoribus nunc etiamnum infensus esse potes, quorum beneficio consequeris, ut utroque Jure defendaris?

Ceterum superest scrupulus unus, quem non tam facile eximas: & in quo tamen eximendo laborare debes, priusquam aliud suscipias. Dissimulo alia crimina, quæ te jugulant. De perduellione capitalem litem alii (vellem) toties non moverent ex lege, Horrendi Carminis. Sed cum toties alios, qui tibi dissimiles sunt, crepas esse Apostatas, Transfugas, Proditores: videris velle justam recriminationem tandem audire. Saltem enim cum Anglis Portum Gallia vendidisti, atque prodidisti, & Patriæ tuæ, & Regi tuo injuriam fecisti; quod si tibi licuisse putas, quia te Burgundum inscribis, tantò magis ipsis Emptoribus nunc teneris de evictione. Sed hæc, si vis, nunc dissimulentur, & ad BALDUINI Commentarium de Legibus Majestatis, sive Perduel-

duellionis * rejiciantur, quibus etiam, cum quidem in iis multa sint, quæ te non leviter pungant, vehementerque premant, non dubitamus aliquando responsuram esse tuam generositatem.

Interea tamen vereor, ne non tam facile deleas, eluasque sanguineas maculas, quibus confusus esse diceris, cum tot cædibus te inquinaveris; imò verò propterea triumphas, & alterum te esse gloriaris Jehu ** qui Sacerdotes Baal mactaverit, & veluti sanctum Duce[m] Levitarum *** qui multa millia Idololatrarum trucidavit. Nam & quod Moses præcepit, ut ii de more expiarent cruentas suas manus ****, tu interpretaris, earum potius consecrationem fuisse in illâ cæde. Deus bone! ecquo recidimus? Ipse Moses jussit suos milites, qui jussu ipsius etiam Dei occiderant Madianitas, aliquot diebus extra Castra manere, & expiari: & quicumque vel mortuum cadaver tetigerat, expiandus erat *****. Noster verò novi fœderis Præco sanctum se esse jactat, cum est sanguinarius. Quid? An illud etiam

---

* Commentarius hic fortè nondum editus, saltem nec à LUDEWIGIO recensus, neque aliàs mihi cognitus.

** 4. Reg. 10. 17. 25.

*** Mosen. vide Exod. 32. à v. 26.

**** ib.

***** Num. 19. v. 11.

etiam Epistolæ ad Hebræos * occinet: *Omnia propemodum sanguine purgantur secundum legem?* Atqui saltem meminisset, humanum sanguinem exceptum fuisse. Quid te moneo, Clementissime THEODORE?

Exclamas etiam, te multos Sacerdotes, & Monachos tuâ pecuniâ liberâsse, atque redemptos præsentî neci eripuisse. Quis jam non exclamet, factum denuo te esse Abbatem, & quidem, quàm antea meliorem? O liberalis Redemptor, Protector, Servatorque Monachorum! itaque, ais, prodituros, si oportuerit, nempe ut jam non nexi servi, sed pileati liberti triumphalem sui Liberatoris currum sequantur. Sed aut ego valde fallor, aut metuunt, nè imiteris, quod Romani Triumphantes statuebant de suis captivis, aut eorum saltem Ducibus: & quamvis passim Cruces cum crucifixis dejeceris, Crucem reformidant. Atqui tu nuper edixisti, ne Judices, Romano more, Crucis utantur supplicio: quia scilicet tam eam figuram veneraris, quàm CONSTANTINUS, qui hoc antea edixerat; vel quia tu furcâ fortasse, quàm Cruce dignior es. Audio: trepidant tamen etiamnum tui Redempti; & meminerunt, non procul abfuisse te, cùm in quodam Templo tui Carnifices, ad CHRISTI Crucifixi Imaginem infamandam, atque funestandam, in eadem Cruce hinc, & illinc
Sacer-

---

* C. 9. v. 22.

Sacerdotes strangulatos suspenderunt. Et miraris, si tibi tam fideli Domino nondum fidant illi abs te empti, quos, ut victimas immolares, adservabas.

Sed age: para tibi aliam defensionem sanguinariæ tuæ sanctitatis: nam, etsi fatuos, & effœminatos, & superstitiosos esse iudices veteres Christianos, qui iudicabant, sibi per suam Religionem non licere spectare Ludos Gladiatorios: tamen cùm ex Candidato factus es Purpuratus Miles, cruore Civili rubens, & madens, quem sitiens hauseras, cùm insultares acervis cadaverum; quàm, putas, purus, sanctusque ex castris, & prælio ad Ecclesiam (ut vocas) tuam es reversus, ut nunc manibus non illotis, sed cruentis, sacra tractes, & stylo sanguinario alios etiamnum persequaris? Credo, legisse te aliquando Canonem Nicænum, qui mirabilem Pœnitentiam, & Exomologesin requirit ab iis, qui abs militiâ ad Ecclesiam redeunt. An exclamabis, Papisticos esse Canones, quibus jam pridem solutus sis? Imò verò potiùs oppone Poëticam exceptionem:

Nulla fides, pietasque vivis, qui Castra sequuntur.

Dices, nullâ tibi opus esse aut defensione, aut purgatione, aut abolitione, quia ais, posse nos ex multis, qui interfuerunt, audire, quid in Militari Concione præmonueris paulò ante
illud

illud funestissimum, quod etiamnum deploramus, praelium. At, quod illi nobis narrant, nihil aliud probat, quàm te in illo fuisse, quòd, **MUNCERUM** Concionatorem in Germanico tumultu Rusticorum fuisse, narrat **SLEIDANUS**, nisi aliquem Theudam, de quo Lucas, malis, ut, cùm in Actis Apostolorum irrisurus Venerabilem Venerandi Magistri tui inscitiam, καὶ ἀνισοπιστίαν *, annotaris, duos fuisse Theudas, nunc tertium adscribas, hoc est, te ipsum. Næ tu mirabilis es Artifex subtilissimæ imposturæ, qui jam suaviter efficis, ut neque astutissimi, quos irrides, neque fortissimi, quos jugulas, sentiant aut se irrideri, aut jugulari. Nullum, credo, extat in ullâ historiâ exemplum simile.

Sed si superioribus Exemplis aliquod adjiciendum sit, adjicerem Cretensem illum Impostorem, qui, temporibus **THEODOSII**, simulavit, se esse Mosen, Cælo delapsus; & cùm fictis Vaticiniis vesanam multitudinem coëgisset, eam ad litus adduxit; pollicitusque, fore, ut aqua cederet, jussit insilire in mare, multisque mox pereuntibus, clam se subduxit. Nihil scilicet tale nuper fecisti, cùm, ubi Classicum post Concionem insonuisses, & pistolica tela evibrasses, non modò steteristi post principia; sed & aliis fortiter cadentibus, velociter effugisti: certè tam fatuus non fuisti, ut seque-

---

* Et Historiarum imperitiam.

sequeris tuum Collegam, qui, ut servaretur, capi voluit. Triumphas nihilominus, te procul ex edito colle spectatorem fuisse funestissimi conflictus. Et fortasse expertus es, quod Sulla olim dicebat, cum audiret gemitus civium, qui trucidabantur. Seneca non modo insanum, sed & insanabilem fuisse judicat quenquam Volesum, qui temporibus Augusti, cum trecentos una die securi percussisset, exultans exclamavit: O rem Regiam! Quid de te Christiani dicemus, qui, cum tot millia fortissimorum Civium, atque adeo florem Gallicae Nobilitatis in acie indigne occumbere vidisti, (ne quid gravius dicam) non exhorruisti?

Legeras quidem, quod MINUCIUS (nam eum, in gratiam BALDUINI tui, legisse te, ais) loquens de veteribus Christianis, Nobis (inquit) Homicidium nec videre fas est, nec audire: quodque Athenagoras adjicit, ne iis quidem licuisse Spectatores esse publici alicujus supplicii, & criminalis animadversionis. Sed tu, cum illa fatua, & superstitiosa (ut vocas) Antiquitate nihil commune habere te gloriaris. Imo vero, quia praelium illud in Campis Druydum commissum fuit, veterum Gallorum antiquo more, mactari Victimam humanam fortasse non noluit, praesertim cum talibus hostiis tam delectaris, quam Sacrificium ἀνάματον * odisti.

Sed

---

* Incruentum.

Sed jam saltem iis parcere tuus stylus deberet, qui nunquam arma induerunt, nusquam Castra viderunt; & in Civili tumultu videntes, potius quos fugerent, quam quos sequerentur, secesserunt, nè vel viderent, vel audirent, quæ diutius aut videre, aut audire sinè acerbissimo dolore non poterant. In eorum verò numero fuisse BALDUINUM cum non ignores, & omnes sciant; quid illi adscribis, quod tuum est? Ejus etiam domum in tumultu, tanquam Aram, & Asylum, patuisse protegendis & corporibus, & bonis quorundam, qui Tui esse dicuntur, non nescis: & si negas, testes tibi opponam familiares tuos (qui etiamnum agnoscunt, quod debent) Collegam (inquam) Concionatorem, & ipsum Wechelium, quem Commilitonem tuum fuisse narras. Et tu, homo ingratus, nihilominus finges te ejus beneficii esse oblitum? Imò verò, cum narres, Collegam illum tuum etiam vitam suam debere BALDUINO, exclamabis, Tuos esse tractatos, ut tu tuos Adversarios tractasti?

Et quid tandem magis ridiculum est, quam homuncionem togatum, inermem, infirmum, ab sanguine abhorrentem, & qui nequidem aciem districti ferri inspicere auderet; denique hominem (si nos Apostolicè loqui mavis) *ἀμαχον, μὴ πλήκτιν* *, fingere imitorem esse armati, & militaris tui furoris?

An

---

* Pacificum, non percussorem.

An tam stupidam, & cæcam, & oblivio-
sam Galliam esse putas, ut non intelligas,
omnibus videri, te de te locutum esse, cum
tragicè describis, quendam ridentem vidisse,
cædes totâ urbe fieri; ædes, fortunâsque
omnes à furente multitudine diripi; honestif-
simos viros, spectatissimas Matronas per urbem
mediâ luce lacerari; sepultorum cadavera ef-
fodi; quosvis crudelissimè excarnificatos in
fluvium præcipitari; non virginibus, non præ-
gnantibus, non ipsis puerulis ab uberibus Ma-
trum pendentibus parci. Tum verò istum,
ipsis Saxis ad hæc horrenda spectacula colli-
quescentibus, non modò securum omnia spe-
ctare, sed unum etiam esse ex iis, qui Carni-
fices in Cælum efferrent &c. Agnoscis, tuis
verbis expressam tuæ insanix picturam, Ve-
sane Declamator? Addis & hæc: Quid Gal-
liam commemorem, hominum promiscuis
cædibus redundantem? Quid uxores in viro-
rum, Virgines in Matrum sinu & constupra-
tas, & jugulatas? Quid infantes ab uberibus
Matrum ad cædem tractos? Quid prægnan-
tes mulieres vivas incisas? Quid honestissimos
Viros crudelissimè interfectos? Quid cadavera
ipsâ raptata, laniata, canibus objecta, in flu-
men præcipitata, quid infinita alia inauditæ
immanitatis exempla? Quid denique (quod
memini fuisse quavis crudelitate acerbius)
tot convitia in CHRISTUM ipsum contumeliosif-
simè jactata? Hæc tu de tuis scilicet actis.

G

Neque

Neque tamen adhuc omnia commemorâsti: nam multa cautè præteris, quæ tamen ipsa etiamnum ex suis sepulchris eruta Martyrum, & Principum ossa, & aliorum insepultorum jacentia etiamnum cadavera & Templorum everforum parietinæ (licet homines taceant) clamant, futura ad omnem posteritatem monumenta incredibilis tui furoris; Nam & accidit, quod olim, cùm Persæ incendissent Tempora Asiæ, Græciæque, Jones prohibuerunt ea instaurari, ut ipsæ ruinæ Posteris essent testimonia, atque monumenta Barbaricæ impietatis.

Ergo, ô noster Attila, ô noster Alastor, Dux horrendæ vastitatis, priusquam de Religione tam ferociter concioneris, vide, ecquam Deo, hominibusque rationem reddes armatæ tuæ militiæ, & immanium actorum. Fatui profectò, & nimium simplices illi ante biennium erant, qui te Ministerii novi reum, & de extraordinariâ vocatione nescio quid fingentem, atque balbutientem, non modò rogârunt, aliquo ut eam vocationem signo extraordinario comprobares (quod olim LUTHERUS ab illo tui Ordinis MUNCERO postulabat) sed etiam callidè respondentem, id te brevi facturum esse, minimè intellexerunt. Nos, quid tunc cogitares, etsi antea fortè non essemus suspicati, nunc dubitare non possumus. Sed si quod in Cælis Numen esse credis, scito,
te

te semper Deo, ut hominibus, impunè illudere non posse. Tu quidem jam, fortasse per ludibrium, BALDUINO, & nobis concionaris de conscientia, ejusque vi: Sed illa, illa tibi Carnifex erit, teque, ut Cainum in sua fugâ trementem, & trepidantem, noctesque, diesque torquebit: neque, si Judicium manus effugeres, effugies Dei judicium.

Atque ut te tuis verbis constringamus, en audi, quod in alios abs te dictum, in te retorquendum est: Quære latebras, Transfuga, quascunque poteris; vel etiam quamcunque vel natura sibi suppeditavit, vel à tuâ cohorte nancisci impudentiam, & audaciam poteris; opposito tuum illud facinus, cujus in tuo pectore insculpæ, & indelebiles notæ in tuo isto vultu eminent, quantumvis ad omnem turpitudinem comparato, tacentibus etiam nobis, latere te diutius non sinent, & in lucem protractum ne respirare quidem patientur, donec infelix coram Deo, & hominibus sententiam in te ipsum feras. Idque tantò magis, quia te fugientem insequitur terribilis ultio atrocissimi, & inexpiabilis parricidii postremi, quod Sicarius Poltronus tuus, abs te subornatus perpetravit. Scis, quid ille de te ultrò sit confessus: quæ confessio ita te perculit, ut attonitus, trepidansque repenti ex Galliâ totâ fugeris. Sed nullum est Asylum, quod te tege-
re possit. Ipsi etiam, ipsi versus tui te inse-

quentur, & excitabunt: Tène quietem ducere, quem ad pœnam poscunt pro immanibus ausis Tartara? Geminòque nocentem crimine, Cœlorum fas est convexa tueri, Qui Divos, qui te, Patriamque tuosque scelestus prodideris. Reliqua non adscribo: tenes enim, quia tua sunt.

Utinam verò, quàm tali admonitione commotum ad pœnitentiam fuisse Davidem narras, tu te ad eam commoveres! Sed quid? audebis potius cum tuis monitoribus opponere, qui hísce diebus istinc allatus ad nos est, libellum omnium, qui istinc unquam prodierunt, flagitiosissimum libellorum; qui descendit Poltronum illum tuum, omnium, qui unquam fuerunt, nefariorum Sicariorum sceleratissimum; pietatisque titulo etiam ornare vult & tale parricidium, & telum impii latronis, qui invictissimum Principem proditoriè confodit: denique tale monstrum perfidiosi insidiatoris gloriosè cum Mose, & Davide (ò blasphemiam antea inauditam!) comparat, quia ille Aegyptium, hic Goliath occiderit: denique amplissimis in Galliâ Judicibus, qui talem Assassinum justissimo supplicio affici voluerunt, dira minitatur. En quo recidimus? Ille quidem carnifex hoc fortasse fecit ingenuè, & fideliter, quòd te & subornatorem, & authorem suum nominârit; sed an propterea, sanctissime Theodore, inter sanctos Martyres nunc referendus erat? Nempe quo jure Caracallus

callus
plo c
telum
fereti
Paul
ad m
plora

S
cedit
non
ricid
tali c
Heri
lere
abut
adve
strat
unq
hil i
re p
imp
exer
mar
posi
nia,
Tar
cent
illa
test

callus ficam, quâ fratrem trucidârat, in Tem-
plo consecravit, vos vestri Pultroni pistolicum
telum inter Apostolicas Reliquias religiosè re-
feretis. Legisti, quinam sint, & dicantur apud
Paulum ἀπιληγκότες, καὶ εὐδοκίσαντες ἐν τῇ
ἀδικίᾳ *. Summus profectò is gradus est de-
ploratæ impietatis, atque vitiositatis.

Sed quò non evaditis? Longiùs etiam pro-
cedit projecta, & impudens audacia. Nam
non modò laudat te immane factum illius par-
ricidæ; sed & ad consequentiam trahi vult, &
tali exemplo contendit, fas esse, fidem fallere;
Heris suis insidiari, & quoquo eos modo tol-
lere: neque solùm Sacris Litteris propterea
abutitur; sed & ex Jure Civili repetit, dolum
adversùs hostes bonum esse; denique inter
stratagemata, atque perfidiam (quod nulli
unquam Barbari latrones fecerant) clamitat ni-
hil interesse: Corrumpere servum, suborna-
re percussorem, & pactâ mercede ad scelus
impellere, facinus est mali, & periculosi
exempli; sed opinione Religionis illud confir-
mare, quale scelus est? Assassinos olim, pro-
positâ spe vitæ æternæ, & beatæ, ad latroci-
nia, & cædes eruditos, incitatósque fuisse in
Tartariâ, accepimus: sed anni plusquam tre-
centi sunt, ex quo tempore, ut illorum in
illa Barbariâ asylum eversum fuit, sic & de-
testabilis eorum memoria eodem tempore in

G 3

Lugdu-

---

* Qui dedoluerunt, & consenserunt iniquitati.

Lugdunensi Concilio damnata est, & reliquæ
severissimè profligatæ. Et nunc in Gallia re-
nascentur cum Religionis Reformatæ profes-
sione? En (iterum dicam) quò recidimus? I
nunc; & cum talibus Zelotis de Religione agito.

Audieram, superiori sæculo in Bohemiâ,
cùm ZISCA Reformationem, qualem hodie
Gallia videt, institueret, hoc est, Religionis
nomine, vi, & armis Regnum illud evastaret,
non defuisse Concionatorem, qui oleum ad-
deret camino; Quendam enim Joannem Ta-
borensem tum edidisse librum terribilem,
cujus inscriptio erat: De occisione omnium
malorum in mundo: Sed jam funestio-
rem Concionem audimus, quæ & insidiatricem,
& domesticam prodicionem, si mactandi sint,
qui adversarii esse dicantur, prolixè com-
mendat. Deus bone! quænam hæc Religio
est? quænam mortificatio, comes Religionis?
quænam, quæ a sanguine dicitur, Sanctitas?
Et tu, alter in Gallia BRUGANDE, alter ex Bo-
hemiâ ZISCA, nos pro tuo imperio coges as-
sentiri tali Catechesi, etiamsi cùm eâ conjun-
gas aliquam pietatis simulationem? Tunc,
furiosissime Apostata, clamitabis, esse Apostata-
ras, qui abs tali factione deficiunt? Imò verò
elama, quantum voles, & nunc clamitando,
ut olim scortando, rumpe etiam latus: nos
tibi confirmamus, Apostasiam talem tam esse
Viris bonis necessariam, quàm iis curæ esse
debet

debet Christiana Religio: quam quidem Religionem cum vos cum vestris actis tam conjunctam esse dicitis, ut, qui hæc fugerit, illam deseruisse dicatur; næ vos & Christo, & Religioni magnam injuriam facitis.

Renovas quæstionem de Apostatis, quam in alios abs te velles avertere; Sed mihi crede, vel si te ruperis, nihil agis, quamdiu in eo reatu hæres. Dictum tibi est, quid OPTATUS, & AUGUSTINUS responderint Donatistis, clamitantibus: Totus mundus apostatavit. Illos ipsos Donatistas fuisse schismaticos Apostatas, nè tu quidem (credo) auderes negare; Sed an multò melior sit causâ vestra, videris. Ego quâdam in re minùs audaces esse vos fateor, sed multis rursus in rebus multò & audaciores, & deteriores. Donec autem probaveris, cur, illis damnatis, vos absolvendis, & AUGUSTINO satisfeceris, nihil est, cur inani recriminatione vexes eos, qui & ab illis, & à vobis, ubi ubi similes eritis, deficient.

Vis, propiùs aliquis te premat, urgeat, lancinet? quid si neget aliquis, vel legitimum esse te Ministrum Ecclesiæ, vel verum esse ministerium, quod usurpas? Quid si profanum, & adulterinum esse affirmet, &, quod in Pofiaco conventu audisti, iterum audias? Quâ vocatione, quâ manuum impositione, quâ successione te defendes? Dices, esse Ministerium tuum extraordinarium? Sed quo testi-

testimonio, quo signo, quo miraculo id probas? Ergo quo Authore, quo Jure, quo More, quo Exemplo vel tibi arrogabis, quod occupasti, vel Altare contra Altare (quod jam fecisti) erigis, ut veteres Christiani loquebantur, cum id esse nefas pronuntiârunt? Vis, ut te potiùs ciceronianè aliquis alloquatur? Dicet: Tu te ipsum adoptasti, ut Lucanius, Parens tuus, se ipsum: ergo vitio creati, abdicent.

Quid igitur alios importunè laceffis? Occule te totum, miser, in tuâ latebrâ: si caput, si manum, si pedem exeris, periisti. In limine acer Adversarius adest, instat, imminet: ecquò, ut effugias, te vertes? Sed neque cum tuâ larvatâ, recoctâque Apostasiâ proficies quidquam, si Antistitum peccata, quæ neque BALDUINUS præstare potest, neque minùs, quàm tu, accusat; neque quisquam Nostrum defendit, tragicè excogitaveris.

Fatemur, quidquid in suos Sacerdotes Prophetæ fulminando dixerunt, dici in Nostros posse, & debere: Sed longiùs ut progrediaris, quàm Prophetæ, non patimur. Neque si longiùs excurrentem non sequimur, aut etiam aberrantem deserimus, propterea ullo jure nos dices approbare alterius partis flagitia; ut neque eum, qui Bezanus non sit, propterea esse Papanum; aut qui Papanus non sit, propterea esse Bezanum probabis:

cùm

eum neque tu, cum Lutheranus non sis, Papanus dici; aut quia Papanus non sis, Lutheranus appellari fortasse velles: aut quia non es Guelphus, Gibellinus libenter audires. Sed hæc partium, factionumque nomina, quantum voles, te oblectent: Christiani ab iis & alieni sunt, & abhorrent: & si fortè imprudentes aliquando nomen iis dederint, missionem petent, ut soli Christo adhæreant; & quod in utrisque partibus vel rectè fit, sequi, vel laudare; vel fit perperam, reprehendere, & fugere liberè possint.

Scilicet magna causa est, cur horribilem in tali, tamque Christianâ continentia Apostasiam fingas, ἐπιληπτικώτατε *. Theodore: sed agis tuo more, & quod de te dici potest, de alio dicis, astuto scilicet Jure Præoccupationis: itaque & ut tuus Hottomannus, Ecebolium crepas, nisi quod ex Socrate Historiam repetis, quam ille ex Eusebio stolidè dixerat esse repetendam. Sed prius fingere debebas, Julianum Apostatam in Gallia regnare; & valde quæstuosum, tutum, gloriosum, aulicum esse, facere, quod nunc BALDUINUS facit, hoc est, fugere regnantem tuam factionem. Adjicere denique debueras, Ecebolium illum aliquando audiisse Missam, cum sinè hæc vix agnoscas Apostasiam: & poteras id eodem jure affingere, quo BALDUINO quid-

---

* Defectioni subjectissime.

vis adscribis: neque minùs propterea in Ecebolio isto tuo BEZAM depictum agnosceremus.

Ergo gloriam illius Ecebolicae versutiae propriam habeto; quæ tibi fortasse tantò erit gravior, quòd nunc meritis sis, ut Homerice quoque dicaris ἐκηβόλος Ἀπόλλων * propter peritiam, & praxin, & excellentiam Theologiae tuæ pistolicæ. Scilicet olim miser, pauper, desertus, incautus eras, cùm in tuo Benedicto Passavantio scribebas: *Nos pugnamus solo gladio; id est, Verbo Dei*: nunc istud tuum, *id est, O noster Gladiator*, securè, & gloriôsè expungere potes. Et miraris, si BALDUINUS jam tecum pugnare, aut congregari non audeat.

Dices, te saltem & verbo, & gladio nunc pugnare. Sed si de Religione agis, talis conjunctio minimè est Religiosa. Et quid indignius esset, quàm Christianismum propagari more Mahometano? Tu, quænam ratio sit tua, armate Concionator, videris; BALDUINO, qui Evangelium aliâ vi propagandum esse putat, non probari arma tua, quid miraris? Porrò de eâ, quam semper in ore habes, neque minùs, credo, in pectore, Apostasiâ, quid præterea, vis, tibi respondeat? Et quid tandem tecum religiosè tractari possit, qui, cùm ab eo nuper audiisses, non esse Apostasiam

---

* Eminus jaculans Apollo.

fiam à Christo, siquis vobis nuntium remittat, *Kai τὸ ἀποστάσιον* *, statim veteris tuæ nequitiae memoriam refricans, insufurrasti nescio quid cynedicum ** de Sexus discrimine confundendo, & viris pro uxoribus habendis. O nefariam obscœnitatem linguæ Cynicæ, & Cynædæ ***! O scelus! O flagitium nequitiae Bezanæ! tale profectò, tantumque nefas, quod neque pudicæ aures ferent, neque casti oculi legent, non potuit nunc venire in mentem nisi homini, in prostybulis Sodomiticis volutato, & talium scœditatum constupratâ, incestaque memoriâ etiamnum se se oblectanti: in buccam verò nunc id illi venire quî potuisset, nisi cuius os spurcum etiamnum redolet, ructat, & spirat, quod olim turpiter imbibit? I nunc, & cum talibus de Evangelio agito. Non est certè opus alio indicio, ut, quale sit ingenium, qualis Religio istius incesti Hypocritæ, ex omni genere impuritatis concreti, atque conflati, omnes intelligant.

Et tu, infelix Gallia, nondum intelligis, qualem sive Cupidinem, sive Ganymedem adores, cum huic talium libidinum Ministro, Doctorique larvato meres? Cæterum hic ego te per tuam, sive Angelicam Virginitatem, sive candidatam Theologiam obtestor, salacissime

---

* Et repudium.

** Carens pudore.

*** Canini, & impudentis.

cissime Poëta, ut talia tua Itesphalica *. My-
 steria; quæ olim evulgatis versibus decantasti,
 non nisi tuis Sodalibus, ipso etiam usu edo-
 ctis, nota esse memineris; ignota verò, & in-
 audita BALDUINO, & aliis ingenuis hominibus,
 tam castè, honestèque educatis, ut eorum au-
 res, oculi, cogitationes nullo modo possint
 audire, aut intueri quidquam tuæ tam pu-
 dendæ obscœnitatis; & quorum ipsa etiam
 pudenda (si ita loqui fas est) castiora profe-
 ctò sunt, quàm sit os tuum. Tantùm abest,
 ut alios ex tuo ingenio æstimare debeas, aut,
 quam in illâ tuâ Sardanapalicâ Palæstrâ glo-
 riam meruisti, ad alios, rudes, indignos, ab-
 horrentes derivare.

Itaque & illud putidè, ridiculéque facis,
 quòd eum, in quo exagitando te exerces, ais
 nunc demum didicisse saltare. Nescio, an ali-
 quis ex tuis exoletis Tibicinibus hoc tibi nar-
 ravit, ut eum hâc saltem ratione fieri Beza-
 num tibi confirmaret. Sed mihi crede, qui
 fidelior sum testis; hâc rursus in re tibi planè
 dissimilis est BALDUINUS, neque nunc minùs,
 quàm olim alienus est ab illâ tuâ suavi, mol-
 lique disciplinâ; certè, quàm semper fuit,
 tam est hodie quoque ἀμειρος **. Talem
 Poëticæ impudicitiae Ludum cùm hic aperi-
 res, & in eo regnares, ut ibi essent Choreæ
 (ut

---

* In lapsum temeraria, prona.

** Imperitus.

(ut dicuntur in Poësi) irritamenta Veneris languentis, non invidet ille tibi tales, quas nunquam gustavit, delicias: ac ne nunc quidem tibi obstabit, si in tuo fornice clam (quia palàm fortasse non audes) cum tua sive Thaide, sive Laide saltitare tripudiando velis, Fescennine Poëta, qui jam pridem etiam saltasti *ρίκνωμα, καὶ κνισμον* *, fœditates tibi soli notas. Sed nè earum rudimenta aliis aspergas, qui abs te nunquam initiati fuère.

Fortasse nè non scitus Theologus etiamnum videreris, suggerente tuo Ciceronicolà, judicasti objiciendum esse BALDUINO, quod Cicero narrat objectum fuisse Dejotaro: Sed nonne mox sensisti, fore, ut tibi responderetur, quod CICERO tali calumniatori responderet: *Quæ crux huic fugitivo potest satis supplicii adferre?* Reliqua tenes; itaque habeto & illa pro responso. Imò verò ut semel audias ad ea; quæ hæctenus jactasti, spurca tua convitia responzionem te dignam; audi, quod Orator ille homini tibi simillimo respondisse fingitur, & patere, nos ejus Proœmio nunc ad te uti:

Eà demum magna voluptas est, Theodore BEZA, æqualem, ac parem verbis vitam agere, neque quidquam tam obscœnum dicere, cui non ab initio pueritiæ omni genere facinoris ætas tua respondeat, & omnis oratio
mori-

---

* Sunt duæ species impudicæ saltationis.

moribus consonet. Neque enim, qui ita vixit, ut tu, aliter, ac tu, loqui potest; neque qui tam illoto sermone utitur, vitâ honestior est.

Reliqua veteris illius Declamationis, quae tenes, & tibi nunc objici posse non ignoras, habeto pro responso. Simul & in eâ ipsâ Oratione observato verbum, quod tam acutè notasti in BALDUINI libello. Cùm is fortasse eo usus, latinè dixisset: ut breve faciam, pro: ut breviter dicam; miro artificio ex eo verbulo elicuisti bellum, lepidum, facetum, falsumque scomma, alii licet nimis frigidum, jejunum, putidum, ineptum esse putent. Quid enim? statim somnians veterem tuam Praxin Beneficiariam, propterea exclamas, BALDUINUM jam didicisse apud Cardinales novum Stylum Romanæ Curiae, in quâ Breve nescio quid significat. Quid lepidius dici potuit? Itaque triumphas, eum propè jam tuo exemplo factum esse Protonotarium. Sed iterum, iterumque erras, festivissime Theodore: ille, ut est rudis, & stupidus, ne nunc quidem quidquam talium rerum intelligit; neque, ut intelligeret, unquam operam dedit; nunquam tuis illis quondam Sacris, Mysterisque initiatus, nunquam ex suo Jure Civili tam sapiens, ut tuam illam artem ditescendi, quam olim considerasti, addisceret.

Itaque non minùs ridiculum est, quod toties deblateras, illum tam familiarem esse Cardinalibus; ut nihil magis te torqueat, quàm hoc somnium: quod esse hominis phrenetici, nisi si subtiliùs mentiri discas, omnes sani dicent. Maneat hæc tibi propria laus, & gloria illibata, quòd olim Purpuratos Patres Candidatus propè Abbas diu affectatus sis, non finè felici aucupio Beneficiorum, & indè ditatus, habueris, quod te oblectaret: & multis pòst annis, cùm in Galliam, Reformationis ergò, rediisti, Cardinalitiâ domo, mensâ, spondâ usus sis: & nunc, nè ingratus videâre, illorum oblivisci non potes, non tam quòd iis invidias, quàm quòd ad dignitatem talem, mutato tamen Galero, aspices. Quidni? Tuos quoque olim Donatistas in Africâ suos habuisse Cardinales, testis est AUGUSTINUS.

Sed fortassis hoc nomen odisti, quia & Cardinalem veteres appellabant Clericum, suæ Ecclesiæ adstrictum, & tanquam glebæ adscriptum, qui alio abire non posset: tu vetò minimè vis, ità (ut loquebantur) cardinari: qui potiùs vis & esse vagus Ardelio, & interea videri Apostolus Oecumenicus, ut liberè huc, & illuc discurras: non ut ignominiosè pulsus Lausanâ, Genevæ hæreas; sed ut modò Aulicus Reformator, modò Parisiensium Ministrorum Magister, modò Castrensis Con-

cionator, modò Galliae Patriarcha, modò Lemannicus Mercurius, modò Dux Equitum, modò Tubicen, modò aliud, quod dicendum non est, fias: & interea colludas cum omnibus, qui tibi usui sunt, qualescunque tandem ii sint, vel si sint, quod dicere nolo. Liceat tamen & hoc tibi novo Jure, Privilegióque Dispensationis, quo vobis licet, quidquid est utile: Itaque quàm scias uti foro, & Aulâ, & quibus, & quàm turpiter, atque religiosè, ubi est commodum, assenteris, quaerendum non est.

Sed profectò nimis liberaliter summum tui honoris titulum tibi detraxisti, ut alium indignum ornares, cùm BALDUINUM appellasti πολυπράγμονα *. Maneat hæc quoque propria tibi laus, quæ magno tuo labore parata, meritòque imprimis tuo tibi delata est.

Quid porrò convitiis tuis respondere possumus, cùm effundendo farraginem inflammatae maledicentiæ ità confusam, ut duobus modis Satyra dici possit, simul præriperis verba omnia, quibus tibi respondendum sit, & mirificas propterea tricas nobis objeceris? Singulis paginis BALDUINUM furens criminaris; te, Calvinumque impudens laudas. Sic vos, regeneratissimi Rhetores, quod de vobis dicendum esset, de illo dicitis: quòdque de illo esset

---

* Industrium, multis negotiis se implicantem.

esset dicendum, priores dicitis de vobis ipsis. O admirabile artificium hominum propè Divinorum, cui nihil est, quod objiatur! Credo, quia legeras, quod Eustachio Medico scripsit BASILIUS de suis adversariis Calumniatoribus, ubi eos comparavit cum lupo, quem Aesopus narrat dente Oviculas vicisse, quas ratione non potuerat; & eos modò unum, modò alterum crimen variè, confusèque fingere, & ubi omnia fingendo nihil proficiunt, odio tamen infatiabili pugnare narrato Tu eos imitari, atque etiam superare voluisti.

Interea non minùs scitus es Artifex, cùm de te loqueris. Quid enim? Principium hoc tuum est: *Postquam tandem singulari Dei beneficio ex longâ peregrinatione domum, id est, ex Patriâ ultrò in exilium sum reversus &c.* Sed nimis sæpe aberras, optime Interpres, cùm adjicis tuum istud, *id est*: hìc enim potius adscribere debebas: *id est*: posteaquam in Galliâ, Patriâve perpetravi, quæ animus meminisse horret, rursus fugi Genevam. Tum verò succinemus poëtice Carmen aliquod ἀποβατήριον *, antiquo more, nisi fortè malis ἐπιβατήριον **. Ac, si fortè tibi non satisfacit illa Exclamatio CICERONIS in Antonium: *At quàm nobilis tua illa peregrinatio!* exclamabimus: ||

* Carmen, quod canitur in Amici discessu.

** Carmen, quod canitur in Amici reditu.

bimus: O admirabilem, & propè miraculosam peregrinationem, præsertim Religionis ergo! Cogitabas in eâ fortasse Peregrinum illum Luciani, familiarem tuum: sed tibi meliùs cavisti, qui alios, quàm te ipsum, præcipitare maluisti. Obsecro verò, Religiose Peregrine, qui non Templorum modò, aut Reliquiarum, sed majoris rei causâ mirabilis hospes in Patriâ fuisti, ecquid putas alios judicare de istis tuis Herculeis laboribus? An ulli unquam Gothi, Scythæ, Hunni, Vandali, Saraceni minùs religiosè in Galliâ peregrinati sunt?

Sed ne quid effutiamus, in Epilogo nobis opponis nescio quam legem ἀμνηστίας* Cautè profectò: utinam verò tot malorum oblivisci possimus! Cæterùm, ô Bone, silentium potiùs, quàm oblivionem nobis imperare potes, ubi tam lugubria monumenta tuorum Actorum, quæ etiam invitis in oculos incurrunt, discedens reliquisti.

Cæterùm ut Historia integra sit, adjicienda est prior illa tua peregrinatio, cùm ad excitandam Ambrosianam conjurationem, tumultumque illum ciendum, per Galliam, mutatâ veste, cum tuo HOTMANNO discurristi. O incredibilem & profecto nimiam bonæ Galliæ patientiam! Sed hæc in aliud tempus, aliùmque

---

* Oblivionis.

que locum rejiciantur. Nondum enim pateris, Theodore nos aut in limine Declamationis tuæ consistere, aut in illis observandis, notandis, recitandis immorari. Quid igitur? Multas statim paginas occupas, ut describas BALDUINI vitam: cujus (quem nunquam es allocutus, ut neque ille te unquam) tam & intimus, & assiduus scilicet Secretarius fueris, quàm nunc fidelis Præco vis videri. Nempe otiosi Poëtæ, cum vigilantes somniant, sic se solent oblectare, indulgendo suis Fictionibus, & Fabulis, & Spectris, & Profopopœiis.

Sed illa nimis poëtica Profopopœia est, quâ BALDUINUM fingis propè regnare, modò in Germania, modò in Galliâ, modò in Flandriâ, modò in Concilio Tridentino: ubique esse, ubique audiri; nunquam agnosci, semper evadere; omnia tractare, & miscere: quem tamen paulò post hominem nihil esse ais. Mirum verò, tibi tam occupato tantum esse otii, ut etiam tam procul observare possis omnia ejus vestigia. Pedem ille movere non potest, quin statim rescias. Consilia etiam, quæ nondum cepit, prævides: tam vigilantem (credo) cautionem in castris didicisti. Sed fieri vix potest, ut tam confusæ, quàm est tua, Satyræ aliquo ordine respondeatur.

Sed quia peregrinationis tuæ mentionem fecisti, & quandam BALDUINI peregrinationem

nem obiter notâsti, hinc Exordium novum repetamus. Nam & in eâ paulò diligentius exponendâ, ut tibi satisfiat, pluribus fortasse verbis opus erit; neque est quidquam, quod in tuam gratiam faciamus lubentiùs. Nihil (quod non dissimulas) magis te torquet, quàm quòd BALDUINUS, te per Galliam, Germaniamque discurrente, superârit Alpes Tridentinas, & (ut ais) in eo itinere Cardinalium fuit Affecla. Bono animo esto, Theodore: ille, cùm, nè diutius Spectator esset tuarum Tragediarum, non recusavit & in Italiam, & Tridentum proficisci, Regis Navarri Legatus fuit: quo Principe abs Tuis paulo post confosso, cùm acerbum vulnus accepisset, neque hybernis præruptorum itinerum, neque Alpinarum nivium ullis difficultatibus retardari potuit, quin domum statim properaret, si fortè servare attonitam familiam suam posset; cui, in suburbiis inclusæ, abs tuis cohortibus non temerè metuebat, cum tu ad urbem obsidendam eas evocâsses, ut, quam pestis paulo antè afflixerat, tu hanc Metropolim, ô ingrate Alumne, everteres; vel, ut Nero suam Romam, incenderes, sæpe etiam Tyrannicis verbis precatus (ut citius totam conficeres) utinam populosa Lutetia unam cervicem haberet!

Equidem in toto illo, difficili certè, & longo itinere, perpetuus, assiduùsque BALDUINI
comes

comes fui, ut tibi Itinerarium, quod vis, etiam describere possim; & verò cupiam, quia, ut video, multa de eo & falsa, & inepta tibi alius narravit; & vitæ nostræ scrupulosa etiam reddenda tibi ratio sit. Illud autem imprimis scito, non paulò meliorem, & nobiliorem, quàm tua fuerit interea, fuisse peregrinationem illam nostram; neque tamen finè tui memoriâ sæpius renovatâ, neque finè vario metu, multisque periculis fuisse. Tu interea, dum hac narratione te recreabimus, arrectis auribus asta.

Superiori anno Nonis Octob. Lutetiâ Parisiorum non finè magno mærore tandem egressi, venimus in urbem Treassium, paulò antè abs tuis frustra tentatam, sed etiamnum trepidantem: ubi Lupi, illius egregii Antistitis, qui Attilam excœcatum circumagendo olim avertit, ut urbem servaret, successorem aliquem Cives requirebant. Altero indè quadriduo per medias Tuorum insidias penetravimus Diviodunum, tuæ Burgundiæ Metropolim, sed minimè adhuc tui juris. Ibi primum vidimus Cardinalem illum, cujus Purpura mirificè te torquet. Cùm autem progrediendum esset, non nihil attoniti substitimus, cùm audiremus Cabilonensem Episcopum, qui nos sequebatur, abs Tuis interceptum, spoliatum, abductum. Perreximus tamen Cabilonem usque, urbem paulò ante

vum
ntiùs
tasse
quod
Nihil
quàm
rma-
iden-
n fuit
: ille,
Tra-
n, &
egatus
con-
neque
te Al-
arcari
et, si
posset;
ortibus
m ob-
s pau-
o in-
o suam
annicis
iceres)
rvicem

& lon-
ALDUINI
omes

à vobis direptam, atque doformatam: ubi primùm in Templo vidimus lituras, & lineamenta vestræ Reformationis, & audivimus, paulo antè cum illic Regeneratis vestrorum Fratrum Synodum coiisse, in quâ cum alia multa præclarè fuerant decreta; tum Canon, nescio, quis informatus de exterminando Nobilitatis Ordine, posteaquam ejus armis exterminati Sacerdotes essent.

Ibi sanè nobis occurrit, & BALDUINUM amicissimè complexus est doctissimus ille Episcopus, acerrimi judicii vir, quem nescio cur mutatum Episcopum vocas. Nam quòd illi adulatus es, ut ambiendo præríperes, quod jam olim BALDUINO fuerat oblatum, nihil egisti: nam cui cum tuâ mutatione nocere putasti, valde profuisti. Neque adhuc BALDUINUS obstat, quin illud obtrudas, negotium affectanti HOTOMANNO tuo, jam pridem otioso, eamque offam objicias famelico, quia alioqui tecum cantare recusat. Quid autem illic nobis narrârit ille, cui & nos credere experto debuimus, & vos nunc fidem derogare non audebitis, Episcopus de vestris carceribus, imperio mero, Consistorio vestro, & de reliquâ audaciâ, ex aliis aliàs audies. Nobis certè urbem illam vobis ereptam, Regique restitutam spectantibus venit in mentem, sapientissimum fuisse vestrum consilium, cum illam occuparetis, quam olim Julius Cæsar
paran-

parando com meatui delegerat, cum Galliam subigeret.

Quo propius ad vestrum Juram, traje-
cto Arari, accedebamus, tanto magis cum
metu periculum crescebat. Ac quidem Dux
Allobrogum, amicus ille vester, de quo tam
praeclare estis meriti, suis praesidiis tectos nos
bono animo esse jubebat. Sed cum procul è
quodam monte timidè prospiciebamus fumum
Lugdunensis Arcis, tunc vestrae, olim Ire-
naei Domicilii, quam multa putas, nobis in-
mentem venere & de vobis, & de antiquissi-
mae Urbis fortunâ? Exclamabat quidam ex
nostris comitibus illud *Vetus: O domus anti-
qua quam nunc dispari dominaris Domino *!*
cumque plura vellet addere, expalluit, ut
Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram: me-
tuebantur enim Excursores. Nos Urbi bene-
precati optavimus, ut, si suâ oblita, jam ali-
quot saeculis amisisset partem, retentamque
tot antè annis veterem gloriam Religionis,
eam aliquando cum reformatione recupera-
ret: dico eam, quam, cum propè Diviodu-
num cunas BERNARDI spectaremus, in quâdam
ejus Epistolâ relegeramus. *Inter Ecclesias
Galliae (inquit) constat profectò Lugdunensem
anteire, sicut dignitate Sedis, sic honestis studiis,
& laudabilibus institutis. Ubi enim aequè viguit
disciplinae censura? morum gravitas? matu-
ritas*

H 4

* Cicero de Officiis.

ritas Consiliorum? Authoritatis pondus? Antiquitatis insigne? Præsertim in Officiis Ecclesiasticis haud facile unquam visa est repentinis novitatibus acquiescere, nec se aliquando juvenili passa est decolorari levitate. Hæc ille.

Quæ cum tibi tam diligenter recitamus, fortasse otiosos esse nos putabis. Minimè profectò sumus, Theodore; sed paulò jam sumus tranquilliori animo: quàm, cum Rhodanus vester tunc trajiciendus nobis esset, non procul ab alterâ vestrà Metropoli. Nam plerique somniabant, in illo vestro Lacu esse retrum carcerem, & in eodem comitatu erant Theologi Parisienses, valde etiam senes, qui cum nobiscum per avios montes profundâ jam nocte perreptarent, propè inciderant in Scyllam, cum vellent evitare Charibdin: *Ignarique viæ Cyclopum allabimur Oris* *, unus exclamat Credo equidem, vel tu misertus fuisses miserorum, si eos tam miserè jactatos, & percussos vidisses. Jam quidem scribis, eum, qui istic tecum regnat, Pastorem celebrem, ineptè dici Polyphemum, cum exiguus homuncio sit. Sed, O bone, reformidabantur Æthnæi Fratres, capita alta ferentes; & quos emittere ille posset. Quidam cogitabant: *An nescis longas Regibus esse manus.* Patere, Doctissime Poëta, nos jam præteritorum

---

* Virgilius L. 3. Aen. v. 569.

rum malorum jucundâ recordatione recreatos
tecum ludere poëticis Flosculis.

Cùm ventum est Cameracum, non modo
occurrerunt decrepiti illi Carthusiani Gratia-
nopolitanis suis, Mandris, vestro beneficio,
liberati, pulsique; sed & Cl. Juris-Consultus
GOUEANUS, non multo humaniùs abs tua Fa-
ctione tunc vexatus; cujus profecto si Juris-
prudentiam contempnis, at Musam cur cohor-
rescere debeas, non nescis.

Quid multis deinde diebus in mediis Al-
pibus egerimus, si quæras: Fatigati alsumus.
Sed nequidem, cùm, superato monte Sina,
Susas veniremus, extra jactum telorum vestro-
rum esse nos, etiamnum attoniti audiebamus.
Non faciam illam Galliæ nostræ injuriam, ut
exclamem:

*Juvat evasisse tot Urbes
Argolicas, mediisque viam tenuisse per hostes.**

Sed verè tamen dicere possum, nos de-
mum respirare cœpisse, cùm, superatis Al-
pibus, Taurinum appulimus, & domestico-
rum malorum propè oblitos, de rebus Eccle-
siasticis, quarum memoriam peregrinatio ipsa
in re præsentis suggerebat, cœpisse animo ma-
gis sedato inquirere. Non narrabo tibi res
alias, quæ minùs fortasse te oblectarent. Tau-
rini

H 5

* Virgilius L. 3. Aen. à v. 282.

rini inquisivimus de Scriptis illius Maximi, qui ante annos centum supra mille, illic magni nominis Antistes fuit: sed ignotus is erat Præfidiariis Militibus. Qui autem eum memineras descripsisse vitam Eusebii Vercellensis, cum Vercellas ingressi sumus, tanto magis quæstio fuit de illo tam celebri Eusebio, cujus imprimis laudata fuit in Mediolanensi quâdam Synodo Arianâ singularis constantia recusantis subscribere iniquis Judicibus Athanasii.

Cum ejus Historiæ recordatione venimus paulò post Mediolanum, ubi Ambrosii Sedem, & Basilicam, & propè vestigia recognoscentes, ingressi sumus in amplissimam rerum Ambrosianarum Historiam, sed non finè nostrorum temporum detestatione; quæ si aliquot Ambrosios protulissent, næ tu cum tuis tanto supercilio cristas non attolles. Fuit de Ambrosio sermo, donec Brixiam pervenimus, ubi ad Philastrium Brixensem, Ambrosii Auditorem, cujus egregium volumen de Hæresibus oblatum nobis fuit, conversus est. Incidimus & in Veteres libros Gaudentii Brixensis ad Benevolum, AMBROSIO amicissimum: eos nondum vidisti; ubi legeris, non minùs in iis, quàm in Philastrii Commentario de Hæresibus, senties esse multa, quæ te pungant.

Non

Non dico, quantum vel Mediolani Gubernator, vel Brixiae Senatus Venetus, profusae humanitatis erga nos, comitatúmque nostrum ostenderit: nam ea, ut profana, respues barbaro fastidio. Itaque etiam tibi non narrabo, quid Veronae viderimus: quia Romanas Antiquitates, quarum ibi nobilissimae reliquiae sunt, odio Urbis, nunc contemnis. Sed non dissimulabo, cum Amphitheatrum spectaremus, quendam ex nostris, domesticorum malorum memorem, ingemiscendo exclamasse: *Hic olim Ludi Gladiatorii, nunc in Franciâ eduntur*: & cum antiqua Inscriptio legeretur: *Generosa Retiario Invicto, Pugnarum XXVII. &c.*, nescio quomodo quibusdam in mentem venit Rete tuum, non illud Apostolicum, sed gladiatorium, cujus praesidio ex Concionatore factus eras Lanista. Adeo in nostrorum comitum ore frequens, tametsi absens eras.

Quid, cum ventum est Patavium? Narrabo tantum, quod tu, homo elegans, lubenter audies. Nescio, qui factum sit, ut, cum ibi primum cum literato Viro colloqueremur de Libris (ut fit) Ciceronis, atque adeo de Philippicis, inciderimus in locum, qui dicebatur corruptus; sic autem restituendum esse audiebamus: Cum tua quid interest, nulla Auspicia sunt &c., ubi Cicero M. Antonium in alienis rebus scilicet religiosum esse,

esse, in suis non esse, significat. An putas, habitum esse hunc sermonem finè memorià tuì, tuorúmque? Nihil magis desiderassemus, quàm in eâ Academià hybernare, cùm in ejus portâ legissemus esse Asylum Literarum: nam magnum fuisset lenimen nostrorum dolorum, illic in studiis Literarum, & Legum acquiescere, interea dum tu in Gallià Cælum Terræ miscebas. Sed mandata, quæ susceperat BALDUINUS, coëgerunt eum Venetias proficisci.

Quid ibi egerimus, ut es mirificè curiosus, fortasse etiam quæres. Nihil est, quod te offendere valde possit, Here; nisi si fortè succenseas, nos illic vidisse simul, & audissemus (curiositatis ergò) prolixam Græcorum Liturgiam: Missam, cum te alloquimur, dicere non audemus. Ut autem seria, quæ scire non debes, prætereamus, Concionantem in foro quendam (ut vocant) Charlatanum, nisi si Ceretanum malis, cum ex nostris comitibus quidam audivisset, nescio quid in Gallià, cùm te sub dio declamantem audiret, simile vidisse se (ut erat homo rerum imperitus) narrabat. Ignosce simplicitati hominum imperitorum.

Venetis Romam (noli, obsecro, cohorrescere) proficisci institueramus; quam si invissemus, multa nunc tibi narraremus. Sed negotiorum tempestates nos ab eo itinere
revo-

revocârunt. Ergo (ô alterum nuntium, qui te perculit) divertimus Tridentum. Cur, priusquam nos audias, vestes dirumpis? Diceret alius, quod Justinus ex Trojo narrat, veteres Gallos, cùm intestinæ discordiæ, & domesticarum dissensionum tædio in Italiam venissent, Mediolanum, Brixiam, Veronam, Tridentum condidisse; propterea que mirum non esse, si nos, eodem rerum statu, inviseremus Majorum nostrorum sedes. Sed suspicaris aliud, nescio quid, quod te torquet, quia Concilium illic convenit. Atqui optima mandata BALDUINUM eò deducebant, si non obstitisses, hoc est, si cæde Mandantis finita non essent. Ut te inanibus suspitionibus, quæ te vexant, liberem, dicam simpliciter, quod non nescire tuâ interest.

Cum Tridentum ingressuri, in portâ scriptum legeremus votum: Concordiæ Instauratoribus, similes in eodem limine, in quo substitimus, preces fudimus non sinè gemitu, atque suspirio. Urbem ingressi, priusquam Gallos, qui plurimi illic erant, salutarem, nescio quomodo, relegimus Libros Vigili, Tridentini olim Episcopi; & imprimis observavimus, quod scripsit *Lib. 4. & 5. contra Eutychen*. Vidimus deinde, quid illic ageretur; & doctissimos profectò Viros multos, de Ecclesiâ, & Religione sollicitos, convenimus, de te etiam sciscitantes, ecquando illuc
veni-

venires : nam alibi occupatum esse nesciebant. Si dicam, minùs nos illic tunc effecisse, quàm tu interea in tua armatâ Synodo (ληστει-
 κην * propè dixi) fortassè non mentiar. Sed hoc illud est, quòd triumphas, nondum satis exauditos esse piorum hominum religiosos gemitus, ut etiamnum habeas, quod reprehendas.

Quàm nolles, illuc Jurisconsultus aliquis Nectareus cum aliquo Theodosio iret, curaturus, facturúsque, quod illi olim in Constantinopolitano Concilio. Sed nè multa nunc à nobis, quæ tibi de Tridento narrantur, expectes. Fecisti enim per tuos interea Pisticos, ut, confosso Navarro, BALDUINUS statim in Galliam revocatus properârit. Itaque valde te fefellit, qui, te irridens, tibi persuasit, quod narrares de longiori ejus morâ Tridentinâ, & nescio quo (ut ais) vento: nos alium illic non sensimus, nisi Boream, qui faciliùs nobis calamum, quàm tibi hastam excussit. Certè reditus noster propter multa, quæ de tuis in Galliâ furoribus interea narrabantur, tam tristis totâ viâ fuit, ut dolore non minùs, quàm frigore, quod tunc erat acerrimum, nos prope in nivibus sepultos non obtorpuisse; atque diriguisse mirari debeas. Nunquam profectò magis intelleximus, quale fuerit supplicium illorum **Quadragesima Marty-**

---

* Prædatoriam.

Martyrum, de quibus scribit **BASILIVS**; ut te nostrorum laborum etiam misereat.

Jam decem diebus in tali arenâ luctati eramus, cùm pervenimus ad glaciale lacum **VEZAM**, quem propter tui nominis malum omen non temerè exhorruimus. Trajecimus tamen. Nobiscum erat Legatus Helvetiorum, & nos jam indè abs Tridento comitabatur. Narrabat autem de altero vicino, & propè Tartareo lacu **LUCERNANO**; in quem si quis sciens vel lapillum injiciat, horrendas tempestates cum terribili fremitu, mugitùque statim cieri: siquid casu incidat, nihil eum commoveri, narrabat. Sed & in vicinis suo pago, quem vocabat **ABBATIS CELLAM**, **ALPIBUS** esse specum non dissimilem illi **DALMATICO**, in quem dejecto levi pondere, quamvis tranquillo die, protinus procellam, turbini similem emicare scribit **PLINIUS**. Quorsum hæc, inquires? Te nescio quid habere simile cum illo lacu, atque specu ajunt. Nam siquis vel verbulo uno te attingat, eos fragores, tamque terrificos turbines, & procellas cies, edisque, ut tota vicinia cohorrescat.

Age, progrediamur. Tandem singulari Dei beneficio tecti, atque incolumes venimus **TIGURUM**, ubi **BULLINGERUM** minimè invenimus, qualem ex tuo ingenio tu describis, barbarum, & inhospitalem: nam tametsi sese humanissimè excusârit; **GUALTHERUM** suum, qui nobis

nobis esset conviva, misit. Illic cùm multas audiremus queremonias de tuâ infaniâ, Evangelii causam apud omnes bonos vehementer affligente, atque infamante; tum verò nescio quid subjecit, te ibi aliquando convictum falsi, καὶ παραπροβείας*, ignominiosè cecinisse Palinodiam Sacramentariam: Sed jam longè aliam esse tuam modò in Galliâ, modò in Helvetiâ, modò in Germaniâ παραπροβείας**. Cupiebamus eâ de re referre ad Petrum Martyrem, quem, cùm in Galliam primùm redires, Ducem habueras. Cùm eum jam sepultum esse intelligeremus, convenimus ejus socium, senem illum octogenerium, cujus integritatem non potuit non aliquando laudare vester Commentarius de scandalis. Tum verò, cùm nova, & horrenda vestra scandala ex litteris, Lutetiâ allatis recitarentur, bonus ille senex cum lacrymis detestatus est vestram immanem rabiem; & novos Antichristos esse exclamavit, qui tam indignè abuterentur Christi, & Evangelii nomine: vixque in Apocalypsi inveniri descriptionem tetrioris monstri: mirari tamen nos non debere, si, ùt vetus habet Proverbium, mali corvi malum ovum sit.

Cùm ille porrò pluribus nos verbis consolatus esset, properavimus Basileam: ubi rursus
tristio-

---

* Et malè gesta legationis.

** Malè gestam legationem.

tristiores de te; tuisque polypragmonicis *
 discursationibus (nam & illac paulò antè tran-
 sieras) querimonias audivimus, OPORINUM
 salutavimus; cujus, & BALDUINI querelæ com-
 munes fuerunt de injuriâ cujusdam divitis, qui
 in tuo sinu est, OPORINUM exugentis, BALDUI-
 NUM mille ducentis aureis, nimum bonâ fide
 creditis, etiamnum fraudantis; quia istic lo-
 cum non habet lex: si calvitur; & tu jure no-
 vo novas Tabulas debitoribus malæ fidei in
 isto Asylo vendas. Quod obiter dictum esto:
 quia tuo more, hoc est, improbissimè, simul
 & impudentissimè alium accuses, qui OPORI-
 NUM scilicet fœnoribus oppresserit. Fœno-
 rum vix mentionem (credo) fecisses, nisi si
 abs altero vestro Argentario, & Chorago hanc
 artem cum aliorum magno malo, damnóque
 didicisses. Sed sint hæ sanè rationes vestræ
 æquissimæ, quæ in aliis essent iniquissimæ.

Ceterùm cum Basileæ & alios viros opti-
 mos, & pessimum illum Sebastianum tuum,
 quem tu deperis, nòsque antea nunquam vi-
 tuperavimus, obiter convenissemus; Deus
 bone! quænam recitata sunt testimonia Be-
 zanæ audaciæ, simul & Vesaniæ! Ac Seba-
 stianus quidem ille, quem jam pridem con-
 fluxum, confecisse, atque jugulasse te putabas,
 non de tuo Equitatu, quem reformidat, sed
 de

---

* Negotiosis, præsertim inutilibus.

de singulari æquitate tuâ, quam admirabatur, nescio quid narrabat, cùm te diceret miris artibus efficere, ut illi, quem impotentissimè laceſſebas, non liceret aut respondere, aut responsionem edere; proptereaque tuæ clementiæ gratias ageret, quâ eum hoc labore liberabas. Sed non nihil mirari se dicebat tuorum ingenuitatem, qui, cùm subtilem effigiem templi apud Ezechielem, in quâ unâ exprimenda primus potissimùm elaboraverat, furrupissent, non modò in suis Bibliis, quibus eam inferebant, non laudarunt Authorem, cujus labore suas merces ornabant; sed etiam eum infinitis convitiis onerarunt. Esse tamen hæc levissima peccata Allobrogicæ regenerationis. Verùm reformidare se magis ingrattam tuam proterviam. Edictum recens tunc illic erat consilium quoddam ad Galliam pacandam: eo usurum esse te non dubitabat. Sed nihilominus Authori malam gratiam (ut es ingratus) relaturum esse non temerè prædicebat, ut eventus ostendit. Nam, nisi illud consilium tandem placuisset, non viveres: & tamen (ut audio) tu nunc illud, cujus beneficio etiam regnas, miris convitiis proscindis.

CÆLIUM secundum, alterum Academiæ Basileensis Doctorem, singularem rursus amicum scilicet tuum, non potuimus convenire, à quo plura de vestris virtutibus audiissemus: sed neque bonum BUCERUM, concionatorem
jam

jam pridem minùs, quàm velletis, vobis addictum. Cur non potuerimus, dicam. In nostro hospitio occurrit quidam Gladiator tuæ factionis: qui licèt te, tuumque Magistrum detestaretur, tamen quia vobis merebat, nobis dira minitabatur. Ergo visum est, statim esse cedendum.

BALDUINUS, nescio quomodo, suù, & comitum oblitus, volebat rectà per Lacum vestrum proficisci, ut multa de vobis, quæ nescit, resciret, & ut veteres amicos conveniret: (& quàm multa nunc narrare potuissemus, si tutò licuisset salutare vestram Hierapolim?) Sed audivit in somnis divinam vocem: Heu! fuge crudeles terras: & horrenda quædam narrabantur de novâ inhospitalitate vestri Ponti Euxini.

Ergo divertimus Montbelgardum, ubi novam Ecclesiam Gallicam, & priùs, & magis, quam sit tua (ut loquimini) Reformatam, tuo licèt Patriarchæ non pareat, vidimus; & ejus Primarium Ministrum, senem magnæ gravitatis, & modestiæ, rursus audivimus querentem de vestris Stratagematibus, sanguinariis magis, quàm sanctis, & multa præterea narrantem de vestræ factionis indole, cujus jam pridem ingenium noverat. Nihil autem nos magis commovit, quàm quòd bonus ille senex, propè orbus, cum lacrimis exponebat, vos, novo quodam plagio, filium vestris ca-

stris adjunxisse, inque vestras partes imprudentem pertraxisse, ut, cum patris senectutem eâ ratione affligeretis, filii societate interea abuteremini; & Gallis persuaderetis in rem vestram, nihil vos moliri sine consensu aliarum Nationum. Sic enim & de Germaniâ soletis in Galliâ loqui apud eos, quibus facile verba datis. Hæc cum attoniti audiremus, ubique tristitia de vobis narrari doluimus.

Cum autem in quodam veluti limite Germaniæ, Galliæque versaremur, quibusdam nostris comitibus placuit, interea dum BALDUINUS rectâ in Galliam reverteretur, per Germaniam redire, ut magis, atque magis intelligerent, an ejus de vobis judicium esset, quod Italiæ, Rhetiæ, & Helvetiæ esse intellexerant. Nam excurrerunt in Sueviam, ut BRENTIUM eâ de re testificantem audirent: neque aut Augustam, aut Norimbergam, aut Ulmam, aut Danubianas Civitates inviserunt; in quibus, tamen Protestantis, audivissent horribiles adversus vestram conjurationem Anathematismos: Sed secundo Rheno descendentes in illo longo limite Germaniæ ea de vobis audierunt, ut plura audire nollent. Quia paulò ante cum Cohortibus ex Germaniâ in Galliam immigrâras Reformationis ergò; vestigia etiamnum extabant tuæ in Patriam pietatis propè furianæ. Sed quia mavis illa suppressi, jam non notabuntur. Nostris satis,
super-

superque fuit, te digressio cum tali flore Eque-
stris regenerationis, se se & tutiores, & libe-
riores esse.

Ac imprimis quidem Argentoratum adie-
runt, & ubi jactare solebas, fortissimum esse
Asylum tuum, invenerunt justissimum Tri-
bunal, quod ne quidem lambere infelix reus
auderes. Saltem illic jam tum audiebant, fore,
quod factum est paulò post, ut peregrinorum
cœtus, qui jam pridem in eâ urbe coaluerat,
nisi si tuæ Prædestinationi fatali, tuoque sa-
cramento militari valediceret (quam tu Aposta-
siam esse interpretaris) si minus ejiceret (quod
grave fuisset) at certè separatam, ut antea,
Ecclesiam vestræ informationis non haberet:
sicuti & paucis annis Francofordiæ decretum
fuerat.

Nostri clarissimam hanc urbem ingressi,
quid de te putas, tuisque Symmystis * audie-
runt? Audiræ sunt Germanorum illic Concio-
natorum de vestrà ludificatione querelæ, &
graves ab iis causæ expositæ sunt, cur eam
diutius perferre in sinu suo non possent. Age-
batur tunc causa SANCHI, Theologi peregrini,
femi-vestri, qui nisi si vestris quibusdam dog-
matibus, præsertim de prædestinatione, re-
nunciaret, alias sedes quærere jussus esset, ex
sententiâ aliorum etiam concionatorum, qui

---

* Sociis sacris initiatis.

ex aliis urbibus propterea convenerant. Recitata tunc quoque nostris fuit causa tui Hotomanni, nempe propter quod facinus illic aliquando primum fuisset excommunicatus abs suo Gallo concionatore PETRO ALEXANDRO, te quidem propter antiquam societatem submurmurante, sed assentiente tamen tuo, si minus parente, at certe Avó, GUILIELMO FARELLO, sæpius illum Iurisperditum appellante. Addebant & complura ejusdem generis, quæ pervulgata erant per Joannem Infantium, testem valde idoneum, & cujus non solum operâ, sed & opibus, quamdiu opus habuisti, tam liberaliter es abusus, ut fidem ei detrahare vix audeas. Altera causa fuit exposita, cur tuus ille HOTOMANNUS (cujus causa non est abs te sejuncta) ut antea Ecclesiâ, sic deinde & scholâ, & suo Canonicatu pulsus esset: tandemque quid in eo STURMIUS ipse gravissimè accusaret, narratum est, & perlecta Sturmiana adversus eum terribilis exostulatio, quæ profectò non modò de illius flagitiis, sed & de vestræ conjurationis mysteriis narrabat nimis multa.

Nostri cum hæc audirent, attoniti obstupuerunt; ac, ne plura fortè audirent, Spiram proficiscuntur, audiuntque in viciniâ esse nicrinum quoddam Oppidum, in montibus abditum, in quod miris artibus, atque cuniculis immiseras tuos emissarios. Sed de iis tam
 multa

multa rursus narrabantur, ut ne vicesimam quidem eorum partem postea nostri nobis recitare potuerint. Sed fortasse quidem, qui illic agunt, historiam aliquando pertextent; & ipse, cum volet, & audebit, BOUGVINUS idoneus testis erit: quem vos, quia vos fugiens Gallus, Germanis initio se dabat, tam crudeliter persecuti estis, ut, nisi si subvenisset liberalis misericordia BALDUINI, qui miserum aleret, vestra clementia hominem fame, & frigore enectum jugulasset. Atque is tamen dicebatur paulò post, mortuo principe Othone Henrico, abs vobis corruptus objectâ spe offæ novæ: & ubi vobis turpiter servire cœpit, repentè, vestro iudicio, ex fœtido hirco (sicuti paulò antè loquebamini, ad hominis nomen alludentes) factus catellus Melitæus, qui vobis esset in deliciis. Sed illa sunt levissima vestræ *παλιγγενεσίας, καὶ μεταμορφώσεως* * miracula.

Nostri cum nullo modo abs rectâ viâ divertere vellent, venerunt WORMATIAM VANGIONUM, in quâ de vobis audita sunt acerbiora concionatorum Germanorum iudicia, sibi gratulantium, quòd, toties licèt rogati, atque tentati, nunquam tuis sedem apud se concedi passi essent, ne tandem, quòd FRANCOFORDIÆ factum dicebant, facere cogerentur. Nostri, ut, quid istud tandem esset, magis intelligerent,

* Regenerationis, & transformationis.

rent, constituerunt, trajecto Rheno, Mœnô-
que, illas veterum Francorum sedes, nobili-
nunc Emporio notas invisere: Sed prius de
conventu Wormatiensi, qui Anno MDLVII.
convenit, & in quo visus fortè fuisti, audie-
runt, quæ tibi minimè gloriosa sunt. Non
lubet omnia narrare, quæ te nimis onerant.

Sed quia fingis, te non intelligere, quod
BALDUINUS verecundè scripserat te illic abs
MELANCHTONE audiisse, dicam apertius, sicuti
indè nostri ad nos retulerunt: non enim pa-
teris, nos omnia suppressere. Capto Galliaë
Sanct-Quintino, trepidante regno, Rege at-
tonito, venisti ad illum conventum, sollicita-
rurus, qui Regem Potentissimum terrere sci-
licet possent, ne faceret, quod volebas. Cùm
MELANCHTONI narrares indignum facinus:
captos Lutetiaë esse multos, qui nocturnos
conventus religionis agebant. Dicebat ille, ta-
li tempore in eâ urbe non temerè suspectos
esse Regi, & vos debere vobis temperare.
Respondisti, *nihil vos agere, quod non fecerint
Apostoli.* Tum ille: *Ergo (inquit) æquo ani-
mo patiamini, quod illi lubenter passi sunt.*

Atqui scribis nihilominus, impetrasse te
honorificum testimonium à quibusdam, qui
illic convenerant, subscriptum etiam à BREN-
TIO, à MARPACHIO, à Joanne ANDREA. Cre-
do, viros humanissimos ad omnia humanita-
tis

ris officia paratos fuisse. Sed quo ore nunc audes tres illos viros, à quibus toties damnatum est dogma tuum, tuque toties cum tuis tentationibus repulsus, nunc nominare? Imò verò quâ fronte illius conventûs Wormatiensis mentionem facis, in quo illud ab omnibus subsignatum decretum adversus vos est, & his verbis, quæ MELANCHTON ipse adscripsit, editum: *Damnamus dogma Zwinglianum.*

Adjiciendum nunc est, quòd tribus, aut quatuor post mensibus accidit, ut nostri Francofordiæ intellexerunt. Coierunt Francofordiæ Imperatoria comitia: eò cum multis mandatis venerat nobilis vir Gaspar DE HU, à Gallicis (ut vocas) Ecclesiis novis missus, cum supplicibus etiam earum literis ad BALDUINUM scriptis, quas, cum voles, proferemus. Tu dolens, sinè tuo consilio, vel authoritate aliquid agi, relictâ tuâ Genevâ, properas Francofordiam, neque vocatus, neque missus, neque ullum etiam adferens mandatum; & iratus statim obturbas, quod Gaspar ille satagebat. Meministi, te propterea in cubiculo ipsius BALDUINI reum ab illo Gaspare graviter accusatum esse multarum fraudium, multiplicis πολυπραγμοσύνης *, invidiæ, ambitionis, nequitiae multiplicis. Meministi, illum tibi prædixisse, fore, ut statim atque in Gal-

* Sollicitudinis de multis negotiis, præsertim si nihil ad rem pertinent.

liam rediisset, te depingeret, ne bonos, credulosque Gallos diutius ignotus falleres: se suo sumptu eorum negotia curare; te miserorum pecuniâ emunctâ abuti ad ea perturbanda. Meministi te non sinè comminatione respondisse, faceret, quod vellet, te operam daturum, ut anteverteres. Itaque multi existimant, indicio tuo, tuâque operâ factum esse, ut Gaspar ille, statim atque reversus esset, necatus sit.

Hæc, & ejus generis plura nostri comites de te Francofordiæ audiebant abs Gallis ipsis. Germanos verò ubi conveniebant, audiebant multo atrociora: & imprimis cur, cum tu illic clam turbas excitares, duobus Gallis concionatoribus inter se commissis, quorum alterum, qui tibi in Galliâ collega deinde fuit, miserè vexabas, & abs tuis sive opinionibus, sive ceremoniis neutrum ad Germanicas accedere patereris, cœtus peregrinorum dissolutus sit. Nostri responderunt, te se eâ de re multa jam antea in Galliâ cognovisse ex libello, dissensionem illam delibante. Et nondum pudebit, te nobis imponere velle, quasi consentientes Germanos, & subscriptores haberes.

Fortasse dices, te, etsi cum Germaniæ concionatoribus minimè convenias; cum equitibus tamen optimè convenire. O præsidium, patrociniûmque potens, & magnum, & te dignum!

dignum! Nostri in illâ suâ profectiōe nullos equites convenerunt, ut scirent, quo modo cum illis tuis *συμμαχοις* * transigas. Sed quod in Galliâ jactare soles, tot etiam habere te Symmystas **, illud verò non esse hominis ingenui, & pudentis, facile intellexerunt, & intellexissent multò magis, si divertissent in Saxoniam, quam tamen abs tuo parente, & præfule frustra tentatam fuisse, fati, superque audierunt. Quid Saxonix Ministri sexcenti, cum ille unum Hamburgensem oppugnans, eorum judicia temerè appellâset, responderint, vix quisquam ignorare potest, qui libros eâ de re pervulgatos inspexerit. Mirabilis verò rei appellantis æquitas! Judices illos provocans, demulcet blandis appellationibus: Vocat Patres, Fratres, Symmystas, Viros honorandos, fidelissimos Christi Socios: Statim verò atque audit, eos aliter pronuntiâsse, quàm putabat; clamat esse Asinos, Nebulones, Pecudes, Gigantes, Diabolos. Cum autem & tu, conjunctis cum hoc Patre tuo clamoribus, ut illum Hamburgensem intemperantius proscidisti; sic & in eâdem Sacramentariâ Disputatione in alterum magni nominis Ministrum, Magdeburgensem dico, scurrilibus incurristi, ut per utriusque latus, Germanix Concionatores omnes, qui (ut loqueris)

---

* Belli Sociis.

** Socios Sacris initiatos.

queris) essent Lutherani, confoderes, magis, atque magis Orbi Terrarum exposuisti, quam pulchrè tibi cum iis conveniret. Ceterum illud verecundè fecisti, ut, cum Magdeburgensis ille tuus asininis, atque Cyclopicis, sarcophagicisque (sic enim loqueris) conviciis respondendo, qualis tu Angelus esses, indicasset, nescio quo pudore confusus obmuteris.

Saxoniae etiam Duces aliquando blandè appellare ausus est Magister tuus cum munere bene polito. Quid responsi acceperit, si supprimas, & dissimules, cautè facis. Sed eorum Edicta, & Proscriptiones non patiuntur nos ignorare, quid de vobis sentiant. Ut igitur Rhenus in Oceanum, Danubius in Pontum, sic Albis in Mare Balthicum, cum suo fluctu multas de vobis querelas vestrorum (ut videri vultis) Sociorum volvitque, vehitque, non ut aquis obrutæ sepeliantur, sed ut vocem longius mittant. Sed quia procul à Galliâ eæ scilicet vagantur, vos illum fremitum securè contemnitis.

Nostri Saxonicas illas Balthici litoris civitates, & ipsam imprimis Magdeburgam (cujus Ministros CALVINUS paulò iracundius vexavit, quàm ejus mœnia Cæsaris Exercitus antea concusserat) magnopere invisere cupiebant. Multa audiverant antea de Ecclesiasticâ Magdeburgensium Historiâ, quæ Genevæ minimè
bonâ

bonâ fide conversa in Linguam Gallicam esset, non sinè turpi crimine falsi, neque minus infideliter, quàm Commentarius Lutheri ad Galatas in illâ Officina veritatis, atque fidelitatis factus antea Gallicus fuit. Sed majores causæ suberant, cur cum Saxonibus illis nostri colloqui vellent: nam & meminerant CALVINUM, cùm in eos detonaret, ita scripsisse: *Animadverto in eorum Scriptis, verissimum esse, quod mihi Amicus quidam celebris doctrinæ, & facundia scripsit, mirabiliter in eo maritimo Tractu sapere quosdam homines, ut, si hodie vivat Sibylla Cumana, ad eos mittenda sit, quò sagire* discerent.* Sed quia satis superque ex eorum Libris, ecquid de vobis judicarent, intelligi potest, nostri longiùs non excurrerunt. Alioqui etiam in Danica, Gothica, Suecica Regna trajecissent. Quid enim? Idem CALVINUS scripsit, in iis spiritale Christi Regnum altero vindice suffultum esse: in iis esse Sacrarium Cælestis Philosophiæ. Non enim probabile est, eum hæc scripsisse, ut ex illorum Regum Argentifodinis aliquid emulgeret. Et tamen multa erant, cur multi crederent, eum neque ex animo, neque seridò ita locutum esse.

Major esset ratio, cur in Britanniam nostram navigare vellent, vobis tam amicam, ut etiamnum prædices Serenissimam ejus Regi-
nam,

---

* Aliquid acutè, & callidè præsentiscere.
CICERO.

nam, cujus scilicet præsidio domueris Galliam rebellantem. Sed aut valde fallimur; aut si Illius Serenitas nunc te constrictum teneret, curaret, pœnas ut turbarum dares, quas excitasti, utroque Regno ex serenissimâ tranquillitate in bellorum tumultus coniecto, ac veluti commisso. Certè quam vobis cum Angliâ bene conveniat in ceremoniis ecclesiasticis, dictum aliàs est. Vellemus nunc, ne dubitatio aliam suspicionem gignat, aliis narrares, cur illinc nuper discesserit Saulus tuus, relictâ suâ Ecclesiâ novâ; & quo nihilominus jure, quâ arte vos in illam Insulam plus juris vobis arrogastis (dico cognitionem Transmarinarum appellationum) quàm ulli unquam in Europâ Patriarchæ concessum fuisse contenditis. Sed Serenissima Scotiæ Regina vos magis novit, & in tumultu Ambrosiano, quantum audeatis, non sinè suo, & Regis, maritique sui, & suorum parentum periculo magis experta est, quàm ut illi os facile sublinere deinceps possitis. Denique utraque ejus insulæ Regina, cùm istinc eo missus est seditiosissimus vester libellus adversùs imperium, regnumque fœminarum, vix ignorare potest, quò tendatis prætextu religionis. Si eò nostri trajecissent, plura retulissent.

Sed secundo Rheno descenderunt Coloniâ, ubi cum alios quosdam doctissimos Viros, tum verò Georgium CASSANDRUM saluta-

lutârunt, hominem propè senem, morbis
 confectum, & in lectulo decumbentem; sed
 tam peritum rerum, atque Antiquitatum Ec-
 clesiasticarum, tamque sedatum religiosæ Mo-
 derationis Suaforem, ut non temerè vos ab
 illo vobis metuatis. Dices, Magistrum tuum
 scripsisse, eum nihil, nisi Lamiam * esse in
 sterquilinio sedentem. Bona verba, mi ho-
 mo: tales Lamiaë sunt, quæ vos terrefaciant.
 Neque verò vestra immanis rabies non esset
 nota satis, si vel in hoc solo viro vexando
 tantùm se se effudisset. Nempe quia Nero
 Ælium Lamiam innocentem crudeliter occi-
 dit, vos Neronianum vestrum stylum nobi-
 litare simili aliquo exemplo voluistis. Sed
 cogita: Quid nocuit Lamiarum cæde maden-
 ti? ut vetus, tibi que familiaris Poëta monet.

Tandem nostri pervenerunt Antwerpiam,
 ubi vulgarem quandam, & vestrâ scilicet Re-
 generatione dignam causam audierunt, cur
 non unum CASSANDRUM, sed omnes Belgas
 oderitis magis, quàm vicinos vestros, vul-
 gus; & simul cognoverunt, quibus tandem
 insidiis, atque artibus efficere velitis, ut illi
 se vestræ Fidei credant, neque suas modò
 animas,

---

* Lamiaë ab antiquis putabantur mulieres esse,
 sive veriùs Dæmonum quædam Phantasma-
 ta, quæ formosarum mulierum specie assum-
 ptâ, pueros pariter, & juvenes blanditiis
 allectos vorare credebantur.

animas, sed & fortunas. Ergo, Fidei scilicet tuæ Confessionem etiam Flandricâ linguâ conscriptam; & Apostolos vestræ Conjuratio- nis ad illam Gentem subinde istinc emitti, narrabant: neque non quosdam, quos infatuâstis, lactare, atque inescarè potuistis; nam & ingeniosos Negotiatores, & subtiles Aeruscatores * esse vos ajunt. Sed non omnes illic esse Midas audiebamus. Soletis, eorum simplicitatem irridendo dicere; omnes esse Batavos: sed erratis; acutiùs plerique vident, quàm vobis expediat. Illic ergo nostri audierunt vestræ in multos eorum ingratae impietatis indigna exempla. Ipsum, ipsum Erasmus paulò antè, quàm istuc migrares, BEZA, prædicabas, talem, tantùmque virum, ut fuit, fuisse, ut nec ipsa terra totum capere posset: denique nihil fuisse, nec futurum doctius. Statim verò, atque istic initiatus es, passim clamas, fuisse illum impium, & indoctum, quia Batavus erat. Ceterùm bene habet: quod de eo ipso tibi respondeamus, imprudens olim nobis dictâsti:

*Latra, Philæne, quamdiu, & quantum voles:
Hunc scire constat plura, quàm tu nescias.*

Ut non modò literatos, de vobis, literisque etiam præclare olim meritos homines ejus
Gentis

---

* Aeruscator dicitur, qui malis artibus æs, id est, pecuniam corradit undique; quales sunt Mimi, præstigiatores.

Gentis, sed & Nobiles, quos istinc evocâstis, ut exurgeretis, viros, Meccœnates vestros, tandem indignè à vobis exceptos esse liqueret, allegabant Dominum FALESIIUM, Burgundici Sanguinis Principem, & quibus eum modis Magister tuus lactâset, narrabant: vestris principio scriptis Dedicacionibus celebratum fuisse, ut decus, & præsidium Ecclesiæ vestræ. Tandem, cum, vobis obsequendo, & Zonam perdidit, & rem, sensit, sed serò, quàm boni, & fideles Fratres essetis. Quid verò tuus Parens? Nequidem eum, domi suæ decumbentem, quiescere passus est: imò verò etiam sepulto insultavit, & mortuo maledixit. Atque hæc non postrema causa est, propter quam primùm BALDUINO succensuistis, qui hæc tam indigna cum videret Argentinæ, laudare non poterat. Quid verò non faceretur, cum etiam VALERANDUM POLLANUM, ejusdem Gentis hominem doctum, industrium, FALESII domo multò antea vestris insidiis ejectum, tandem, quamvis & Minister esset vestri Ordinis, & multis annis vestris commodis in Angliâ, & Germaniâ serviisset, tamen incredibilem vestrâ prodicione, atque nefandâ collusionem circumventum ita vexastis, ut non priùs, quàm Francofurdia mortuum esse audieritis, arcanum odium vestrum exsaturatum sit.

Recitabant præterea nostri, quod audierant, ecquam gratiam referatis EUSTATHIO QUERCETANO, Philosopho gravissimo, & Medico

dico doctissimo, qui POLLADUM ad vos ex Belgicâ miserat: qui antea apud GRYNÆUM propè Præceptor fuerat tui Magistri: qui denique tibi in Schola Lausanensi Collega fuit. Nempe, quia jam olim vos in Belgicâ depinxerat, talem Censorem, atque Catonem jam pridem oderatis: sed, reconciliatis hostibus non esse fidendum, parùm ille postea cogitavit; tu verò, ut sentiret, effecisti, sed tam infidiosè, atque perfidiosè, ut vulnus, quod clàm infixisti, cùm curare non possit, confiteri pudeat. Ceterùm veterem ejus Amicum, & (ut tuo verbo utar) contrerraneum PETRUM ALEXANDRUM, tam magni nominis Concionatorem, tam vobis postremò addictum, posteaquàm miserum infatuâstis, & ejus linguâ, & lateribus, & gutture diu abusi estis, quâ mercede jam senem remunerâstis? Cur tu, BEZA, eum persequeris, singularis causa erat: nam Argentinæ propter adulterium excommunicârat Sodalem tuum, HOTOMANNUM. Sed cur CALVINUS sibi non esse satisfactum putavit, donec in Angliâ vexatum à vestro Saulo, mortuum esse audivit? Et miramur, si Zebedæum, quem eadem Terra procreavit, vester autem Lacus plusquam viginti annis Ministrum habuit, tandem miserum egere triumphes, & exultans nunc scribas? Nunquam finem fecerimus, si omnia, quæ ex omnibus Regionibus relata ad nos sunt, de vobis seiscitantes, referre nunc

nunc velimus. Ergo abrumpamus Narrationem.

Habes, Theodore, quæ ut audires, à nobis impetrâsti, dum imperiosè BALDUINUM sollicitas, tibi ut rationem reddat suæ ad Tridentinam Synodum profectiois, atque reditûs. Habes & Historiam, quam expetebas, sed qualem fortasse non exspectabas, itinerariî nostri. Habes fructum nostræ peregrinationis: fructum dico, quem percipere potuimus in cognoscendis apud exterarum Gentes vestris Trophæis, apud quas esse vos propè Semideos jactatis in Galliâ: quia scilicet hanc tam pecudem esse existimatis, ut & nihil sciat rerum exterarum, & quidquid fingitis, statim credat. Si in tumultuariâ Narratione nostrâ fortè per errorem peccavimus, aut interdum Relatio minùs vera esset, quam tamen putamus esse verissimam; tuum erit redarguere, non tamen solo (ut soles) verbo, aut sibilo, sed certo, liquidoque testimonio.

Equidem scio, & fateor, te, quæ ad te, tuosque pertinent, scire optimè, & narrare eleganter posse, si verum dicere etiam tam velles, quàm posses. Nos, quia minùs curiosi sumus, præsertim his in rebus, quas non magnopere scire laboramus, vix centesimam partem Actorum tuorum tenemus: & eorum, quæ scimus, ne decimam quidem partem (adedò infantes sumus) satis

eloqui possemus: nam & eorum quoque maxima copia deest.

Nusquam in totâ nostrâ peregrinatione pedem ponere potuimus, quin occurreret cum præclarâ famâ tuorum Actorum, aliquod eorum vestigium; imò verò magnus, latúsque campus, quem in tantâ præsertim festinatione perlustrare, vel nunc recordatione complecti minimè potuimus. Sed (ut dixi) tuum est, nos hoc labore sublevare: præstes modò bonâ fide, quod potes, neque ullo affectu abs veri studio abduci te (quod minimè tamen speramus) patiaris. Multa SLEIDANUS nescivit, præsertim de rebus Gallicis, Mysteriisque vestris: & quæ post ejus mortem acciderunt, majus volumen requirunt. Sed cum tu hanc Historiam describere institues, iterum tibi prædicimus, ut scribas aliter, quàm soles, hoc est, ut verè rem totam, & integram, & optimâ fide describas, ne alius vel Paralipomena * supplere, vel mendacia expungere cogatur.

Nos ut ad rem propositam revertamur: certè jam nihil est, quod domum reversi magis admiremur, quàm vos, illa, quæ dixi, omnia nunc dissimulantes, in unum BALDUINUM, qui vos jam pridem missos fecit, tela
vestra

---

* Ea, quæ præmittuntur, seu silentio prætereuntur.

vestra certatim dirigere: quem si non diligitis; at certè cur eum unum tam valde oderitis, nulla probabilis causa est. Nam, quas-cunque tandem hujus tam rabidi odii causas fingatis, aut prætexas, tamen non nisi duas verè potestis obtendere. Prior est, quòd jam indè ab initio vestræ Ambrosianæ Conjuratio-nis, non potuit non damnare tam impia (libè-rè dicendum est) consilia; & JESAIAM Pro-phetam potiùs audivit, qui pronunciat, ho-minum verè piorum, atque Religiosorum esse, obturare aures suas, ne audiant sangui-nes*. Altera causa est, quòd non modò mi-ratus est, vos cum tam sanguinariis Consiliis moliri, quam jaëtabatis, Ecclesiæ Reforma-tionem; sed & doluit, eo prætectu velle vos tanquam unâ liturâ delere universam non mo-dò formam, sed & memoriam veteris Eccle-siæ, eamque totam, uno tanquam chasmate** absorptam, ignominiosè sepelire, ut soli emi-neatis.

Possent, scio, hæc dici verbis lenioribus: sed si ingenuè, & apertè loquendum est, sim-pliciter dicimus, quod res postulat. Cete-rùm cum tam multi, toto orbe viri præstan-tes, in eo, quod dixi, cum BALDUINO sen-tiant, à vobis dissentiant, hoc est, abhorreant abs vestrà intemperie (dico omnes, quot-

K 3

quot

* C. 33. v. 15.

** Hiatus.

quot usquam boni, & intelligentes sunt) mirum videri posset, cur in eum potissimum unum irruatis, nisi si manifesta esset tacita quaedam impulsio, quæ vos agit præcipites, ut ab eo tandem aliquando, qui vos propius novit, quod meriti jam pridem estis, audiatis.

Ergo cum in eo vexando vos neque fatigari, neque satiari potestis, etiam eo tacente, cordati homines satis intelligunt, ecquæ vos rabies impellat: in istoque vestro furore magis, atque magis agnoscunt justum quoddam Dei iudicium, qui in vobis veluti excæcandis, atque indurandis suam ultionem exerit. Quid enim? Dicendum sapius est, quod est verum, & mirabile. Unum, aliis in Galliâ præteritis, BALDUINUM exagitare nondum desinitis. Atqui is unus erat, quem minimè omnium impetere, cuive maximè omnium parcere debetis, sive, quod honestum, sive, quod justum, sive, quod utile vobis sit, consideretis. Ille Juris-Consultus est, non rivalis vester. Contentus est suâ vocatione, atque professione, quæ vobis nihil detrahit. Non tractat ea, in quibus regnare soli vultis. Vita ejus privata, casta, quieta, modesta, officiosa vos offendere non potest, si viri boni estis. Si quis est, qui domi suæ ita vivat, ut profit, quibus potest; noceat nemini; ac ne nunc quidem desinat bene mereri etiam de ingratissimis quibusdam Bezanis: siquis est, qui jam indè

à pueritiâ deploret corruptelas depravatæ Religionis, maculâsque Ecclesiæ deformatæ: si quis est, qui jam indè à primis annis legitimam Reformationem desideret, & ad eam conferat, quod potest: si quis est, qui nihil unquam quidquam delibaverit de Ecclesiæ spoliis, neque de iis, quæ Idolothyta appellatis: si quis est, qui in suâ mediocritate ita se se continuerit, ut integrâ, ingenuâque libertate Conscientiam bonam retinuerit, nulli partium intemperantiæ addictus: si quis etiam, qui etiamnum sequatur Vitæ studiosæ, tranquillæ, innoxie genus, quod ne vos quidem acutissimi, atque morosissimi Momi meritò, & jure reprehendere possitis: Hunc certè in numero eorum esse, qui ita vivunt, etiamsi disrumpamini, inficiari non potestis. Denique si quis est, qui omnem occasionem suâ amicè dimittendi vobis dederit, nullam rabiosè persequendi, is certè unus est.

Quid igitur tandem vobis vultis, dum in eum unum tamdiu debachamini? Annon justo Dei Judicio præcipites ruitis in vestrum exitium, dum in illum incurritis, qui vos & novit, & detegere potest, ut, quales fitis, tales etiam habeamini? Si saperetis, hunc unum potiùs refugere, vel etiam, si vos prior provocasset, dissimulatione quâdam placare debuissetis. Sed si fatale hoc malum est, quod vobis accersitis, nulla vos sanare posset admonitio

nitio nostra. Ergo, quod vobis intrivistis, exedite. Tantum certè abest, ut ille vitam suam totam, & minima etiam quæque ejus momenta reteggi recuset, nihil ut optet magis, si modò tam verè id fiat, quàm tu id falsò facere voluisti: scit enim, si vera narratio sit, sibi aliam non fore necessariam defensionem.

Itaque simplicissimam commemorationem opponemus fucatae tuæ fabellæ; si priùs Lectores fuerimus obtestati, nobis ut veniam dent, si hâc ratione coacti, multa exilia, levia, & propè puerilia exponamus, quæ fortaſſe alioqui digna non essent, quæ in Publicum proferrentur. Nollemus abuti patientiâ Auditorum: sed quæ nos necessitas adigat ad hanc narrationem, ipsi etiam vident. Cùm autem tu, ne non omnia poëticè ageres, etiam hysteron proteron volueris esse tuæ Fabulæ ornamentum, fecisti multa permiscendo, ut nos in ordine observando non nihil laboraremus.

Sed bene habet, quòd ejus temporis meministi, quo primùm narras vidiſſe te Lutetiæ BALDUINUM, is licèt te non videret. Fuit is annus MDXLVI.: quo anno illic quid ageres, potes, cùm voles, recordari: BALDUINUS certè longè aliud agebat, hoc est, operam dabat edendis in Juris Institutiones Commentariis

mentariis * quorum etsi tantum Exscriptor
fuiſſet, tamen dabat ſuorum ſtudiorum ſpe-
cimen, quod tibi pudorem incurrere debebat:
neque non, cum Præfationem forte delibaſſes,
diceris exclamâſſe, quàm diſſimilia tunc eſſent
ſtudia tua!

Eodem tempore BALDUINUS, rerum ſua-
rum oblitus ſuo etiam ſumptu procurabat
negotia Gallatii, Sauli nunc tui: quem ſi
nunc teſtem tibi opponam, ecquò te vertes?
Nam etſi tu illi poſtea factus Collega ſis, ta-
men nondum (credo) tam eum tua conſuetu-
do depravavit; ſed neque tam eum ingratum
eſſe exiſtimamus, quin etiamnum agnoſcat,
quantum BALDUINO debeat: ac ſi fortè inſicia-
retur, tot ejus Epistoſas, iſtinc miſſas, edere
poſſemus, ut, aliis aut ſyngraphis, aut chi-
rographis opus non eſſe, omnes eſſe dictu-
ros, minimè dubitemus.

Eſt autem in eâ Familiâ natus BALDUINUS,
ut, patrimonio etiam ſuo ſpoliatus, egere
non poſſet: ne mireris, tantum illi ſuperfuiſ-
ſe, quòd ipſius GALLADII Parentibus, cum
quibus vivebat, rem illius iſtic minimè abun-
dantis curaturus, tantum perſolveret.

K 5

Nunc

---

* Commentarii in Libros IV. Institutionum pri-
mum Parisiis 1546. editi, dein ſæpe alias
recuſi.

Nunc quid tu, ejus temporis mentionem faciens? Memini (inquis) illum aliquando in illâ partim otiosissimorum, partim in aliis fallendis occupatissimorum hominum turbâ (hac enim honestâ Periphrafi describis Curiam Palatinam) contractis manibus, prandia, & cœnas odorari &c. Tuâsne maleolentes, sive Sardana palicas sive Heliogabalicas cœnas, impure Ganeo: tuâne prandia, ince ste convivator, ex Sacrilegiis quidem condita, sed tetrâ Stupris conspurcata, quisquam vir honestus odorari poterat? Quisquâmne, flagitiosissime Leno, vel limen tuum adire, quin nares contraheret, & oculos averteret, cùm in eo fœtidum Lupanar, quod nocturnas tuas comestiones exhalabat, statim sentiret? Quisquâmne tuam tenebricosam popinam ingredi voluisset, qui tibi similis non esset? Quisquâmne ejus vel nidorem, vel odorem ferre potuisset? Age, non possumus, cùm tecum loquimur, & casto semper uti sermone, & castis aliorum auribus, & pudori semper parcere: tu enim etiam ab invitis extorques aliquod tuum verbum, quod audias.

Ignoscant honesti Viri semel nostræ, for-
tasse minùs honestæ orationi, quâ nunc ute-
mur coacti. Cùm tu, O temulente Satyre,
cum tuâ Pallade discumbebas, ecquibus ser-
monibus Platonicas Cœnas tuas condiebas, ut
se beatum existimare debuerit BALDUINUS, si
cum

cum Umbris * sedere ibi posset, odoraturus
tales delicias, tale Nectar; talem Ambrosiam!
Ex multis unum, in quo cantillando, in me-
diis epulis complexus tuam Deam, fertisque
coronatus maximè tibi placuisti, dicam tibi:
Illam Corculum tuum, illa te mentulam suam
(amabò) vocitabat. Tum verò amens ex-
clamabas:

*O docto bene fœminam cerebro
Nam si dicere, Corculum, solentus,
Cur non dicere, Mentulam, licebit?*

Si hæc mens tua fuit, quam istuc tecum ab-
stulisti: si hæc fuit suavis, doctaque demen-
tia, quâ tuos Convivas exhilarabas: si hæc
bellaria, quibus tuam concludebas comessa-
tionem, an ullum Platonis Symposium tuo
preferendum fuit? O Religiosum Convivium!
O ἀγάπην **! O Cœnam eruditam, quam
BALDUINUS & subrusticus, & talis elegantiae
imperitus, & talium Mysteriorum ignarus,
atque etiam ab iis natura abhorrens appeteret!

Quid multis opus est? Nihil erat magis
vulgatum, quàm eo tempore esse Luteriæ
quendam novum Theodorum ἀθεον ***; qui
au-

---

* Umbra etiam olim dicebatur, qui veniret ad
Convivium non vocatus: nam sic vocatum
sequebatur, veluti umbra corpus.

** O Convivium Amoris!

*** Atheum.

audiens quendam adolescentem BALDUINUM nescio quid de Religione cogitare, & eo nomine à CALVINO literas accipere, suaviter utrumque irrideret: hunc, ut fatuum & ineptum puerum; illum, ut insignem Impostorem, *Kaì εἰρωνα* *. Sed alioqui BALDUINUS non putat sibi te visum esse, aut se de te unquam somniâsse eo tempore. Prælegebat tunc fortasse publicè, maximo Auditorum concursu, Leges Publicorum Judiciorum. Quo die interpretatus est Legem Juliam de Adulteriis, sub finem Prælectionis questus est de temporum corruptione, quibus ea Lex impunè irridebatur, & querimoniam suam fortè conclusit hoc veteri Epiphonemate: ubi nunc Lex Julia dormis? Postea audivit, quendam Poëtam Prothonotarium, qui stabat in Auditorii vestibulo, tali voce offensum vehementer fuisse. Sed meritò ignoveris BALDUINO, Theodore. Neque de te ille cogitaverat, neque te de facie noverat. At (inquis nunc, & scribis) BALDUINUS sanè mihi jam tum displicebat. Credo equidem: quis enim tibi placere potuisset, qui tibi esset dissimilis? Sed tu multò etiam magis jam tum illi displicebas.

Ergo ut fugeret talium hominum consuetudinem, & quæreret meliorem aliquam societatem

---

* Et simulatè loquentem.

cietatem Religioforum, optimo animo migrat
 Genevam, quæ tum propé erat deserta. Pau-
 cis mensibus vixit cum Calvino, & ita vixit,
 ut ne ipsa quidem Malevolentia negare aufit,
 amicissimè, atque honestissimè vixisse, inte-
 rea dum tu Lutetiæ bachabaris. Verùm etsi
 Geneva tunc nondum erat, quod fuit, postea-
 quam eò migrasti; tamen statim BALDUINUS
 sensit, illic non esse, quod quærebat. Placi-
 dè itaque se subduxit, ac, ne Hospitem of-
 fenderet, prætexit honestam, verámque cau-
 sam Fratris, qui Lugduni graviter decumbe-
 bat, invisendi. Tu illic eum, tanquam *Gry-
 phii* mancipium, versasse prælum significas.
 Sed bene habet: existant quædam ejus Scripta
 tunc excusa, Annotationes dico ad Novellas
 Justiniani, & ad *Ædilitium Edictum* * ex qui-
 bus impudentia tua refelli, etiam nobis tacen-
 tibus, possit.

Certè tam habitus jam tunc fuit pro *Juris-
 Consulto* minimè vulgari, ut non solùm *Gra-
 tianopolitani* talem *Professorem* requirerent
 (tametsi, quia istic vixerat, existimationem
 suam minuisset) sed & *Bituriges* eum accer-
 serent, ut *Duareno*, qui tunc abdicârat, suc-
 cederet. Accessit liberalis favor, & amplissi-
 ma

---

* Breves Commentarii in præcipuas Justiniani
 Imperat. Novellas, sive Authenticas, & ad
Ædilitium Edictum prodierunt Lugduni an-
 no 1548.

ma voluntas ipsius Biturigum Ducis. MARGARITHÆ VALESIAE NAVARRÆ, Heroïnæ optimæ, maximæque: cujus nomen quoties auditis (quod infamare Magister tuus suo de libertinis libello famoso conatus est) metuere debetis, ne Filia, & Hæres, cujus bonitate abutimini, aliquando maternæ injuriæ vindex sit. MARGARITHAM illam salutaverat BALDUINUS eo ipso die, quo Filia nubebat ANTONIO, BORBONIO, DUCI VINDOCINENSI, atque huic etiam ab illâ jam tum fuit commendatus. Quod obiter dicimus, quia impudenter mentiris, ne duodecim quidem post annis notum huic DUCI, ac PRINCIPI fuisse, quem NAVARRENUM appellas, an ille natus esset. Sic itaque in Doctissimum Collegium Juris Antecessorum cooptatus, sex aut septem annis illic docuit Jus Civile, & ita docuit, ut nostro præconio non egeat: simulque ita vixit, ut privatim non minùs exemplo bono, quàm publicè doctrinâ sanâ prodesset studiosis: neque tamen veterem cum iis, quos Genevæ reliquerat, amicitiam violaret. Exprobrare beneficia, quæ tunc iis etiam ingratis contulit, posset: verùm exprobrare nondum didicit.

At (inquis) in urbe Biturigum interfuit Missæ nostræ. Si ita sit, magnum profecto crimen, quod, te quidem missante, Idololatriæ etiam accusari possit. Nunquam ille antea

rea audierat, te Biturigibus fuisse sacrificum: illic licet in adolescentia fuisse te, quod postea Aureliae, & deinde Lutetiae fuisti, hoc est, eruditum GANEONEM, saepe audierit. Sed neque cum illic Missam (ut ais) vestram caneres, te agnoscere potuit, cum eo tempore Genevae longe aliud agere te audiret: & verò oportet, valde reclusus, & subtilis explorator ad Biturigum Altare accesseris, qui tunc à nemine sis agnitus.

Illud verè dicere possum, BALDUINUM in eâ urbe saepe, vestro nomine, in periculum venisse, dum vobis amior esse credebatur, & erat fortasse, quam esse debebat. Neque certè aliud habebant illi, quos laudas, inimici, quod huic odiosè objectarent: tametsi, quod de inimicis, atque adeò (ut ais) inimicissimis, BARONE, & DUARENO fingis, rursus convincit, te esse hominem deploratae partim impudentiae, partim infaniae. Cum BARONE conjunctissimus, quamdiu is deinde vixit, hoc est, triennium docuit totum Jus Civile BALDUNUS. Si dignaris legere Epistolam, praefixam operibus BARONIS, hic editis, intelliges, quàm importuna sit in hoc genee maledicentia tua. MORTUO BARONE, Author fuit, ut DUARENUS revocaretur; atque ut illi redeunti ultrò concessit priorem, in quo consistere poterat, locum: sic habuit toto quadriennio sine ullâ ullius simultatis significatione bonum Collegam.

Quid,

Quid, posteaquam discessisset, DUARENO, à quibusdam vestrae factionis Nebulonibus incitato, exciderit; & cujus contentionis ea res causa fuerit, paulò post suo loco, & tempore dicam: & in eâ ipsâ vestram malam (ut ille ait) malitiam patefaciam.

Sed illud nunc dicendum est, quod negare non poteris: cum BALDUINO sponte abdicante, successorem ille cooptaret Doctissimum Juris-Consultum Jacobum CUJACIUM, ea publicè dixit de decessore (quo tempore non potest suspectum fuisse testimonium) & corrigere volens, quod errore priùs factum erat, tam præclarum sui de BALDUINO absente iudicii testimonium edidit, nihil ut à nobis dici possit aut amplius, aut majus. Neque verò dubito, quin, si nunc ille viveret, BALDUINUM tam complecteretur à vobis nunc vexatum, quàm ab eo vestrarum partium suspecto fuit interdum abalienatus: & quod moriens de *vestra Sectâ* seriò dixit, vivens nunc magis, atque magis confirmaret, & conjunctis cum BALDUINO viribus, efficeret, ut sentiretis, Juris-Consultos non esse ab istis Ministellis laessendos.

Miror autem, quid tibi in mentem venerit, ut enumerans Collegas BALDUINI, quibus ille, ut ais, fuit intolerabilis, non modò duos alios BARONI, & DUARENO adjunxisti, indignos, qui nominentur, & quos nunquam
habuit

habuit BALDUINUS Collegas; sed & ipsum CUIACIUM. Hic certè, ut dixi, BALDUINO in eâ scholâ successit; Collega nunquam fuit; imò alter alterum nunquam vidit. Per literas aliquando collocuti sunt, sed tam amicè, ut nihil magis. Imò CUIACIUS BALDUINUM rogavit, in illud suum Collegium ut rediret. Si nobis non credis, CUIACIUM interrogato. Non dubitamus, quin pro suâ fide, & integritate dicturus etiam plura sit, quàm nunc dicamus: neque non vos illi doctissimo Juris Antistiti, ut aliis in rebus fecistis, sic hâc in contentione facitis injuriam intolerabilem. Sed ita soletis magnorum Juris-Consultorum nomina celebrare.

Ceterùm ut, quidquid de Bituringensi Professione, & vitâ cavillaris, paucioribus testibus, sed magnis, & quos revereri cogeris, refellam; en duos tibi cito viros amplissimos, Michaëlem HOSPITALIUM, *Cancellarium*, & Fr. LAUBESPINIUM, Præsidem, utrumque eo tempore & Academiæ Curatorem, & BALDUINI Judicem non minùs, quàm Patronum.

Cùm jam septem annis in eâ scholâ BALDUINUS magnâ cum laude fecisset officium suum, tandem, qui fuit annus MDLV. dare se cœpit quibusdam, eum in Germaniam ad excitanda purioris jurisprudentiæ studia vocantibus: Nam, & nescio quomodo, de vestris, qui modò Genevæ non habitarent, judicabat

dicabat etiamnum, ac sperabat, quod optabat. Si tam astutus, quàm eum esse fingis, fuisset; vel non nisi sua commoda, ut mentiris, esset secutus, pedem non movisset: sed fatali quodam impetu trahebatur. Neque tamen tam aberrare rursus voluit, ut istuc transiret: quod vos eum facere noluisse, indignè tulistis, (magna enim erat hæc scilicet injuria) sed ipse, cur à recto itinere diverteret, nullam esse causam vidit. Comitem, & (ut loqueris) Affectam habuit BOUGUINUM, nunc vestrum Doctorem Theologiæ: eum non recusamus testem totius profectiois.

Ergo BALDUINUS nullo neque dispendio, neque periculo, neque labore retardari potuit, quin Germaniam inviseret. Cùm autem rectâ iturus esset Tubingam, ut erat invitatus: tamen in medio itinere intelligens, MOLINÆUM eò redire velle, neque volens huic obstare, divertit Argentoratum: cùmque ibi quiesceret, rogatur, ut Juris Civilis scholam, quæ jam toto biennio jacuerat, excitaret. Ne ad ejus quidem fundamenta jacienda demittere se recusavit. Sed cùm hoc agit non finè bono successu, nescio quo errore, duo commisit, istuc respectans, quorum & paulò post eum pœnituit, & pœnitebit semper. Primum enim amicissimas de studiis bonis litteras ad te dedit. Nam etsi te Lutetiæ talem fuisse audiisset, ut sibi tecum nihil negotii esse optaret; tamen
homo

homo ineptus existimabat, te postea Genevæ, aut Lausanæ ita regeneratum, ita reformatum esse, ut tanquam alium compellare posset, oblitus veteris versiculi: Cœlum, non animum &c., & nescio quomodo illud somnians: Saul inter Prophetas. Tu nunc BALDUINO tales literas objectas. Rectè facis: sunt enim te indignæ: nam etsi is minùs jam meminerit, quid ad te tunc scripserit; tamen suspicatur honestiùs, ac liberaliùs scriptas fuisse, quàm merebaris. Et verò fecisti, ut hoc statim intelligeret, cùm nullum responsum reddidisti pro singulari tuâ civilitate, comitate, humanitate: quam superbiam, & barbariem tuam ipse Petrus Martyr tantò magis detestabatur, quod Author fuisset, ut ad te scriberetur, & in ejus domo scripta epistola fuisset.

Alterum BALDUINI ex non dissimili errore peccatum fuit, quòd HOTTOMANNI tui, Lausanæ languentis, & in cædendis, quos in tuo Ludo Grammaticam docebat, pueris fatigari, & ex eo carcere liberari miserè cupientis, ut, commendatione BALDUINI ad aliquam Juris Professionem rediret, literis temerè crediderit. Literas, si vis, & licet, edemus. Noverat eum Lutetiæ suæ, & literarum imprimis studiosum: dum meliorem effici optaret, Lacum Lemanicum ut invisat, Author fuit eo & tempore, & errore, quo & ipse ad eum est profectus. Sed prodidit, perdidit in-

genium bonæ spei, qui Author fuit, ut eò iret, ubi in tuam disciplinam ille tandem incidit. Docuisti enim tu eum non Evangelium, sed tuam Rhetoricam : nè quid gravius dicatur. Id ignorans BALDUINUS, novum Hospitem, qui Argentinam venerat, propter veterem amicitiam amicissimè excipit sed viperam se se in sinu fovere mox sensit. Nam bonus ille Hospes, oblitus veteris ingenuitatis, & fidei, & tuæ novæ Catecheseos memor, quid non, ut amicum clam, & perfidiosè pessundet, agit, & tentat? Singulari quâdam fraude, & ingeniosâ calumniâ (est enim mirus hic Artifex seminandarum litium) elicuerat abs DUARENO adversus quendam BALDUINUM (sic enim tunc res tegebatur) infauftam quandam declamationem, sibi etiam, honoris scilicet causâ, inscriptam. Eam totâ urbe disseminat, hoc tamen unum cavens sedulò, nè BALDUINUS, qui primus id rescire debebat, resciret. Tandem tamen abs STURMIO coactus est hic HOTOMANNUS se se deferre etiam BALDUINO, ut ab eo audiret, quod merebatur. Dejerat per omnia sacra, se se execrari, quod expresserat. Profitetur, se se cubitalibus literis, & sesquipedalibus verbis (sic enim declamator Hyperbolicus loquebatur) detestari velle factum illud. Interea non desinit suû similis esse. Tenentur etiamnum ejus litteræ, quæ testantur, eum ex tuo Ludo, & consuetudine nihil in Germa-

maniam attulisse, nisi nequitiam Bezanam.
Proferentur, cùm voles.

Sed ut id nunc tantùm agamus, quod
quæritur, & testimonio, quod tu repudiare
non ausis, explicetur, & multa alia prætere-
antur; solùm adscribam principium Sturmianæ
ad eum ipsum tuum Fraterculum Expostulatio-
nis. Nam STURMIUM etiamnum ais esse tuum,
& fide dignum esse profiteris. Graviora sunt
ejus Expostulationis reliqua, quæ aliàs profe-
rentur, cùm erit necesse. Posteaquam ille ex-
posuit, quâ arte cum literis CALVINI, quâ
dissimulatione, quâ calliditate, quâ insinuatio-
ne bonus ille tuus Frater irrepsit, ut Argen-
tineses falleret; ut civis fieret, & aliquem in
privatâ scholâ humilem locum cum nescio quâ
stipe impetraret, sic scribit ad eum.

STURMIUS HOTOMANNO

 Cum tua tibi Professio non videretur sa-
 tis honorifica, & Doctor Balduinus
 antefervetur propter Professionem Ju-
 ris; à Balduino Doctore impetrasti, ut pro ipso
 aliquando doceres. Non invitus ille id tibi con-
 cessit, neque quidquam minus metuebat, quam ut
 tu illius insidiaveris aliquando vel fortunæ, vel
 existimationi. Sed tu subito & Duarenum con-
 tra eum concitasti; & Balduinum apud me accu-
 sasti, & non apertâ, sed occultâ criminatione;
 cum diceves, ut mihi ab eo caverem; nihil ei clau-
 sum esse; observare omnes Tabellarios: Adversa-
 rium eum esse Doctori Duareno, doctissimo Viro,
 & Religionis nostræ Studiosissimo; inimicum verò
 esse Calvinii. Hâc tu accusatione effecisti, ut ego
 alienarer à Balduino, & propter me alii etiam
 ab illius abstinerent familiaritate; usque aded ut
 Balduinus Heidelbergæ, quàm nobiscum esse ma-
 luerit, & ibi à PRINCIPE, & scholâ stipen-
 dium acceperit. Atque hîc etiam, quid veri in
 alterâ parte fuerit, facile apparet. Falsum enim
 erat, quod de Duareno dicebas: nam moriturus
 contra Religionem nostram, pro PONTIFICIA
 est testificatus. Balduinus innocens omnino; nisi
 abs te in tenebris accusatus esset, comparatis per
 te literis accusatricibus, sparsis etiam per te cri-
 minibus: quibus calumniis bono PRINCIPË
 abute-

abutereris contra Innocentes. Sed suo tempore omnia revelabuntur, quæ nunc sunt abscondita. Sed tamen ne tunc quidem observabam tuas insinuationes, & tuorum consiliorum exitus, & postquam Balduinus à nobis Heidelbergam discessit, & antequam discessit. Cum constaret autem, eum discessurum, in illius postulasti locum succedere; & per me illud procurabas, & ego impetravi, tacite non nullis improbantibus, qui tuam simulatam simplicitatem observabant diligentius. Impetrasti tamen; & quâ methodo antè aliquando apud me usus eras, eadem etiam eo tempore utebaris: & dicebas, turpe esse, in Balduini locum succedere laborum, & non stipendii &c.

Hæc ab ipso, ipso STURMIO vestro, scripta, & evulgata esse, cum scias, & scias quoque esse verissima, & ab omnibus legi eadem fide, non ignores; nunc quo ore declamas, quâ manu scribis, ab hoc HOTOMANNO Argentinae BALDUINUM convictum esse sceleris? Rectè tamen addis, nescio cuius: Sciebas enim, nullum fuisse: Sciebas verò, cuius ipse HOTOMANNUS convictus, dam natusque sit. Neque enim verò tua impudentia contenta est hæc unâ sceleratâ calumniâ. Passim etiam scribis, BALDUINUM modò Argentinâ esse ejectum; modo ab Argentinæ sibus aufugisse. Velles enim persuadere, eum illinc discessisse, ut tu ex Galliâ, vel etiam ex tuâ Lausanâ. Sed nihil agis, ô bone! BALDUINUS cum Argentinæ, inter peregrinos, qui-

bus clàm leges dabatis, eas per vos excitatas esse turbas, quæ illic deinde perpetuæ fuerunt, & Vestros illic esse, quales sunt istic, intelligeret, lubenter audivit evocari se ab Optimo Principe FRIDERICO SENIORE PALATINO ad Heidelbergensem Academiam, hoc est, ad Juris Scholam celebriorem, & vitam tranquilliorē: Ut simul tuo illi fraterculo, jam pridem hianti, & famelico ultrò cederet, quod miser Candidatus tot jam mensibus anhelans, frustra ambierat. Extant literæ PALATINI ELECTORIS ad Senatum Argentinensem, honorificâ rogatione BALDUINUM requirentis: Extant & ejus Senatûs ad PALATINUM, honestissimè dimittentis BALDUINUM cum præclaro elogio; quid igitur laboras, ut aliud persuadeas?

Te te, tamen si frustra id faciam, Theodore, per tuam, si minùs ingeneratam, at certè regeneratam ingenuitatem obtestor, si qua in te conscientia, si qua frons est, quâ vel conscientia, vel fronte agis, ut agis? Nam neque hic locus est, in quo dicas, Poëtis mentiri licere, quibus quidlibet audendi potestas data sit. De totâ BALDUINI vitâ, & professione Argentinensi, quæ unius fortè anni fuit, cum non modò res ipsa, & Civitas tota præclarè testificetur, sed & Clarissimi Auditores totâ Europâ sparsi (è quibus nunc unum, honoris causâ, nominabo PRINCIPEM NASSOVIVM, qui
nuper

nuper BALDUINUM in Belgicâ tam est amicè complexus) quid, BEZA, tua misera invidia & se, & te frustra torquet, ut illius temporis laudem, gloriâque imminuat, & Solis luminibus officiat?

Et verò sentiens, aliud, quod latrando arrodas, alibi quærendum esse, BALDUINUM, vos fugientem, Heidelbergam usque persequeris. Sed investiga curiosè singula; quid tandem proficies? In illâ Germaniæ Academiâ Palatinâ BALDUINUS Jus Civile docuit propè quinque annis, & ita docuit, ut, si Maledicentia in hoc quoque genere tua sit retundenda, non modò doctissimi Auditores insurgant; sed ipsi, ipsi, qui Scholam circumstant, montes, ipsi parietes Auditorii, etiamnum Doctorem illum suum requirentis, clamabunt te esse, quod es, hoc est, omnium Hominum, (non occurrit nunc verbum te dignius) nequissimum. Cùm primùm eo BALDUINUS veniret, scis, quàm florentem invenerit eam Scholam? Invenit virescentem: Nam & ipsum, quo ad Auditorium ibatur, iter tam erat tritum, ut musco tectum esset, non minùs quàm Auditorii subsellia enatis graminibus constrata. Tanta solitudo, tantus situs, squalor tantus erat: Credo, quòd paulò antè pestis urbem afflixisset: tam tristis tamen facies BALDUINUM minimè deterruit. Sed nec reliquæ difficultates multæ, & graves, quæ molientem, quod

moliebatur Jurisprudentiæ causa, circumstantibus, eum debilitatum perculerunt. Quid assiduo tandem labore, & diligentia effecerit, ex re ipsa judicium fiat. Tu, qui in rem presentem sæpius eò profectus es, & meliorem, doctiorémque Scholam Juris, Antecessore BALDUINO, quàm velles, etiam invitus vidisti, quid frustra reclamas? Ipsi etiam, ipsi Commentarii, qui eo tempore editi sunt, & abs Studiosis etiamnum leguntur, idonei sunt testes ad refellendam tuam obtreccionem. Et verò ea prospiciens BALDUINUS, suorum studiorum, laborumque monumenta, quæ obruere non posses, relinquere voluit. Et quamvis præter Ordinariam Juris Professionem, ultrò alteram Historiæ Universæ Prælectionem suscepisset, tamen eodem tempore Studiosis etiam scribendo prodesse conabatur. Quid igitur tunc & ageret, & doceret, saltem ex libris, quos illic emisit, discito. Tituli eorum sunt, si fortè requiris.

Catechesis Juris Civilis.

De Legibus XII. Tabularum.

De Pignoribus, & Hypothecis.

De Conditionibus.

Ad Paulum de Divisione Stipulationum.

Ad Eundem de Cautione, lecta in Auditorio Papiniani.

Ad Papinianum de Evictione, & Dupla Stipulatione.

Ad

Ad Regulam Catonianam.

De Jurisprudencia Muciana.

*Ad Legem Voconiam, Falcidiam, Ju-
liam Papiam, Poppæam, Rho-
diam, Aquiliam.*

*Justinianus, sive de Jure Novo, Libri
quatuor.*

Notæ ad Lib. I. & II. Digest.

Disputationes duæ ex Papiniano.

*Ad Edicta Veterum Principum Rom. de
Christianis.*

Minutii Octavii Restitutus.

Hæc omnia BALDUINUS Heidelbergæ edi-
dit, excusa ab *Oporino*; quæ ut spero, sola suf-
ficient, ut ejus diligentiam aliquam indicent,
& tuam simul maledicentiam reprimant. In-
terea BALDUINI domum Heidelbergæ fuisse
veluti liberale quoddam Pandochium*, præ-
sertim peregrinorum Anglorum, atque Gal-
lorum, quibus humanissimè semper patuit,
neque ignorare, neque negare potes. Si du-
bitas, saltem interrogato tuos, duæ nuper
militiæ Duces fortissimos, SECHELLIUM, & LU-
ZIUM: Speramus enim, tantum in iis etiam-
num superesse & generosæ ingenuitatis, &
grati animi, & bonæ fidei, ut dicturi, etiam
invito te, sint, quod verum est.

Sed

---

* Diversorium, Hospitium.

Sed de discessu BALDUINI, Heidelbergam relinquentis, conquereris. Cur ita? Non est, Theodore, Jurisconsultorum, quæ vestra est conditio. Vos, si Ecclesiæ (ut jaëtatis) Ministri estis, & ullis Legibus, Canonibusque Ecclesiasticis tenemini, non potestis ab Ecclesiâ, cui mancipati semel, & adscripti estis, discedere. De te non loquor, quem nullæ tenent Leges: Loquor de iis, qui minùs dissoluti sunt. At Juris interpretres non ita est unicuique loco vel in perpetuum adstrictus, vel alligatus; imò verò Papinianum suum audit, negantem, tali conditione posse infringi libertatem ingenui hominis.

Quid igitur? Cùm BALDUINUS jam præstitisset, quod susceperat, & tempus, quo se Heidelbergæ Jus interpretaturum esse sponderat, effluxisset, petiit missionem. Non potuit impetrare: Nam non solùm Academia tota, sed & ILLUSTRISSIMUS PRINCEPS ELECTOR, non solùm sponte aucto honorario, sed & suæ erga Literas Bonas benevolentiae testificatione majori potius impetravit, ut BALDUINUS uno, aut altero etiamnum anno perpoliret, quod inchoaverat; huic tamen Princeps ille, Vestræ Conjuratiōis Sacramentariæ hostis acerrimus, aliquando minùs deditus fuisset propter suspicionem vestræ Conjuratiōis: Adeò nunquam, nisi propter Vos, BALDUINUS periclitatus est: Nam etsi minimè
omnia

omnia vestra probaret, tamen quia de multis vestris hominibus bene mereri non desinebat, probare credebatur.

Mortuo illo Principe, cùm sentiret, miris cuniculis se se insinuantem magis, atque magis illic invalescere vestram Factionem, ammiraris, si de discessu aliquando cogitârit? Certè optabat aliquem jam tranquilliorum secessum, ut Ludos vestros neque audiret, neque videret. Tu tuo more, quidquid tandem voles, malitiosè fingas: Sed ita se rem habere liquet, ut dicam; si modò rursus Lectores obtestatus fuero, mihi ut veniam dent, si diutius leviculis istis, & exilibus narratiunculis rerum propè inanium eos obtundam. Adversarii curiosa, & impudens calumnia ad hanc nos defensionem cogit. Quam fabulam hîc narret, legant, qui volent: Ego notam, & simplicem veritatem opponam.

Mittebat Illustriss. Princeps FRIDERICUS Palatinus Filium suum CASIMIRUM in Lotharingiam: Eum ex sententiâ Patris comitatus est BALDUINUS, qui indè in Galliam, rei privatae causâ, cupere se proficisci non dissimulabat. Sed de migratione alioqui tam nihil statuerat, ut, Heidelbergæ relictâ totâ Familiâ suâ, Uxore, & liberis, solus sit profectus. CASIMIRO Principi Comes tam gratus fuit, ut non aliâ, quàm ejus mensâ uteretur, cujus

&

& sumptu, ex sententiâ quoque Patris, iter unâ peragebat. Cùm ventum est ad Oppidum Barrense, in eo substitit CASIMIRUS, Ducem Lotharingiæ, qui in Galliâ erat, expectaturus: Cùm optimâ autem Ejus gratiâ BALDUINUS institutum iter persequitur; &, ut fit, in medio itinere incidit in Aulam Regiam: In quâ cùm se ignotum esse putaret, agnoscitur, atque salutatur à pluribus, quàm vellet. Unum nunc, honoris causâ, nominabo Virum amplissimum, PAULUM FOXIUM, Senatorem Nobilem, Reginæ Franciæ, & Navarræ Cognatum, & Regis postea in Angliâ Legatum: Qui unus rem totam tenet, & tam potest gravissimo suo testimonio omnes Bezanas calumnias refellere, quàm liberali patrocínio hæcenus BALDUINUM defendit. Is cùm hunc nunquam antea vidisset, occurrentem fortè interrogat, num ipse esset, cujus in MINUTIUM fortè Præfationem tunc legerat. Agnitum, & propè restitantes ducit ad Navarrum. Navarrus pro suâ incredibilem humanitate, cùm intellexisset, eum esse, quem sua Socrus in Academiâ Biturigum olim aluerat, & Germania postea evocarat, jubet, Lutetiæ Parisiorum ut ad se redeat: Se enim de Republ., & Controversiis, quæ tum agitabantur, colloqui velle. Non potuit id recusare BALDUINUS, tametsi nihil unquam quidquàm magis illi præter opinionem accidisset.

Lutetiæ

Lutetiæ à Navarro ducitur ad Reginam:
 Indè mittitur ad Cardinalem Lotharingum.
 Si, quânam comendatione tam repente Prin-
 cipibus innotuerit, rogas; quære abs iis, qui
 commendârunt: Sunt enim ii & familiariter
 tibi noti, & tuo quoque iudicio, fideles.
 Si, qualia fuerint colloquia, etiam rogas, de
 Religiosa Conciliatione Controversiarum fuif-
 se, velis, nolis, intellexisti. Interea Ministe-
 los quosdam, nescio quo veluti terrore pani-
 co perculos, frustra trepidâsse Lutetiæ, & cæ-
 ca invidiâ incitatos, multa adversùs BALDUI-
 NUM molitos esse, non nescimus. Sed ille
 bonâ conscientîâ subnixus tam eorum fatuas,
 ventosâsque calumnias securè contempfit,
 quàm nunc contemnit tuas. Et interea dum
 retinetur á Navarro, tam abs suis prioribus
 studiis alienus non fuit, ut etiam tunc ediderit
 Libros duos προλεγομένων * de Institutione Hi-
 storix Universæ, & Ejus cum Jurisprudentiâ
 Conjunctiōe ** Irrideas nunc eos, ut voles,
 nasute Zoile: ut risu inepto nihil esse ineptius,
 sic Sardonio *** nihil esse flebilis, quidam
 olim rectè dixit. Ergo (ut tuus Martialis ait)
 Nasutus

* Prolegomenorum.

** Libri hi Parisiis anno 1561. prodierunt.

*** Sardonia herba, Apiastro similis, quæ nasci-
 tur in Sardinia: eâ si quis vescatur, nervos
 contrahit, & rictu diducit ora, ut, qui mo-
 riuntur, veluti ridentium facie intereant.
 Inde *Sardonius Risus*, pro risu ficto, aut infano.

Nafutus sis usque, licet; sis denique nafus,
tuas fannas nihil moramur.

Tandem Navarrus BALDUINUM remittit
cum optimis Mandatis in Germaniam, cum-
que honestissimis literis ad Palatinum, ut,
bonâ Ejus gratiâ, BALDUINUS cum Familiâ
fuâ totus in Galliam revertatur huic Reipubl.
operam daturus. Hic cum Palatinum alloqui-
tur, intelligit, vos interea non cesſâſſe, dum
abſenti ſtruitis inſidias, & nulla non propterea
fingitis, ſpargitisque portenta Calumniarum:
Sed optimum Principem fruſtra à Vobis eſſe
tentatum. Sic optimâ Ejus gratiâ, diſcedit,
& ſuam Juris Scholam, commendat duobus
optimis, atque doctiſſimis ſuis Collegis, NI-
COLAO CISNERO, atque GASPARI AGRICOLÆ,
Illum in Galliâ, hunc in Germania Diſcipu-
lum, atque Auditorem habuerat; ſed tantò
lubentius utrumque deinde habuit Collegam.
Et nos nunc eos, honoris cauſâ, lubenter ap-
pellamus, quos tu, cum enumerares Collegas
BALDUINI, improbè præteriſti, ut alios duos
indignos ſubſtitueres, qui, ut dictum eſt, nun-
quam BALDUINO Collegæ fuerunt.

In Galliam reverſus, ſtatim ſenſit, vos in
Aulâ multò magis moviſſe omnem lapidem,
ut, Navarro abalienato, novus Hoſpes cum
Familiâ novo exilio jactaretur: Sic enim hi
Clariffimi Fratres multis jam annis Hominem
de iſſis nimium bene meritum incredibili ra-
bie

bie, & insatiabili odio persequuntur, ubique
 intenti, ut ei insidientur, ut noceant, ut eum
 nusquam quiescere, respirare nusquam patian-
 tur. Quod quoties mecum reputo, propè at-
 tonitus exclamo illud: Musa, mihi causas me-
 mora &c.

Ergo, ut in Germaniâ nihil prætermise-
 rant, si quid fortè nocere illi possent; sic in
 Galliâ multò magis, cùm & Navarrum tunc in
 suâ potestate habere sibi videbantur. Sed gra-
 tiæ agendæ sunt clarissimo Viro, PAULO
 FOXIO, qui suæ fidei memor, neque veri-
 tati defuit, neque innocentia. Is cùm tibi fa-
 miliaris alioqui in Aulâ esset, & sit vir eâ Vir-
 tute, sapientiâ, dignitate, Familiâ, ut talis viri
 verbum unum debuerit te comprimere, ta-
 men maluisti morem gerere infano tuo in
 BALDUINUM odio, sentires licet, te nihil agere.

Sed cur hoc miraremur? Eodem tempore
 ipse tuus PERRUCELLUS, qui abs Principe
 Condensi evocatus ex Germaniâ, reversus
 fuerat, quâ & calumniâ, & perfidiâ abs
 te exceptus est? Jam pridem enim homi-
 nem pessundare conabaris. Meministi,
 quàm turpiter tuam in eo exagitando, in
 ipsâ tunc Aulâ insaniam ostenderis; & quo
 tamen iudicio, cum summâ ignominiâ tuâ,
 calumniæ damnatus sis. An BALDUINUM vel
 ejicere, vel dejicere faciliùs te posse putabas?
 Sed magnam tuæ malevolentia causam alle-
 gas

gas, quia in eo conventu, sive Aulico, sive Pofiaco, ille te non salutasset, neque ad te sua consilia retulisset. At cur tu potiùs ad eum non veniebás? Nam, sive personam, sive dignitatem spectemus, cur ille potiùs ad te, quàm tu ad illum? Imò verò (inquis) eram propè, quod PAULUS de se ait, κλητὸς Ἀπόστολος*. Unde hoc probas? Vocatus (inquis) eram abs Navarro, & ejus eram Apostolus. Quomodo cùm te obtrufisses, vocatus sis; & cùm antea ad eum excurrisses ad Pyrenæos usque montes, quomodo te insinuaveris, & quid tunc captaris, aliàs dicam. Sed fueris sanè vocatus: quomodo te Apostolum probas? Quoniam tandem ab eo es missus: Dimissus potiùs statim ignominiosè fuisti, & jussus redire, unde veneras. Cur ita dimittenti, ut antea vocanti, ô noster Apostole! non paruisti? Imò verò cur ne Navarri quidem baculo, & armis abigi potuisti? Dices, quia non fit Apostolicum fugere. Vah quid cum isto irrisore agimus? Sed nihil hæc ad BALDUINUM. Cur autem hic te non adorârit, si quæris, hoc scito: Cùm obstupesceret eam esse impudentiam tuam, ut frontem tot infamiæ notis inustam etiam auderes ostentare in tam nobili Conventu Regum, Principum, Antistitum, & clarissimorum Virorum: tum verò quo tenderes, quid captares, & quisnam esses, jam
pri-

---

* Vocatus Apostolus.

pridem tam valde sciebat, ut nihil sibi tecum negotii esse optaret.

Neque tamen nulla fortasse causa fuit, cur eum, quem contemnere te fingis, reformidares. Sed tantò magis ingratus es, cum illi gratias non agis, quòd cesserit, quòd tibi non occurrerit, quòd se non opposuerit; denique tibi pepercerit, quem occupatum satis superque videbat. Quis verò jam non miretur, audere etiamnum te mentionem facere Posiaci (ut vocas) concilii, in quo tam gloriosè scilicet triumpharis, cum jussus, tuæ vocationis, & Ministerii extraordinarii rationem reddere, tam vel turpiter obmutueris vel impudenter eluseris. Nempe quâ confidentiâ illius sive collationis, sive disputationis acta falsa evulgasti, eadem putasti posse te totius historiæ veram memoriam delere. Sed (quod sæpe facis) iterum erras, confidentissime Magister; Acta & vera, & integra, bene consignata supersunt, quæ, cum erit necesse, proferentur cum sempiternâ nominis tui infamiâ; siqua modo infamia major, aut cumulatior esse possit, quàm sit ea, quæ jam pridem te urget. Quid verò, quid si etiam aliquando in lucem prodeant illa consiliorum tuorum Mysteria, in nemore Posiaco, & opacis ejus spatiis, vel umbraculis eo tempore jaçtata; & quidquid in eo genere lucus ille Sangermanus (vos Coryli testes) audivit, & texit: an nihil erit, cur gloriosæ tuæ jaçtationis te pudeat?

Spectabat illas tuas strophas, atque anti-
strophas BALDUINUS, neque non, in quam ca-
tastrophem erumperent, prospiciebat: Sed
nunquam os aperuit, ut iis intercederet. In-
gemuit quidem, bonam Galliam tanto studio
res bonas quærentem, quodam errore (ô mi-
seram!) incidisse in talem Magistrum τῆς ἀνα-
τασασίας*, in talem Ministrum confusionis,
in talem Stellionem, talem Pseudolum, talem
impostorem. Sed nihil aliud, quàm in taci-
to sinu deflevit talem indignitatem; tibi alio-
qui non fuit molestus. Nam neque est tam
(ut ais) πολυπράγμων**, ut rebus, alioqui
ad se non pertinentibus, ultrò se aut ingerat,
aut immisceat. Itaque te facilè passus est tuo
arbitrio insanire, dum hominibus rerum im-
peritis illudis, &, tanquam offusâ quâdam
nocte cæca, miseræ Galliæ, te venditas. Ve-
rùm tu illius quoque silentium suspectum ha-
bebas, & nescio quomodo tibi ab illo me-
tuens, securo, & tranquillo animo esse non
poteras.

Ergo ad eum opprimendum, quia una non
fuccefferat, aliâ aggredieris viâ. Ex tuo Ache-
ronte Lemannico evocas novum fulmen, quo
eum & vehementiùs percelleres, & longiùs
abigeres. Incitas enim Jovem tuum, ut exa-
gitans quendam CASSANDRI libellum, qui tunc
fortè

---

* Tumultuationis.

** Variè industrius.

fortè prodierat, & erat tuis actionibus molestus, BALDUINUM famosissimâ aliquâ declamatione vexaret. Concurrerant omnes eo tempore terrores, quibus BALDUINUS propè examinari posset: prospiciebat enim, quid ageretur; sed se ipsum bonâ conscientia obfirmavit, & terribili adversario statim objecit leges de famosis libellis, deque calumniatoribus, si quid illæ fortè possent in Jure adversus vim.

Tu jam eum commentarium clamas esse pessimum. Sit sanè tibi, & tuis pessimus, qui sententiam de vobis capitalem optimo Jure dicit: sed multò fuisset melior, si justus legum Executor, fortisque, & acer vindex accessisset, qui te docuisset, quid sit illud: *Si calvitur, manum endo jactato**. Qualiscunque autem sit commentarius ille, rogamus, ut ab iis, qui de hâc totâ causâ judicare volent, relegatur, ne ex eo plura, quæ hoc alioqui loco repetenda essent, nunc otiosè describere cogamur. Debueras autem, BEZA, siquid in eo reprehendere posses, illud nunc exponere, potiùs quàm hæreris in jejunâ, & inepta, & fatua, & puerili quæstione de illius privilegio: non enim res digna est, quæ te maceret. Jam Magister tuus in ea cavillatione judicatus erat tam valde ineptiisse, ut pudore quodam eam abjecerit. Tu, qui quidvis fin-

M 3

gen-

---

* Verba hæc deprompta sunt ex Leg. XII. Tab. vid. GOTHOFREDUS in *Font. quatuor jur. civil. Libr. I. Tab. I.*

gendum esse putas, potiùs quàm ullam vel levissimam culpam agnoscas, in ea quoque ridicula stultitia peritas, & ais, millies te abs ipso Typographo Vechelo audiisse, quod es commentus. Atqui ne, si velimus quidem, id evinces: & ipse hodie interrogatus respondit: nunquam se tecum, nec te cum illo ea de re esse locutum. Itaque, semel mentiendo, millies mentitum esse te, significas. Verùm levissimum hoc tuæ vanitatis, & fidei peccatum sit.

Non minùs phreneticum est mendacium, somniùmque tuum, quòd eodem tempore, quo BALDUINUS Lutetiæ habitabat, & illi commentario dabat operam, affirmas, secutum esse Cardinalem, Rhenum versùs proficiscentem ad salutandum Ducem Wirtembergensem. Si ita esset, lubenter id confiteretur, neque in veritatis confessione, invidiæ insidias extimeret; sed impudens esset ambitio, si agnosceret, quod objicis. Quid verò tu, cum tam valde eo tempore negasses CHRISTI corpus duobus in locis ullo modo esse posse, nunc fingis, eum, qui erat Lutetiæ, esse prope Rhenum? Nimis enim longum intervallum est. Narrare potius debueras, Argentorato STURMIUM, & ZANCHUM tunc venisse, ad salutandum in eo colloquio Cardinalem. Quod quidem in vestris hominibus quâ patientia toleraris, quâ gratia dissimulaveris (erat enim ea, tuo iudicio

cio certissima Professio Apostasiæ) fortasse mirarer : Sed abs vobis vel antea, vel postea impetrasse dispensationem (ut vocant) dices. Itaque cedo.

Ut in totâ tuâ Fabulâ sæpius elegantiam quâdam Poëticâ videris amasse ὕστερον, πρότερον *, sic & hâc rursus figurâ usus es, cum non modò Commentarium de Famosis Libellis notare voluisti; sed & quas deinde BALDUINUS Lutetiæ exorsus est conjunctas Prælectiones Juris Civilis, atque Historiæ Universæ. Quid autem in iis, quibus nescio an interfueris, & de quibus, si interfuisses, judicare non poteras, reprehendere nunc velis, quas admirari fortasse magis deberes, quàm imitari posses, equidem non intelligo. Principio confiteris, te non esse earum rerum idoneum Judicem. Postea (credo, ut id verè dicere te probares) ais, non modò quendam, qui Lausanæ in docendâ Grammaticâ tibi Hypódidasculus ** fuit, sed & Chalcographum tuum, in Jure Civili posse BALDUINI Præceptorem esse. Ne nimiùm commovearis, Theodore : Nullus est, à quo BALDUINUS recuset discere : Est enim Φιλομαθής ***. Quid verò Librarius ille tuus, qui dum pus tuum exprimit, jus novum suxit, præstare in hâc arte possit, optaremus, alio, quàm

M 4

---

* Hysteron Proteron, hoc est, inversum ordinem.
 ** Magister secundus, seu Repetitor.
 *** Discendi cupidus.

quàm de suis Apostatis Commentario expref-
fiffet. Tu quidem eum meliùs doceres, quid
fit vis, quàm quid fit Jus. Et nos paulò pòft
fingulare exemplum tuæ Jurisprudentiæ fide-
liffimè proferemus. Sanè fi tam præclarus Ju-
ris Doctor eft Typographus tuus, tu tantò in-
juftior es, qui eum prælo mancipas, tanquam
piftrino. Quid autem, quid fi BALDUINUS
coquum fuum tibi Religionis Magiftrum effe
poffe, viciffim dicat, fi ea confiftit in Confcien-
tiâ bonâ potiùs, quàm in fcientiâ magnâ, nã
ille Præceptor tibi effe profectò poffet.

Verùm tu in mifcendo jure lepidior co-
quus videris: & ebulliente olla fumantis, &
effervescentis iracundiæ tuæ, facetus etiam
effe voluiffi, dum non folùm BALDUINI Jura
cruda, recocta, rancida, dicacitate minimè
fcilicet infufa fæpius appellas; fed & Ejus
Auditores, doctiffimos Viros miris fannis con-
fpuis, despumans, effe recoctos Caufidicos,
rabulas, fori mancipia. Scimus fanè, vos jam
pridem incredibili quodam odio Jurisconful-
torum flagrare; neque caufam nescimus, cur
eos, qui in eo genere excellunt, peffundare
velitis: Ut jam minùs miremur, quod multi
mirantur, vos etiam nuper Lugduni Moli-
næum, magni nominis Jurisperitum, jam fe-
nem, qui veftirà caufâ pertulit tam acerba
multa, in periculum capitis vocaffe, cùm fortè
leviter abs nescio quo veftro Paradoxo diffen-
tire diceretur.

Scimus,

Scimus, jam pridem hoc agere vos, ut, Episcopis exterminatis, Ordinem Togatorum non minùs, quàm Nobilium evertatis, atque pessundetis.

Verùm, mi BEZA, etiamnum dissimulare, quod tentas, debueras. Certè nescio, an tibi satis caveas, consulásque, Vir consultissime, dum ita insanis. Cæterùm Jurisconsulti tunc tibi respondebunt, cùm eorum, quæ perpetrasti, facinorum reus, attonitus implorabis eorum non Patrocinium, sed deprecationem, & præsens, statúsque senties, quale sit justitiæ Tribunal, scopulus tuus; & quàm justii, ac severi tibi immineant Judices, simul & Vindices tuorum scelerum. Interea in isto tuo antro, & Arce impunitatis, quid miramur, si tu clarissimis Jurisconsultis ventosa, & inani tua garrulitate insultes, cùm etiam amplissimos Senatores, & maximos Judices supremæ Curiaë appellare latrones, cùm istic latitas, nunc ausus sis? Nempe ut istis Togatis longè anteferres sagatos nescio quos tuos miseros Syndicos, Allobrogas, quorum Collegium paulò post amplissimum Senatum appellas.

Fateor, ô mi Minister, Prædicánsque, cautè feceris, si eos demum Judices semper habeas, quibus tu præscribes, quid de te pronuntiari velis: Nam coram aliis malè tecum ageretur. Sed si imitari volebas illum P. Sulpitium, Tri-

bunum pl. seditiosissimum, qui Romæ habuit suum Contra-Senatum, debebas paulò splendidius præsidium comparare. Neque verò nescimus, cur illi Foro Palatino, quo nihil habet Gallia illustrius, tam sis & iniquus, & inimicus. Sed ut propterea BALDUINO tam valde infestus quoque sis, causa nulla est: Nam, ut tibi gratificetur, rarò marmor utrumque terit.

Ut Jurisprudentiam, sic historica studia BALDUINI eadem dexteritate subsannas: Neque dubium est, quin eundem Chalcographum tuum in iis rursus Doctorem nostrum esse velis, qui non solùm SLEIDANUM sæpius excudit, sed & quandam de statu Universæ Ecclesiæ Historiam compendiosam: Quam quidem te vehementer laudare, atque admirari nunc demum intelligimus, quia confirmas, nullos eum libros, nisi optimos, maximos excudere. Non possumus diutius dissimulare tantam indignitatem: Si qua unquam fuit putida, & infusa farrago vanitatis, atque falsitatis; si qua impura sentina fabularum, atque τῆς ἀνισογνωσίας *, illam profectò esse altissimâ voce profiteri cogimur: idque tantò magis, quòd in rebus Ecclesiasticis multò sit, quam in Civilibus periculosior impostura. En cur JOSEPHO, ac NICEPHORO præferre debueris illam vestram novam rapsodiam.

Equi-

---

* Ignorantiæ historiarum.

Equidem jam etiam mirabar, quid sit, quod nunc scribas, BALDUINUM pati non posse, ut illi inter fabulosos Scriptores numerentur; & contra magis, atque magis confirmes JOSEPHUM, Sacerdotem rerum Sacrarum valde imperitum fuisse; & negligentem, profanumque Scriptorem; Nicephorum verò superstitiosum, & Græcorum vanitati deditum. Quorsum hæc (inquam) tu nunc inculces, dubitabam: Sed postea intellexi, velle te tanquam foricem tuo indicio perire; posteaquam legi, quid eâ de re scripsisset BALDUINUS in Libro de Institutione Historiæ: Quod quidem velim, etiâ relegant ii, qui hujus Quæstionis Judices esse volent.

Ne autem quidquam historicis Illius admonitionibus debere te, aut ullam ἀνισορροσίας* culpam agnoscere videaris, excusas etiam, quod CALVINUS scripsit, SABELLIUM surrexisse post Arium: Tametsi inficiari non possis esse (ut vocas) μνημονικὸν ἀμάρτημα**. Et, ut omnes intelligant, nihil esse tam absurdum, quod aliquo Scripturæ Exemplo defendere non possis, non erubescis, notare, apud Lucam de Theoda*** tale quidpiam reperiri, ex sententiâ nostrorum quidem (ut ais) Catholicorum. Atqui, ô bone! ipsum tuum

CALVI-

* Ignorantiæ historiarum.

** Lapsus memoria.

*** vid. Act. Apost. C. 5. v. 36.

CALVINUM ex eorum numero hâc in re esse, tu ipse annotâsti, & aliâ interpretatione prolatâ, Lucæ locum ad Historiæ fidem, & ordinem alium revocâsti. Et nondum confiteberis, te tuî oblitum, jam non curare, quid dicas, vel non dicas, modò causæ malæ servias.

Denique ne in Historiâ quidem illius judicii, quo CÆCILIANUS, & DONATUS olim conflictati sunt, quam Magister tuus minimè bonâ fide exposuit, & tu (ut etiam ejus sputa lingere soles) eâdem fide contorsisti in tuæ scilicet Fidei Confessione, agnoscere vis ullum peccatum vestrum. At nesciebas, ô miser! cum eâ de re scriberes, eodem tempore hîc excudâ Libros OPTATI MILEVITANI, & ad eos Præfationem quandam BALDUINI,* in quâ liquidò refellitur tota illa vestra hujus rei inscitia. Quia spero, saltem jam abs te lectam illam Præfationem esse, nihil adjicio. Nam & in eâ senties alios aculeos, qui vestram pungent ἀνιστορησίαν** Ecclesiasticam; qui si vos nondum excitant satis, aut ad aliquam correctionem non revocant, spondeo, fore, ut si in hanc arenam descendere velitis, BALDUINUS palâm exponat, & vincat, vos in compluribus aliis capitibus, eâdem sive culpâ, sive frau-

* vid. S. Optatus a DUPIN editus pag. 114.

** Historiarum ignorantiam.

fraude, Historias Ecclesiasticas, quibus abuti-
mini, depravare, & quale, quantumque hoc
Falsi crimen sit, liquidò patefaciat. Interea
frustra hoc agis, & tentas, ut illi excutias ta-
lium Literarum Studia, quibus se solis conso-
latur in hâc temporum confusione, & in qui-
bus videt, factum jam olim esse, quod nunc
fit; & ex quibus denique prospicit, quid tan-
dem sit futurum, hoc est, quis futurus sit exi-
tus Tragœdiæ vestræ. Nunc reliquas prose-
quamur tuas criminationes.

Interea dum BALDUINUS, te longum va-
lere jusso, dat operam Jurisprudentiæ, simul
& Historiæ, Rex Navarrus, ut se tuis ca-
lumniis nihil moveri ostenderet, voluit Fi-
lium suum naturalem *Carolus Borbonium*,
quem unice diligebat, apud BALDUINUM edu-
cari. Ne id quidem præterire potuisti, quin
reprehenderes. Quid ita? Quia (inquis) est
Puer Episcopus. Non est ita, Mome! non
est (inquam) ille Episcopus: Ubi erit, tu,
ut Vicarius, aut (ut loquuntur) Suffraganeus
illi sis, accersêris. Sed neque tam Puer est,
quin & sentiat injuriam necis Paternæ, & in-
telligat, quam tu Nomini, & Sanguini Bor-
bonio injuriam facere nondum desinas, & ejus
ultor aliquando esse possit. Interea quid est,
quod toties increpas παιδαγωγίαν *, tu, qui
tam

---

* Institutionem puerorum.

ram famosus es, non solùm *δημαγωγός* *,
sed etiam (ut noster *Josephus* tuum Apionem
Cymbalum Mundi vocat) *ὄχλαγωγός* **.

Ventum est ad tempus belli (ut vocas) Ci-
vilis: In quo cur tuam causam agere velis, si
modò posses, magna causa est, o Franciæ Ca-
pur, horum & Causa malorum! Sed jam in
ea Quæstione non immorabimur, quia nihil
ea ad BALDUINUM, qui toto bello nihil aliud
fecit, quàm quòd domi suæ inclusus deflevit
Reipubl. calamitatem. Quid enim aliud face-
ret? Quid in hac urbe etiam ageretur, cum
plebs à vobis irritata fureret, ipse in Suburbio
dolens audivit. Sed nihil eorum vidit, quæ
narras, non magis quàm si Venetiis fuisset:
Adeò in Suburbano suo Secessu abditus, ocu-
los avertit. Itaque (ut uno verbo dicam)
quidquid de spectaculis Tragicis illi objiciis,
& de te, & tibi dictum esse, & ad te potius
pertinere scias, ut non intercidat, quod te-
merè scripsisti.

Eodem tempore Magister tuus BALDUINUM
vexavit, non quidem respondens legibus de
famosis libellis, deque calumniatoribus (non
enim audebat, neque poterat in manifesto
peccato deprehensus) sed spargens virulentam
maledicentiæ farraginem ex plurium convitia-
torum

---

* Plebis Ductor, qui plebem scit ducere, quo
vult.

** Concitator plebis.

torum rabie collectam, atque conflam. Huic BALDUINUS statim objecit alteram suam respon- sionem, quam nunc demum exagitas toto pòst sesquianno. Cordati lectoris erit, & judicis, re, & causa cognita, pronunciare, quod æquum est. Sed profectò BALDUINUS post il- lam suam responzionem non dubitavit, eos tandem aliquando aliud quidpiam certamen moturos esse.

Interea quomodo Italiam, atque adeò Tri- dentum, & quo fructu profectus sit, superius expositum tibi est, pluribus etiam fortasse ver- bis, quàm volebas. Reverfus, in gratiam sci- licet tuam, & tuorum, suum ad leges Maje- statis, atque Perduellionis commentarium edi non recusavit: quem si nondum legisti, legas, velim, ut plura, quæ te exercent, audias; & jam ex iis nihil repetere cogar, quod alio- qui fortasse repeterem.

Et quoniam, quam semel vitæ alienæ ra- tionem tibi reddere cœpi, pertexere debeo, de eo, quod reliquum est, verbum unum ad- dam. Reverfus, (ut dixi) BALDUINUS, scis, quid fecerit, quod tibi doleat. Jussu, & mandato Reginæ, invisit PRINCIPEM CON- DENSEM, qui tunc aliqua custodia teneba- tur; & cum eo familiariter (quid est enim illo Principe humanius?) est collocutus de aliqua ratione conciliandarum controversiarum reli- gionis: de qua & rursus cum eodem jam libe-

rato

rato contulit: &, nisi si vos obstitissetis, fortasse fundamenta Christianæ concordiae jacta fuissent. Capita privati ejus colloquii, bello etiamnum flagrante, jussus etiam est conscribere. Quæ occupatio fecit (nihil enim jam tibi dissimulamus) ut suam ad Ducem Guyfium, ad quem cum litteris, quas ad eum habebat, iturus alioqui statim erat, institutam profectionem distulerit: intereaque omnem ejus deinde salutandi occasionem amiserit. Ereptus enim tuo, ô BEZA, beneficio ex hâc mortali vita est DUX ille magnus, qui tamen paulò antè humanissimas ad BALDUINUM litteras dederat. Acerbum BALDUINO vulnus infixisti, cum tui Navarrum confoderunt. Nunc plagam alteram addidisti, neque minorem, neque leviolem, cum alterum illum Principem trucidasti. Et nondum satiata est crudelitas tua? Sed aliàs audies graviolem & nostram, & Galliaë lugentis querimoniam.

Nunc, quod quærebas, habes aliquot actus, & scenas non fabulæ, sed vitæ ejus Viri, in quo falsis obtreçtationibus vexando frustra te ipsum partim oblectas, partim vexas: ut olim Ajax *μαστιγοφόρος** arietem pro Ulyssè furens corripuisse dicitur, at in eo cædendo & se oblectaret, & suam, si posset, vel vindictæ cupiditatem expleret, vel maniam exsatiaret. Ut autem nostra Narratio simplici sua veritate depellit,

---

* Flagris percussus.

depellit, quascunque odiosas mendaciorum nebulas affingere, atque offundere voluisti: sic jam brevi responsione refellendum esset, si quid, quod ad causam principalem, quam tuendam suscepisti, valde pertineret, attulisses. Sed quid, ô miser, adferre posses? Liceat jam sanè tibi extraordinario quodam jure agere, & postulare: remittantur præscriptiones, quæ tibi homini ἀτίμω * os obstruunt. Nihil tamen adfers, quod clientem tuum aut subleuet jacentem, aut sustineat labascentem.

Quæ alibi sint victoriæ tuæ, quæ trophæa, non inquirō: in hâc certè causâ tuâ nimis manifesta est offensio tua. Non est fortasse culpa ingenii tui; sed malæ causæ ea est conditio, ut nullius, quantumvis excellentis, & ingeniosi Patroni artificio defendi possit. Credo equidem te tibi videri Rhetorem majorem illo etiam Protagorâ, qui profitebatur, atque pollicebatur τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν **. Sed nullus tam peritus medicus est, qui morbum lethalem sanare possit. Fortasse legisti, quod noster ACCURSIUS ait; nullam esse tam malam causam, quam peritus Advocatus non possit bonam facere: cùmque toties inveharis in Causidicos Curia Palatinæ, quorum artificio fieri dicis, ut mendacium pro veritate habeat

* Honore carenti.

** Defectuosam causam meliorem reddere.

beatum, nescio, an plus etiam præstare te posse confidas: Sed hæc minimè potuisse te liquet. Quid enim? Sive ea, quæ alioqui levia, & nihili sunt; sive ea, quæ seria, hic tractes, nihil agis.

Prima illa facti quæstio, cujus sit libellus de officio pii viri, jam pridem ipsius CASSANDRI testificatione, assertionem, atque vindicationem; imò & CALVINI (tametsi culpam aperte non confiteatur, quia non solet) tacitâ quâdam confessione definita est: tu tamen ridiculè actum agis, & nihilominus, quod non credis, aliis persuadere vis, libellum nempe esse BALDUINI: & ut id efficias, (quid enim non efficeret ars tua?) nescio quas nebulas inani-um conjecturarum colligis, oblitus, quod Jurisconsulti ajunt, non esse conjecturis locum in re liquidâ. Non esset res digna, in quâ immoraremur: sed utile est, indomitam per- vicaciam tui ingenii magis atque magis con- spici. Faciliùs quidem persuaseris, nivem esse atram, quàm meum esse tuum, aut tuum esse meum, ubi nulla ne societas quidem est, aut communio. Vis tamen, ut, quod BALDUI- nus probavit, nullo modo esse suum, & CAS- sander suum in solidum esse probat, etiam- num probare esse BALDUINI. Magna (scio) & admirabilis est tua *πειθω**. Nulla enim tam obstinata olim fuit in Galliâ virgo, quam illa
non

---

* Persuadendi vis.

non expugnârit, hoc est, cui non persuaserit, quidquid velles. Sed nobis persuadere, quod jam vis, ne si ipsi quidem vellemus, nunc posses. Interea nimis erga Adversarium liberalis, ac propè prodigus, ac profusus es. Alterum præterea quendam libellum, sub Christiânorum Jurisconsultorum titulo Argentinæ editum, uni BALDUINO in solidum quoque adscribere vis: nisi si captiosè id facias, ut deinde Plagiarium esse clames, qui alienos libros pro suis agnoscat; & ambitionem ei exprobres, quasi se in Germaniâ solum Christianum Jurisconsultum fuisse profiteatur.

Ubi vides in hoc diverticulo vix te posse consistere, confugis ad alterum. BALDUINUS in secundâ suâ ad CALVINUM responsione obiter quæsierat, an vestrum esset de Hæreticis (quos quidem Hæreseos judicatis) leges capitales ferre? ultimum iis supplicium decernere? palum defigere? rogam incendere? Quæsierat etiam, an veterum Christianorum leges tam fuissent capitales? Quod ad priorem quæstionem attinet, multa non modò ex AMBROSIO & AUGUSTINO, sed & ex aliis minùs ibi fortasse notis scriptoribus memorabilia protulit, quæ pudorem vobis (si erubescere possent) incutere possent. Tu illa omnia vel pervulgata scilicet, vel inania esse ais. Alii judicabunt, qui utriusque partis libellos sedato animo legent.

Sed ut BALDUINUM intelligas præterea habere quidpiam: jam tibi suggerit, fuisse olim quendam Theodosium, quem longè superasti, Episcopum Synnadæ, civitatis in Phrygiâ Pacatianâ, qui, quia Macedonianos non solùm urbibus, sed & agris expelleret, dictus est fecisse contra morem ecclesiasticum, & iudicatus est dignus, qui abdicaret. Hic fortasse trepidabis, Sed excipies meritò, illum Episcopum tibi esse ignotum, quia etiam nullam fuisse Phrygiam Pacatianam contendas, cùm, volens expungere quandam epistolæ Paulinæ subscriptionem, scripsisti, non meminisse te, usquam hoc Epitheton legi apud idoneos Auctores. Verùm quod non legisti, aut non meministi, an nusquam propterea est? Ipse, ipse JUSTINIANUS noster centies ejus meminit. Itaque rectè feceris, si, cùm jam secundam editionem adornes, ineptam illam tuam adnotationem expungas, ut alias sexcentas, de quarum vitio, cùm voles, & erit otium, te admonebimus, & ita admonebimus, ut, postquam Castellioni (ut vocas) Grammatico satisfeceris, Juris studiosos superesse scias, quibus ne in eâ quidem re adhuc satisfeceris. Nunc, quod instat, agamus.

Altera de coërcitione Hæreticorum quaestio fuit, cùm quaereretur de veterum Legibus. Tu verò in eâ quomodo diligentiam tuam magis approbaveris, breviter etiam videamus.

deamus. Cùm inflammata crudelitate perquireres, quidquid sanguinarium, & capitale esse putabas, non veritus es, ad confirmationem tuæ sævitæ, confidenter allegare *L. V. de Hæret. & Manich.* BALDUINUS te admonuit, in eâ lege videri adjecta esse quædam verba capitalis supplicii, quæ non extant in Codice Theodosiano, ubi lex illa integra refertur: sicuti neque verba illa convenire possunt cum iis, quæ præcedunt, vel sequuntur, vel cum AUGUSTINI testimonio. Hanc admonitionem non ferens, confidenter retorques falsi crimen, allegans aliam quandam, quam hæcenus non legeras, legem ex novellarum Theodosii (ut ais) libro repetitam, ubi sanguinis mentio fit. Atqui, mi Doctor, de eâ non quæritur: neque propterea conficies, eandem esse alteram legem; tantum abest, ut monitorem tuum falsi reum (quod ais) propterea peragas. Tu quidem astute facis, si tam suaviter elabi posses, nobis non animadvertentibus: sed fraus hæc tua, & suppositio quid aliud, quàm falsi crimen tuum conduplicat?

Imò verò in eâ ipsâ alterâ lege, cujus umbrâ nunc demum te tueri putas, recitandâ rursus aperte falsarius es. Lex illa loquitur de Paganis, eorûmque Sacrificiis: tu Paganorum mentionem expungis, & Hæreticorum substituis: quâ fide? Nam multum inter eos interesse, & magnum eorum discrimen in veteribus

ribus legibus esse, quod & ipse AUGUSTINUS notavit, non ignoras. Quin etiam illa ipsa lex, posteaquam de Paganis egit, de Hæreticis deinde loquitur longè aliter; nec eos aliter puniri vult, quàm ex prioris illius, quam dixi, legis præscripto. En, quam fidelis, mi Theologe, nunc sis jurisconsultus.

Fortasse quia ex obscuro, & apocrypho, & obsoleto novellarum, quas dicis esse THEODOSII, cùm sint potius VALENTIANI postremi, quodam libello (ut loquuntur) extravagante, quem ALARICUS Gothus collegisse dicitur, JUSTINIANUS noster nunquam agnovit, tu hodie primùm, suggerente aliquo curioso, vel quæsitore capitali, fortè inspexisti; repetebas, quod jam prætexis: fortasse putabas, nos simplices, stupidos, credulosque leguleios, qui fontes non excutimus, non animadversuros capitalem tuam fraudem, dolùmque malum: sic enim & de BALDUINI, solos (ut ais) indices consulentis ignorantia, magnifice Judex, graviter scribis. Sed tua ignorantia, errorque tuus, vir scientissime, tam te refellit, dum alios fallere vis, ut nemo non videat incredibilem tuam, inscitiam dicam, an audaciam? Quid hic ego advocem legem Cornelianam de falsis? Quid tuam in recitandis legibus fidem exagitem? Ite nunc, Principes, & arbitrio hujus novi legislatoris inflannate taurum Phalaridis, & miserorum gemitum habete pro mugitu.

igitu. Vis, tamen aliquid in gratiam tuam dicam, BEZA? Accuso (si vis) veterum legum clementiam, atque lenitatem, cum in acta tua intueor, & propè exclamo, debuisse adversus Donatistas esse acerbiores. Ignoscat nunc meæ severitati AUGUSTINUS: si viveret, & quorundam Bezanorum insolentiam videret, suam & ipse sententiam de coërcitione fortè iterum exacerbaret.

Cùm ne in hoc quidem diverticulo commodè, BEZA, diutius hæere posses, quæris aliud; in quo tam te probes Theologum fidelem, quàm in superiori acrem Jurisconsultum esse te probasti. Deligis autem quidpiam, quod ad satanam pertineat, quia de eo lubenter loqueris, & jure familiaritatis potes. Quid verò illud est? BALDUINUS obiter verbo uno CALVINUM fortè admonuerat, temerè eum negare videri, Exorcistas, qui τὰς ἐνεργημένους * liberabant, fuisse in ecclesiâ veteri: neque alioqui in eam quæstionem longiùs ingressus erat: sed minimè hoc esse prætereundum judicasti. Quid igitur? Posteaquam despumasti nescio quid, quod solent ἐνεργημένους **; exclamas, negasse CALVINUM non rem, sed ordinem, hoc est, sensisse, olim quidem fuisse Exorcistas, sed certum eorum ordinem in ecclesiâ non fuisse. Egregia scilicet defensio! Profers quædam

N 4

dam

* Obsessos à Dæmone.

** Obsessi à Dæmone.

dam verba CALVINI, quæ sic interpretaris: Sed, ut nihil agis bonâ fide, ea nunc proferas, de quibus potius quæstio est. Ait CALVINUS, Judæis quidem fuisse suos Exorcistas; sed Christianorum Exorcistas ementitos appellat. Quid hæc verba sibi velint, exponere potius debueras.

Imò verò CALVINUS suæ oblitus Institutionis, in Actis Apostolorum ait, apud Judæos fuisse quoddam Exorcistarum munus, quod Christiani imitati sint: deinde verò Papam voluisse hoc esse commune omnibus suis Clericis. Nonne hîc, quod prius negarat, etiam agnoscit, olim certum quoddam fuisse munus Exorcistarum apud Christianos? Nonne reprehendit, factum deinde hoc esse commune: Quid tu? Inquis: *Quod ad Exorcistas attinet, hoc dico, & affirmo, BALDUINE, quocunque modo Exorcistarum nomen accipias, nunquam te probaturum, certos aliquos vel Apostolorum, vel proximâ Apostolis ætate fuisse designatos, qui Energumenis manus imponerent.* Atqui jam tibi magis res est cum CALVINO, quàm cum BALDUINO: imò etiam tecum tibi ipsi res est; nam in tuâ confessione, non peccatorum, sed fidei scilicet tuæ, cum veteris ecclesiæ Exorcistas ais aut cessare, aut cessare debuisse cum dono sanationum, fateris olim aliquos fuisse; non enim alioqui desinerent. Sed non, ut fingis, cessasse, proptereaque etiam cessare non debuisse,

buisse, quisquis ullum ex veteribus ecclesiasticis Scriptoribus legit, facile ietelligit.

Visne præterea tuam ignorantiam castigari, quæ te tam facit audacem, juxta proverbium, quod ex Thucidide recitas? Non gravabor obiter te monere, ut probationem, quam requiris, & nullam esse temerè pronuntias, saltem repetas ex Epiphanio, qui describens Ministeria & ordines veteris Ecclesiæ post Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Lectores nominat Exorcistas; quos, credo, non negabis fuisse Exorcistas. Adde constitutionem VALENTINI, & GRATIANI *L. VI. C. de Episcop. & Cleric.*, ubi eadem est enumeratio. Vide, quantum proficias tumultuando, & id, de quo non erat alioqui instituta disputatio, temerè, & impotenter exagitando.

Interea frustra BALDUINUM, CASSANDRUM, & (ut ais) quoscunque provocas, veluti sponsione factâ, velle te pro Hæretico censerî, atque etiam (ô duram conditionem!) cremari, nisi probes, ex ipsis Inferis emerfisse omnes illas functiones ecclesiasticas, quæ numerantur in Romanâ Ecclesiâ. Nihil hæc quæstio, mi Vir, ad tuum BALDUINUM.

Ceterum si quis Inferorum Angelus ad te retulit, quod affirmas; profer, quas indè accepisti literas, testes tuæ affirmationis. Interea si tam es Inferis, & eorum Antistitibus

familiaris, cautè facis, qui Exorcistas abigas alio Exorcismo. Neque tamen minùs propterea & eris, & diceris *διάβολος* *, quamdiu non desinis calumniando veritati adversari: minùs ut jam conqueraris, si aliquis te Satanam, ut tuo tam tibi familiari verbo utatur, etiam honoris causâ, vocet. Ipse etiam causam reddis: Audivit (inquis) Satanæ nomen ex ipsius CHRISTI ore PETRUS, cum duntaxat immodico Præceptoris amore extra metas fuisset abreptus: & nefas erit, eum Satanam dicere, qui tam valde imitatur eum, qui mendacii, & homicidii ab initio Parens, Magisterque fuit? Quid verò, cum Proditorem illum Judam idem CHRISTUS Diabolum vocaret, annon tuum veluti nomen nobis dictavit? Ac, ne queri possis, tibi injuriam fieri, ecce tibi auricolam vello, & licet. En quàm nos efficis eloquentes, dum nobis suggeris, & dictas, quod & theologicè, & civiliter tibi respondeamus. Nullum finem inveniemus, si omnes istius nugatoris quisquillas excutere velimus.

Sed en se se offert alterum Bezanæ fidei, & Mathæologiæ ** trophæum. Cùm BALDUINUS miraretur, CALVINUM etiam veteres formulas stipulationum, sponsonum, Abrenuntiationum in Baptismo sustulisse, ostenderat,

eas

* Diabolus, seu Calumniator.

** Vaniloquentiæ.

eas olim fuisse tam usitatas in puerorum Baptismo, ut AUGUSTINUS, cum non dubitaret legitimas esse, inde potissimum oppugnet Pelagianos. Quid BEZA? Id non negat, quia non potest; sed factum concedens, de jure disputat, & tales stipulationes, quæ in adultis Catechumenis tolerabiles erant, nullâ causâ satis idoneâ translatas esse ait ad infantium Baptismum: mirumque esse, tantam fuisse Episcoporum negligentiam, ut hunc abusum ferre maluerint, quàm emendare. Hic igitur non cum BALDUINO, sed cum Ecclesiâ veteri litigat; imò verò secum pugnat: nam alibi cum quendam Germaniæ concionatorem magnum vexat, laudat veteres illas formulas. Credis? Credo. Abrenuntias Diabolo? Abrenuntio, & triumphat, non minùs in infantum, quàm Catechumenorum adultorum Baptismo usitatas fuisse. Sic bonus, & ingeniosus Rhetor, ut causæ seruiat, modò aliquid laudat, modò reprehendit.

Addit autem, in suæ Ecclesiæ Baptismo retineri etiamnum à quibusdam stipulationes, atque sponsiones, sed aliis formulis, verbisque conceptas. Atqui hoc rursus est, quod in vobis reprehenditur, Theodore, nempe quòd, cum res retineatis, verba tamen mutatis cum aliquâ veteris Ecclesiæ ignominiâ, & aliorum fraude, qui ex verbis, formulisque novis æstimant res quoque novas esse. Interea
tamen

tamen in Castellionem atrocissimè inveheris, qui nihil referre dixit, quo verbo res dicatur, modò res sit eadem. Tu (inquam) tunc contrà contendis, verba Ecclesiæ usitata esse retinenda; & hâc sententiâ litem concludis: Cùm de re constet, & vocabula longissimo usu trita sint omnibus, unde tandem hoc novandi studium, nisi ex stulto, & ambitioso ingenio? En rursus, quàm bene tibi confes. Si simpliciter ex latinis fecisses Gallicas formulas, ut intelligerentur, translatio fidelis non reprehenderetur: sed nihil cum veteri Ecclesiâ simile, nihil ex eâ reliquum habere voluistis, & Authores potiùs, quàm interpretes, ut vestra inventio ab imperitis laudaretur, & esse, & videri in hoc toto genere ambitiosè desideratis.

De Reformatione, quam religiosè desideramus, quid tecum agamus, qui deformitatem nobis placere etiamnum mentiris? Atqui centies jam vobis dictum est; vos impudentissimè calumniari, cùm, ubi quæstio est de usu Antiquitatis, obtenditis abusum Posteritatis: nihil hîc profectò ad eos, qui non nisi illum tuentur: Nihil itaque ad BALDUINUM, qui minimè omnium defendit, quod est vitiosum.

De Chrismate denique litigas: sed memineris, quænam de eo tecum lis sit cum BALDUINO. Quæsitum est, an eo veteres Christiani usi sint in Baptismo. Probatum est, usos esse:

esse: & si testimonia, quæ prolata sunt, tibi non sufficiant, adde, quod ipse TERTULLIANUS in *Lib. de Baptism.* Perungimur (inquit) ex veteri disciplinâ. Quid tu contra nunc objicis? JUSTINUM in suâ ad Antonium Imper. Apologia non meminisse hujus unctionis. Credo; sicuti nec reliquarum ceremoniarum, de quibus tunc non quærebatur. Sed alii non minus & boni, & antiqui testes meminerunt. Ipse TERTULLIANUS in suo Apologetico, etsi de cœnâ Christianorum quæreretur, tamen ἀγάπην * potiùs describit; de Mysterio cœnæ nullum verbum: non enim tunc volebat profanis hominibus exponere, quod illi fortasse irrisissent. An propterea dices Cœnam Christianorum nihil aliud fuisse, quam ἀγάπην? Imò ut ex JUSTINO tunc repetis, quod TERTULLIANUS præterit; cur similiter, ubi de Baptismo quæstio est, non pateris ex TERTULLIANO, & aliis repeti, quod in JUSTINO desideratur?

Consistimus etiamnum in quæstione facti: de hoc ubi constat, si agere velis de jure, contendas, non rectè, ritè, religiosè factum: age cum veteri Ecclesiâ, quam habes adversariam, & ream facis; nos missos facito. Sic etiam cum de Liturgiâ, quam Latini nostri olim Missam vocarunt, quæris, te contineto, & scito, eum, qui res integras tuetur, corruptas non tueri.

---

* Agapen.

tueri. Quàm velles, vitia ille defenderet, ut, quod declamares, haberes! Sed non impetrabis. Vis, de rebus tantis tecum agi? Patere, ut agatur sedatè, distinctè, liquidò. Rogatus erat Magister tuus, ut, si vellet statum causæ cernere, ad ætatem AMBROSII oculos placidè reflecteret. Tu perinde tumultuaris, ac si in Acherontem præcipitatus esses. Si ad AUGUSTINI Ecclesiam revoceris, fremis nihilominus; & à Papanâ defecisse jam pridem te narras, valde scilicet πρὸς ἕπος*.

Semel quidem tibi excidit, ipso etiam AUGUSTINO sedente Judice, velle te agere causam tuam. Sed cum ad rem ventum est, tale Tribunal, tanquam scopulum, fugis. Quid tergiversaris, & terrificæ verba fundendo perturbas τὸ κρινόμενον**? Quæritur, an illam, quæ fuit AMBROSII, & AUGUSTINI, & CHRYSOSTOMI sæculo, Ecclesiam (ut utar verbo, quod ferre non potes) Catholicam statuas esse Apostaticam, Satanicam, Antichristianam: aut si modestiùs, quàm tu loquaris, loquendum sit, an cum eâ communicare, ejus doctrinam sequi, & ceremoniis, formulisque uti liceat. Dic apertè, quid sentias. Non audes, quia, si de eâ confitearis, quod cogitas, deploratam tuam impietatem prodes: sin eam CHRISTI Ecclesiam veram agnoscas, non minùs infan-

num

---

* Ad rem.

** Crinomenon, sive Scopum.

rum Apostatam te esse probabis. Quid igitur? Incurris ululans in Papas posteriores, & in eos evomis, quidquid in illam, si auderes, velles. Atqui neque iis, ut Authoribus, acceptum ferre potes, quod est in quaestione, neque de iis, quos despumans perpetuò crepas, fuit instituta disputatio. Cùm de Antiquitate rerum controversarum, deque ejus Antiquitatis Jure quaereretur; longè altius ad inquirendam originem causa revocata est. Cur non audes eò nobiscum oculos attollere? De posteritatis abusu postea viderimus; de primo, rectoque usu priùs inter nos constet.

Tu jam, ut statim, & breviter totam (cujus oblivisci non potes) Missam conficias, obijcis nescio quam malè subactam massam confusæ, & crudæ maledicentiæ: tu eam, si potes, concoque; atque etiam, si vis, in tuo Sacrificio, profano more, molam falsam * offer. Quid hæc tandem ad nos? Et quî posset his de rebus feriò, & graviter tecum agi, quamdiu sic agis? Et quomodo tam permixtæ, perturbatæque Satyræ tuæ respondere possemus, cum nihil discernas, nihil distinguas, neque, quam partem potissimùm petas, indices? Imò verò quidquid dixerimus, vel astutè miscebis, vel otiosè detorquebis: aded nulla est ingenuitas tuæ actionis. Dixit fortè BALDUINUS,

non

---

* vid. HERING de Molendinis quæst. 3. num. 14. 15. 16. & 17.

non defendere se, si quod in abusu sit vitium: tu exclamas, eum confiteri, in toto usu nihil aut fuisse, aut esse, nisi βδέλυγμα*. Adeò religiosè depravas hoc verbum, quo tua potiùs, neque minùs quàm Barbarorum, profanatio notata fuit.

Urges, ut plura dicamus his de rebus. Atqui tu discere non vis. Et cùm tandem abs BALDUINO hoc requiris, non Episcopo, sed Jurisconsulto? Et cum habeas Liturgica, ab aliis collecta, quid illi aliis studiis occupato molestus es? Sanè si quod ex AMBROSIO, ex AUGUSTINO, ex CHRYSOSTOMO repetere potes, tibi non sufficit: brevi etiam habebis antiquioris CYRILLI, Hierosolymitani Catecheses, quæ aliquid addent. Iis contenti sumus; si tu contentus non es, adversùs illos agito. BALDUINUM, qui plus præstare non potest, neque longiùs progreditur, missum facito.

Imò verò valde scilicet opportunè nunc eum provocas, ut etiam tecum agat de Eucharistico Mysterio Corporis, & Sanguinis Domini. Scilicet hic unus in Galliâ, Germaniâque superest, quem aggrediaris tam subtili disputatione. Scilicet in Germaniâ, Galliâque ita te gessisti in ejus rei tractatione, nihil ut supersit, quàm ut hunc oppugnes.

Sed

---

* Rem execrandam.

Sed si quid haberes, THEODORE, non jam dico frontis, quâ jam pridem cares; sed saltem mentis, nunquam profectò renovares memoriam hujus certaminis, in quo hæctenus tam indignè versatus es. Age, mecum recordare, quisnam primùm in Germaniâ fuerit triumphus tuus. Tu cum ELECTOREM PALATINUM, OTTHONEM HENRICUM, qui acerrimè obstabat vestris infidiis, primùm tentare velles, venisti ad eum, quo tempore in thermis erat; & ut ei illuderet, magnâ cum simulatione novæ pietatis, obtulisti Confessionem, quam dicebas non modò tuorum Allobrogum, sed & Helvetiorum esse. In eâ tam tuo, quàm eorum nomine profitebaris, collectâ verborum *ἐμφατικωτάτων* *, quæ Germanis grata esse putabas, congerie, vos in hoc Sacramento credere, verum, & reale, & substantiale Corpus, & Sanguinem CHRISTI verè, realiter, substantialiter (& quid non?) adesse, & sumi, offerrique etiam tam indignis, quàm dignis. Denique ita loquebaris, ut ipsum in hoc genere LUTHERUM superare videreris. Qui aderant, obstupuerant, vos tam repente ex Zwinglianis factos esse (sic enim putabant, & loquebantur) plusquam Lutheranos. Aderat ipse MARPACHIUS, Argentinenſis Concionator, qui quia vestras Strophas magis noverat, suspicabatur, dolum aliquem

* Maximam vim significandi habentium.

aliquem subtilem subesse. Sed noluerunt viri boni morosius inquirere, an, sicuti loquebamini, ita sentiretis.

Amplectuntur ergo tuam illam Confessionem, deque eâ triumphant, & CHRISTO gratias agunt: & communis gratulationis ergo, mittunt eam DUCI WIRTEMBERGENSI: Hic vestram conversionem non minus admiratus est, laudavitque. Cùm autem audirent Tigurini, propterea de se in Germaniâ triumphari, noluerunt tuam imposturam tolerare. Itaque non modò agnoverunt Confessionem, quam eorum quoque nomine obtuleras; sed & acerrimè oppugnârunt: tēque, qui eorum mandatum e mentitus eras, non modò falsi reum peragunt, sed & παραπρεσβείας*. Tu quidem, ut eos placares, scilicet allegabas, dolum aliquando bonum esse, aliud agere, & aliud simulare. Sed illi nondum hanc Artem vestram didicerant. Ergo cum iis aliter reconciliari non potuisti, quàm Confessione tui peccati, & (quæ tibi ignominiosa profectò fuit) Exomologesi. Hæc prima fuit in hoc mysterio tractando Religio, Fidēsque tua.

Paulò pòst domum reversus, ut magis ostenderes te antea Germanis illulisse, JOACHIMUM, Hamburgensem Concionatorem, quem omnes (ut vocant) Saxonicae Ecclesiae, & sexcenti

---

* Legationis malè obitæ.

centi earum Ministri, quos CALVINUS Iudices appellarat, acerrimè defendebant in hâc quæstione, tu (ut CALVINO succenturieris, apertè oppugnas, & palam profiteris, aliam in Cænâ Domini non esse Corporis, & Sanguinis Domini communicationem, quàm in Baptismo, in Concione, in Lectione S. Scripturæ, & deinde in privatâ meditatione, quoties mens fidelis in Christum assurgit. Nunquam non modò CALVINUS, sed ne ZWINGLIUS quidem tam vulgariter de hoc Mysterio locutus est. Sed tu tuam audaciam vis eminere.

Paulò pòst Tillmannus HESSHUSIUS, quo tempore PALATINI Concionator erat, scripsit adversùs CALVINUM hâc de re libellum. Tu, qui nominatus tamen non eras, mox insurgis, & scurrilibus Dialogis eum proscindis. Quadruplex erat libelli tui inscriptio: *Κρηωφαιγία* *, Cyclops, Onos **, Sophista. Metuebas enim, ne non statim omnes intelligerent, quàm religiosè ageres de hoc Mysterio. Ibi ergo non modò inauditâ scurrilitate nescio quem asinum molitoris, Apuleano Ludo, fustibus cædis; sed & quasi apud Anthropophagos Canibales educatus esses, despumans crepas Sarcophagos, Cyclopes, Polyphemos: sic enim in uno ignominiosè depingere volebas Germanos Concionatores. Et cùm sci-

O 2

res,

* Manducatio carnis.

** Asinus.

res, Ethnicos de hoc Christianorum Myste-
rio tam profanè locutos esse, voluisti simili
exemplo Cænas Thyestæas confingere. TILL-
MANNUM non perculit Cyclopica hæc tua ru-
ctatio: imò verò sic ille tibi respondit, &
tuam angelicam simplicitatem ita depinxit, ut
tu ipse attonitus deinceps tacere malueris.

Sed & quia subinde fingebas saltem, Wi-
tembergam, & Lipsiam (quas vocabas Ocu-
los Saxoniae) minùs vobis adversari, Lipsia
edidit Martini KEMNITH, Brunswicensis Mini-
stri, Librum, qui placidè, finè ullis convitiis,
& finè ullâ verborum acerbitate vos oppug-
naret. Deinde Paulus EBERUS (qui fuit veluti
anima PHILLIPPI, Pastor Wittebergensis) acer-
biùs in CALVINUM scripsit. Cur his præteri-
tis, quibus respondere nondum potuistis, alios
laceffitis?

Sed tu scilicet in Galliâ occupatus fuisti in
eâdem quæstione pertractandâ. Rectè: Vi-
deamus, an hîc meliùs te gesseris. Venisti
ad Conventum Posiacum, ut audireris. Regi
pollicitus es, te nihil dicturum, quod hujus
Mysterii dignitatem minueret, aut perturba-
ret Auditores. Hâc conditione data est tibi
audientia. Tum verò exclamâsti, tam dista-
re Corpus CHRISTI ab Eucharistiâ, quàm Cæ-
lum à terrâ. Multis frementibus, quorum si-
bilus te propè exanimatum repentè perculit,
quidam ex tuis quondam Sodalibus subridens
insu-

insufurravit: An crederet, in Eucharistiâ esse
 CHRISTI Corpus, qui vix in Cælo credit ul-
 lum esse Deum? Princeps Cardinalis cùm, ut
 tibi responderet, mandatum accepisset, mul-
 ta de re Sacramentariâ dixit, quæ ad te refel-
 lendum pertinere putabat.

Aliquot pòst diebus in collatione rogaris,
 ecquid velis: ac, ne rursus fingeres, vos cum
 Protestantibus convenire, prolatum est, quod
 ex Germaniâ missum erat, recens scriptum,
 quod talem larvam vobis detraheret.

Petiisti tempus ad deliberandum. Data est
 tibi, ut commodiùs deliberares, brevissima
 formula, ut ex tempore tunc conscripta fuit
 abs illo Cardinali. Aliquot pòst diebus priva-
 tim exhibes, quam cum tuo Saulo, ex Angliâ
 adducto, consignare paratus sis, formulam,
 quæ proximè (ut videbatur) accedebat ad al-
 teram, & ab Episcopis ipsis tolerari posse,
 videbatur: adeò liberaliter ingeminabat hæc,
 verè realiter, substantialiter esse Corpus CHRI-
 STI in Eucharistiâ. Reditur die condicito ad
 Collationem, ut de formulâ utrâque agatur.
 Tum verò ex scripto (nam memoriam con-
 scientia mala perturbabat) recitas longè aliam
 Protestationem, atque adeò deprecationem,
 ne in hanc disputationem descendere cogaris;
 adjicisque, malle te, hâc de re audiri veterum
 Ecclesiæ Doctorum orationem, quàm tuam.

Et interea, ut terreas Auditorium, quod erat amplissimum, atque nobilissimum, impudentissimè jactas, te in eo stare nomine Helvetiorum, Germanorum, Polonorum &c.; quamvis non nescires, in eo ipso conventu recitatas esse literas, ex Germaniâ missas, quæ te refellerent; & præsens ex alterâ parte adesset PETRUS MARTYR, tuus Assessor, qui palam tibi reclamabat, cùm simpliciter defenderet Tigurinorum dogma. Denique expectare te dicebas, ut erudiaris ex sententiâ Ecclesiasticorum Doctorum, qui floruerunt usque ad sexcentimum Christi annum. Allata erant volumina plusquam quinquaginta, & notati in iis loci, ut quærendi labor abesset. Sed longè aliud quærere te apparuit, cùm astutâ recriminatione usus, Auditorium traduxisti ad aliam altercationem, tametsi, cùm id ironicè ageres, imprudens incurreris in eum, qui te ita excepit, ut pedem referres. Certè tunc eum præsentem tam reverenter deinde es allocutus, quàm nunc absentem petulanter proscindis: & quidem magnâ simulatione novæ modestiæ, obstipito capite, demissis auriculis, oculis in terram defixis, tremulâ voce protestatus es, nolle te perturbare Concordata inter Papam, & Regem &c.

Redeo ad tuam disputationem Sacramentariam, quam tu rursus postea aggressus, ecquid in alterâ magis privatâ collatione miscueris,
liquet

liquet ex epistolâ ejus Theologi magni, qui te potissimùm exercebat: quæ epistola edita est, ut etiam refelleret falsitatem Actorum, à vestris editorum. Quid enim agitis bonâ fide? Prætereo reliquos tuos ludos, variasque strophas, & antistrophas: Sed quis non exhorrescat tragicam catastrophem, cùm tandem effecisti, ut tua illa Cœna esset Cœna Lapitharum. Ergo nunc triumphans, & quasi rebus hætenus præclarè gestis, provocas BALDUINUM ad hoc certamen: & quia obiter scripsit, se se tale, tantùmque Mysterium non exinanire; magni autem facere perpetuam veteris Ecclesiæ sententiam, exclamas, eum jam transiisse ad Vetustas. Nescio, an tali verbo veteres Orthodoxos irridens notare velis, ut olim eos Ariani vocabant Humusianos. Sed profectò si vel cum hoc uno Jurisconsulto tibi res esset, neque major victoria, neque offensio minor esset tua, quàm hætenus fuit, cùm es congressus cum Theologis: & fortasse audires aliquid, quod acrius retunderet hanc tuam effrænatam sive proterviam, sive procacitatem; neque non aliquando dies fortassis veniet, quo & hanc plagam accipies.

Interea hoc tibi quoque reípondemus, cùm BALDUINUM laceffis, & provocas ad disputationem *περί ἀνάγκης*, sive de Prædestinatione; in quâ quæstione sudabis, ut nobis exponas, quænam fuerit olim illa Prædestinatorum Hæ-

refis, quam fuisse tempore HONORII IMP. narrat SIGEBERTUS, Gallus Historicus bonæ fidei: & laborabis, ut explices tuam dictionem, quâ ad eludendum uteris, scribens, DEUM quidem velle, & facere omnia, quæ fiunt, non tamen ita, ut fiunt: Atqui, eo invito ita fieri, dicere nolles; & permittentis verbum repudias. In-
 rerea nihil quidquam impudentiùs dici, aut fingi potest, quàm quod jam contendis, hâc totâ in re PHILIPPUM idem, quod vos, & vos idem, quod PHILIPPUS, sentire. Nam, etsi non nisi postremis ejus libris, & sententiis standum esse dicas, tamen quod postremò ad Articulos Bavaricos scripsit, an cum doctrinâ in hoc genere vestrà planè consentit? Quid de hâc quæstione obiter annotârit BALDUINUS ad MINUTIUM, non ignoras: nunc nihil addit; sed cum sciret, vos disputando nihil aliud efficere velle, quàm olim Ariani; non temerè nuper vobis opposuit illam veterum Christianorum Principum Legem, quæ curiosas, audaces, infinitas, publicas privatorum hominum de Mysteriis disputationes, & de talibus rebus, rectè judicatis, novas, atque irreligiosas contentiones, ex quibus tantum malorum redundavit, inhibet. BEZA natus scilicet ad disputandum non minùs, quàm ad bellandum, propterea exclamat, illum jam ad eos transiisse, qui Christianam Religionem transformârunt in Cæsaris Mysteria. Atqui lex illa est non modò THEODOSII, atque MARTIANI, sed & Concilii Calchodonensis, & quidem

dem sanctissimis causis, & justissimis rationibus communita, quas & magis, atque magis posteriorum temporum exitus comprobavit.

Adderem, quod non modò NAZIANZENUS, sed ipse imprimis AUGUSTINUS scribit *Epist. CXI. CXXI.*, & in *Enchirid. Cap. IX.* & *Lib. II. de Peccat. Remiss. C. ult.* & *Lib. II. de Civ. Dei C. I.* Sed mox insurget Eleusinus noster Sacerdos, & talia dici finget de suis initiis, quibus, propè est, ut comparet Religionem Christianam. En, cum quo Mystagogo nobis futura res sit, si cum isto Diagoro sit certandum. Quid plures horas perderem in hoc tam lubrico serpente comprimendo? Etsi deprehensus teneatur, arctissimèque constringatur, tamen sibi labit, ac sinuosos Gyros implicans, se se evolvit, ut elabatur; & simul incantando probabit, nos ipsos teneri, & quidquid tandem dixerimus, non solùm eludet, sed etiam avertet.

Nam & mirabilis est ejus (ut dixi) *πειδω**. Docuit Lausanæ multis annis Rhetoricam, conjunctam cum Poësi Græcorum. Etsi illinc turpiter, atque ignominiosè pulsus fit, quia scilicet suorum Bernensium mores, quos tot annis pertulerat, per suam conscientiam ferre non potuit; tamen factus propterea Præco Genevensium, illam Versutiæ scientiam callet, & exercet magis, quàm unquam. DEUS malè perdat artem perditissimorum Sophistarum.

---

* Vis persuadendi.

Nunquam antea satis intellexeram, quod de eâ PLATO scripsit. Audieram puer aliquando illud in scholâ ex comœdiâ: Nihil tam bene dici potest, quin, malè interpretando, possit depravarier. At nunc nobis res est cum depravatissimo Interprete, & maledicentissimo Calumniatore, qui nullum non verbum miro artificio captat, ut corrumpat. Quot in ejus invektivâ declamatione Periodi sunt, tot sunt exempla, & figuræ hujus artis. Et nondum confitebitur, se se ex Theologiâ non modò efficere Technologiam *, ùt ille olim AËTIUS, Hæresiarcha, sed etiam malitiosam Mataeologiam **.

Cùm BALDUINUS videret, tanto hos fastu inflatos cristas cum supercilio attollere propter gloriam suarum scriptionum, admonuit CALVINUM, nihil esse, cur de suo ingenio tanto-pere gloriatur, aliisque tam superbè insultet, cùm nihil fecerit ingeniosius, quàm quod Commentarios BUCERI, & OECOLAMPADII interpolârit. THEODORUS propterea exclamat, injuriam fieri DEO, & Apostolis, quia non iis, sed novis hominibus acceptò feratur Doctrina Religionis; & interea adversarium confiteri, non modò Helvetiam, sed Germaniam totam subscribere doctrinæ Calvinianæ. Et quisquam negabit, admirabilem dialecticum esse BEZAM?

Et

---

* Artem decipiendi.

** Vaniloquentiam.

Et miramur interea, si BALDUINUS, ne diutiùs cum ingeniis conflictetur, ejusmodi facere malit, quod eum postremò mones, THEODORE. Mones, ut spartam, quam nactus est, exornet potiùs, quàm cum hominibus tam, ut ais, rixosis, & seditiosis, hoc est, ut ipsemet interpretaris, vobiscum frustra contendat. Itaque per BALDUINUM licet, ut in istà Palæstrâ, tanquam Dares, solus gloriôsè te, & brachia tua ostentes: nam & dum furiosè declamas, & mentiendo te fatigas, placidè ille in bonâ conscienciâ acquiescit, & ad Deum conversus, illud ex *Psalmo* ingeminat: *Illi maledicent, tu autem, Domine, benedices* *

Age ergo, discursa, tumultuare, vociferare; & flectere si nequeas Superos, Acheronta moveto: ille quietus exspectabit, ut, quod ais, piis, & doctis Scriptoribus, qui tuorum Actorum historiam colligunt, novum argumentum præbeas ad eam quoque historiam locupletandam, quam de horrendis Dei Judiciis conscribunt. Non enim dubitamus, quin in te aliquando DEUS editurus sit terribile exemplum suæ ultionis, quo totus Orbis attonitus erudiatur. Interea nihil est, quod tibi non liceat. Fruere usurâ modici temporis; ac, si infamis, & familiaris, nescio quis, tuus morbus nondum tuum planè fregerit latus; & raucedo nondum faucibus occupatis vocem
inter-

* Pf. 108. v. 28.

interceperit tuam, declama, quantum voles, valesque, & potes, præsertim in Apostatas, qui nullâ de re magis sibi gratulantur, quàm quod tuam factiõnem, opprobrium Nominis Christiani tempestivè fugerint.

Exclamas : Etiam si quibusvis Judæis, vel Paganis deteriores essemus, & tam crudeles, immanésque essemus, quàm tu esse vis; an tu Apostata esse defines? Sed si, qui propterea à vobis deficit, est Apostata; quid superest, quàm ut omnes intelligant, vos etiam hoc nomine incessere illam ἀποστασίαν ἀπὸ τῆς Νέρωνος*, cujus meminit PLUTARCHVS, & ipse in alterâ suâ Responsione BALDUINUS? Ergo quamdiu ita agis, nihil aliud efficies apud homines cordatos, quàm quòd insanabilem iis morbum animi tui magis, atque magis patefacias, ut, si minùs quidam hæctenus te noverint, jam videant esse te, qui es. Quanquam ita jam tu te ipsum omnibus prodideris, ut pauciores deinceps decepturus sis. Itaque & quotidie hìc audimus primarios Galliæ Nobiles, qui te aliquando, cùm non nossent, fortasse secuti sunt, nunc detestari tuos impurissimos mores, ingenium turbulentum, ambitionem irrequietam, sanguinariam crudelitatem, insanam maldicentiam, arrogantiam intolerabilem, versutiam incredibilem, & nocendi cupitatem insatiabilem. Ergo valde erras, cùm eos, quibus
ali-

---

* Defectionem à Nerone.

aliquando fortè imposuisti, nimiùm hebetes
 etiãnum, & cæcos esse existimans, jactas,
 Patronos, & Defensores, & Mecænates esse
 tuos Spero equidem brevi, fore, ut & ipse
 sentias, eos potiùs esse severissimos Judices,
 atque ultores tuæ improbitatis. Non desinent
 & optare, & amare res bonas; ut, qui abs te
 discesserunt, eas & amant, & optant magis,
 atque magis: Sed cùm sub earum umbrâ. &
 inani titulo nequitiam tuam, & fraudem celare
 vis, scito, diutius id passuros non esse viros
 bonos, qui te nôrunt.

Itaque etsi credulam aliquam multitudi-
 nem, alias ob causas fortasse irritatam, atque
 offensam infatuaveris, multosque vesanos in-
 cantâris; tamen ubi ad se redierint, qui ad te
 præcipiti quâdam vertigine, & vanitate, adacti
 transierunt, senties, quàm eos pudebit suæ le-
 vitatis, atque cæcitatibus. Nunc cùm iis illuden-
 do verba dare impune potes, per nos quidem
 certè licet, ut coaxes, crocites, grunnias, mu-
 gias, hinnias, gannias, barrias, rudas, fremas,
 frendeas, latres, ulules, &, quascunque voles,
 belluas tuo rictu, & gutture superes. Nos con-
 tenti nunc erimus eâ responsione, quam primæ
 pagellæ caninæ tuæ declamationis præfixisti, ut
 Magistri tui, ranquam Phonsci nostri, proce-
 miis nostram infantiam adjuvares, & alio com-
 parandæ responsionis labore sublevares.

Neque

Neque verò miramur, te poëticas Metamorphoseon fabulas, quibus cerebrum tuum tua Circe referfit, suggessisse Magistro Reformationis. Sed incautè fecisti, quòd, qualis vestra non Reformatio, sed Transformatio sit, per imprudentem tuum ὑποθήτην * statim indicari non senseris, dictantem non tibi, sed nobis, quod responderemus. Hecubam (inquit ille) fingeant Poëtæ, cùm, Trojà eversâ, passim maledicta, in hostes ingerendo intemperanter dolori indulgeret, tandem fuisse in canem conversam, nempe quòd immodicus ille convitiandi impetus nihilo pluris quàm canis rictus fieret. Si hoc de nobilissimâ Reginâ dictum fuit, quam si tot, tàmque acerbæ clades in rabiem adigerent, aliquà tamen excusatione dignus erat muliebris luctus: Quid de homine nihili dicendum, qui cæco magis furore, quàm iracundiâ percitus, non tantùm in obvios quosque probra temerè conficta evomit; sed optimos cupidè appetit, quibus protervè maledicat? Sic nos tibi respondere, credo, voluisti pro tuo candidato candore, THEODORE: & talia sunt pleraque vestra, ut à nobis non in alios, sed in vos ipsos scripta, & nobis in vos dictata esse videantur: quod Divini Judicii genus in Donatistis olim etiam OPTATUS, & AUGUSTINUS agnoverunt. Itaque retortis in vos vestris convitiis nihil aliud addam;

---

* Musarum Internuntium.

addam, quàm quod AUGUSTINUS ad Parmenia-
num, Donatistam: *Quæ (inquit) tandem vis,
nisi cæcitas, & vanitas animi, cogit hominem,
clausis (ut dicitur) oculis, in alium jacere, quod
in eum, qui jecerit, continuo redeat, eumque ictu
reciproco affligat, intacto illo? Sic ille.*

Nunc cogita (si per tuam efferatam maniam
potes, THEODORE) quid dicere possimus, cum
ipse, ipse BUCERUS (cujus dicta pro Oraculis ha-
bes) CALVINUM jam olim appellavit non modò
canem, sed etiam rapidum canem, idque ipsius
CALVINI manu consignatum etiamnum tenea-
mus? Quid ille vester nunc diceret, si, in
quam postremò rabiem degenerâstis, hodie
videret? Delectat nihilominus vos vestra ca-
nina facundia. Sed quoties ingeminas istud:
Quid latras? saltem cogita verus responsum:
Quia furem video. Atque utinam, ô Cer-
bere! plures essent canes, qui suo latratu ve-
stra sacrilegia terrerent!

Ais, eum, quem impetis, & proscindis,
latrare posse, mordere non posse. Cur igitur
tu tam mordax, & aculeate, & dendate Satyri-
ce, hominem tam edentulum, & obtusum, &
imbellem reformidare videris? Vel cur Cer-
beræus Molossus agnum bidentem, & mutum,
vel oviculam balantem procul laceffere digna-
tur? Cur non potius provocas, & excitas,
& irritas quosdam nimium tibi blandos Meli-
tæos; quid apud JESAIAM dicuntur canes muti?

An

An quia horum silentio beatus es? An quia foves Cynalopecas *? Neque tamen temerè infelicis Hecubæ meministi, quæ, quia Polymnestoris, sicarii, tyrannidem, ut potuit, ulta est, lapidibus, indignè obruta est. Vos nempe ululatum miserorum, vestram immanitatem deplorantium, simili feritate comprimere velletis; sed qui non modò canes, sed etiam tigres vocare alios soletis, videte, ne domi alatis catulos, quales ex tigre, & cane, tertio coitu nasci ajunt.

Ceterum, mirifice Poëta, cum tuas Metamorphoses revolveres, cur illius pueri, qui in stellationem; vel Cerambi, qui in Scarabæum; vel Ascalaphi, qui in bubonem, vel Lyciorum, qui in ranas, memoriâ tuam Circem non recreâsti, ut vestram Transformationem lubentius perpoliret? Cur non saltem illius vestri Lycaonis, Arcadis, qui cum puerum immolâisset, & humanum cruorem sparsisset, mox in lupum conversus esse dicitur? Deus Bone! ad quæ monstra descendendum est, cum istis renatis Angelis est respondendum? Sed quid aliud audire debent, qui homines, humanos, ingenuos, literatos, Christianos ex suo ingenio ferino æstimant, & pro Cynocephalis ** habent? Cum humanissimè, & modestissimè responsum iis fuit, clamant, caninum esse latratum: Ut & nunc, THEODORE, Crocodillum tuum; flebiliter

---

* Canivulpes.

** Hominibus canini capitis.

biliter scilicet ejulantem, sibi responsum esse paulò acerbius, quàm putabat, initio proponis; quasi tam aridas, minacésque lacrymas extra vestra Ponicæria irrideri nescias; & interea ex illius rursus dictatis posse repeti, quod iterum audiat. Meministi, quid in hominem; multò, quàm sit ille, vel tu ipse sis, Evangelii vocaliorem Præconem scripserit: hoc illud est, quod nunc querulus convitiator meliori jure debet resorbere, ut vestris demum vos verbis constringi denuo sentiatis. *Quasi verò* (inquit) *qui omnia humanitatis jura evertit, & datâ operâ visus est æquitati, & modestiæ bellum indicere, sibi non præciderit omnem ex postulandi rationem.* Cur non potiùs attendit ad cælestis Magistri sententiam: *Quâ mensurâ usi fueritis erga alios, eadem rependetur vobis?* Ac si toto vitæ cursu nihil, præter anathemata, didicere, singulis propè versibus in nos fulminat; & cum eum deficient rationes, clamando, & convitiando optimam causam obruit. Imò, sicuti in Comædiis servos nequam ad omnia turbanda impellit desperatio; ita hic suis clamoribus, lucem tenebris permiscet. Hanc ego insaniam cur non suo nomine notarem? Imò quia cum duro, & præfracto capite negotium erat, cur non liceret malum nodum duro cuneo retundere? Nisi fortè novopiam privilegio sacrosanctum se esse demonstraret, ut protervè omnibus maledicendo, verbum asperum non audiat. Hæc scilicet causa est, cur ambo isti Censores *Librum meum esse spinosum,*

Et virulentam pronuntient &c. Ego verò tam indignè læsus, non iracundiæ fervore, sicuti falso existimat, sed cohibendæ ferociæ, quâ nimium exultabat, studio acrius paulò, quàm optarem, remedium adhibui. Atque utinam dolore punctus fuisset ad pœnitentiam! Sed quando tantùm exacerbatus, nihil de pervicaciâ remisit; imò in eâ magis, ac magis obduruit, altero fructu me consolor, quòd alii intelligent, quàm insipidè errori suo contra clavam lucem patrocinnatus fuerit. Interim si animum meum ipse, odio excæcatus, perspicere non potest; Christus tamen communis Judex agnoscet, & suo tempore palàm faciet, non ita privatis injuriis ulciscendis esse me addictum, quin, depositâ mox omni earum memoria, si qua spes sanandi hominis appareat, paratus sim omnes fraternæ pacificationis modos tentare. Hoc repudiâns, violento scripto, ne dicam Cyclopico, non modò Cælum terræ miscere, sed Acheronta movere conatus est. Hic ego tam præfractam hominis intemperiem mediocribus remediis non posse mitigari existimans, stylum acuere mihi permisi: quid enim facerem? Quia vel silentio prodenda fuisset alioqui veritas: vel placidâ, mollique actione dandum timiditatis, ac diffidentie signum. Nam quasi ex Dei manibus extorsisset omnia fulmina, quæ formidabili modo in capita nostra torqueret, verborum crepitu mentes omnium percellere tentavit. Quia gravior refutatio ridiculos anathematum ejus terrores discussit; quidquid petulantie, vel furoris in nos vomuit, delicias esse fingens, me omnis huma-

humanitatis, & modestiæ oblitum esse causatur. Ergo cum intractabilis fuerit ejus ferocia, quam tota ejus declamatio frivola sit, & puerilis, facile apparet. Perinde enim ac si Leones, & Ursi, dum rabiosè obvium quemque impetunt, causentur, se non mulceri: ita delicatulus hic homo, plusquam atrociter alios proscindens, non agi fraternè secum magni criminis loco censet.

Non possunt, patientissime THEODORE, hæc te responsa offendere: non enim nostra sunt, sed Magistri tui verba, nobis jam veluti præeuntis in concipiendâ exceptione. Malè autem in eum esse retorta, qui negare potes? Credo equidem jam te & satiatum, & fatigatum esse non minùs, quàm me, cum refello maledicam futilitatem, quâ miseros Lectores obtundis. Quid igitur superest? Tu subinde BALDUINUM laceffens, occinis illud tuum: *Dic de tribus capellis.* Sed hoc illud est, quod tibi occini jam pridem cupio: ut de re, primùm propositâ, ex quâ percipi aliquid utilitatis possit, dicas, hoc est, de scripturâ, deque Traditione: hæc enim sunt capita, in quibus prima contestatio versata est.

Ergo relinque tua diverticula fugitiva, & tandem aliquando ad principalem quæstionem, quæ hujus contentions origo fuit, redi; ut de re aliquâ magnâ seriò, & sedatè quærat. En ne diutius tergiverferis, ad te refertur ipsius GEORGII libellus cum suâ defensione, si fortasse feliciùs ex hâc disputatione eluctari potes,

quàm Herus, cliénsque tuus. Transigito ergo cum GEORGIO, priusquam BALDUINUM impetas, ut hæc lis justo ordine peragatur: & cum jam duobus annis meditari potueris, quod diceres; tandem aliquando effundito, quod colligere interea potuisti; eâ tamen conditione, ut, si rursus nebulas tantùm offundas, exspectes acriorem refutationem. Meminimus, te ante biennium in Aulâ coram Principibus, magnâ simulatione gravitatis, quædam miscuisse de illis tribus capitibus, quo tempore allatus ex Germaniâ fuit ille libellus GEORGII; sed si præterea nihil habes, quod dicas, nihil egisti. Vexabat eodem tempore eundem libellum calumniosâ castigatione Magister tuus, ex cujus dictatis repetebas, quod eâdem de re garriendo jactabas. Ergo quod redditum illi responsum nunc leges, tibi responsum esse scito; aliquando ut te pudeat, nihil hætenus replicare te potuisse. Ad convitia tua responsonem, quam jam legisti, quia diutius tibi debere non potuimus, paucis, postquam huc permanavit tuus in BALDUINUM effusus furor, diebus statim redditam tibi esse scito cum reliquo munere, quod ad te mitto, ut rursus non exspectes nundinas, si quod habes, quod venditare velis. Interea vale, si potes, Vir optime.

Ex Urbe Parisiorum Cal. Novemb. MDLXIII.

